

MÜASİR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI

FİKRƏT QOCA

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

FİKRƏT QOCA

SEÇİLMİŞ
ƏSƏRLƏRİ

“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKİ-2004

*Bu kitab “Fikrət Qoca. Ömrümdən anlar” (Bakı, Gənclik, 2000) və
“Fikrət Qoca. Adı həqiqətlər”(Bakı, Azərnəşr, 2000) nəşrləri əsasında
təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Ön sözün müəllifi:

Anar

894.3611 - dc 21

AZE

Fikrət Qoca. Seçilmiş əsərləri. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2004, 248 səh.

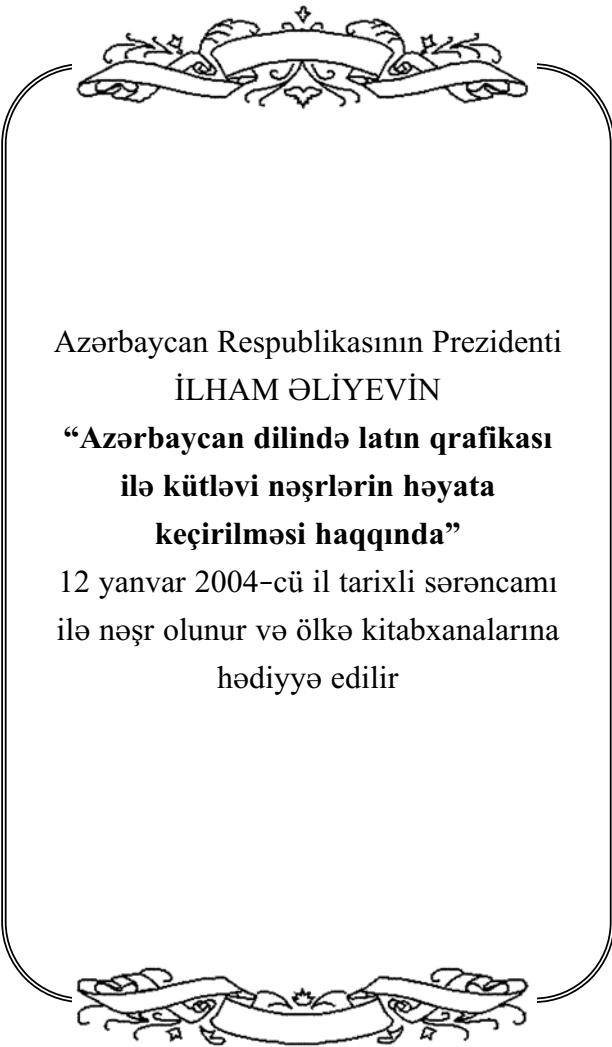
Poeziyamızın ən yaşarı ənənələri zəminində yetişmiş olan Fikrət Qoca küləyin, yarpağın, suyun nəgməsini dilimizin ən zərif, ən həzin sözleriylə ifadə etməyi bacaran şairdir. Onun lirik qəhrəmanı – adı insandır. Lakin bu adı insan adı olduğu qədər də qeyri-adidir, qəlbindən əsrin, zamanın ruzgarları keçir, varlığında dünyanın bütün rəngləri, cəalarları əks olunur. İctimai təpər, fəal vətəndaşlıq mövqeyi onun əsas “insan xasiyyətlərindəndir”. Amma hər bir həqiqi bütöv insan kimi o da mürəkkəb duyğular aləminə, mənəvi zənginliyə malikdir.

İnsanın mürəkkəb daxili aləminə nüfuz edərkən Fikrət Qoca həqiqətə sadıq qaldığındandır ki, oxucu onun lirik qəhrəmanına inanır. Bütün yaradıcılığı boyu öz yoluyla gedən bu təkrarsız şairin poetik “mən”i yalnız yaşadığı dövrün problemləriyle deyil, yaşın özəlliyindən doğulan dünyaduyumuyla da zənginləşmiş, yüksəlmışdır.

Müəllifin bu kitabında toplanan əsərləri – şeir və poemaları “enişli-yoxuşlu, kədərli-sevincli, gərgin, amma zəngin bir ömrün anlarından” yaşanıtlardır.

ISBN 9952-418-13-X

© “ŞƏRQ-QƏRB”, 2004

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
**“Azərbaycan dilində latin qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”**
12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

FİKRƏT QOCA TƏSƏLLİSİ

Fikrət Qoca müasir şerimizin qüdrətli yaradıcılarındandır. Bu, danılmaz həqiqətdir.

Bəzən deyirlər ki, son dövrə Azərbaycan ədəbiyyatında deyərli əsərlər yaranır. Çox yanlış fikirdir, ya bilməməzlilikdən, oxumamazlıqdan gələn aldaniş, ya da bilərkədən söylənən qərəzli yalandır.

Fikrət Qocanın indi oxuyacağınız yeni şeirlər toplusu çağdaş şerimizin məhz son dövrlərdə yaranmış ən deyərli örnəklərindəndir. Və bu da bir həqiqətdir.

Fikrəti – onda nə kiçik hərfə qoca, nə böyük hərflə Qoca idi – uzaq gəncliyimizdə qalmış ilk tanışlığımızdan bəri həmişə öz təkrarsız sıfəti, heç kəs tərəfindən deyilməmiş sözü olan, qeyri-adi istedadlı, orijinal bir şair kimi, heç vaxt simasını dəyişməyən etibarlı dost kimi, hər zaman ləyaqətini, quruşunu, yüksək ziyanlı mədəniyyətini, vətəndaşlıq qeyrətini qoruyan şəxsiyyət kimi görmüşəm və görürəm.

Yeni kitabının əlyazmasını oxuyarkən şairin bütün bu keyfiyyətlərinə 40-45 il önce olduğu kimi sadıq qaldığına bir daha sevindim. Ağrısıyla, kədəriyle, nisgiliyə də əvvəlki Fikrətdir, incə humoru, zarafatı, məzəsiyələ də... Yumordan başlayım.

Taleyə uzanır narazı əllər
Dinən: “Mənim payım az oldu” – deyir.
Yəqin bircə ağlı düz bələbdülər
Heç kəs öz ağlından gileyənməyir.

Fikrətin – zərif yumordan ən kəskin və tünd satirayacan – yazdığı şeirləri var (“Seçmək asandı”, “Yaziq adam”, “Rəngsiz adamlar”, “Böyüklər”, “Qapımın iti qaçıbdi”, “A şərçi Şərəbam” şeri və i.a.).

Fikrət Qoca üslubunun çox maraqlı və qəribə özelliliklərindən biri də budur ki, ən ciddi, hətta faciəvi mövzulardan yazanda da yüngül və kədərli təbəssümünü sezirik. Büyük ispan şairi Federiko Qarsia Lorkaya, xüsusilə də onun amansız qətlinə, ölüm gününün romantik ayrıntılarına nə qədər şeirlər yazılıb. Fikrət də bu mövzuya şeir həsr edib, amma heç kəsin yazmadığı bir şəkildə yazıb. Bu kədərli şeirdə acıdan-acı bir ironiya, yanıqlı bir təbəssüm də var:

Qarsia deyindi ki:
Hava yağış, yer palçıq,
Elə bil qəhət olub

Bu günlər, aylar, illər:
Heç belə havada da
Adam güllələyərlər?
Zabit dedi:
– Xoşbəxtsən,
Sən deyinə bilirsən,
Biz qanunun lalıyıq
Sənə nə var, biz hələ
Geri qayıtmalıyıq.

Eyni zamanda son illərin məhsulları – Şərq miniatürləri qədər zərif klassik rübai'ləri, bizim bayatılar, yapon hoqquları kimi qısa, ləkonik, mənə tutumu, obrazlı deyimi etibarile çəkidən yüngül vəzndən ağır poetik incilər olan şeirləri və ədəbi hadisə sayılacaq poemaları dövri mətbuatda oxumuşdum, amma indi onları küll halında, ard-arda mütaliə edəndə aldığım təəssürat daha dolğun, Fikrət Qoca yaradıcılığının son dövrü haqqında düşüncələr daha geniş olur. Ümumi qənaətim belədir ki, Fikrət Qoca həm tanış Fikrətdi, həm də yeni Fikrət.

Fikrətin ən yeni şeirlərində vaxt etibar ilə çox uzaq olan “Vals”ın ritm oynaqlığı da var, çox uzaq “Risk”in ictimai kəsəri də...

Fikrət elə həmin Fikrətdir – deyərdim, əgər bu kitabdakı Fikrət bir çox cəhətdən tamamilə təzə bucaqdan görünməsəydi.

Son illərdə hamımızın yaşına yaşı artması bir yana, elə bil əsr, zaman özü on il yox, yüz il qocaldı. Elə bil bu illər ərzində yüz ili, bir əsri yaşadıq.

Göz açıb gördükümüz dünya tamamilə başqlaşdı, qəbul etsək də, etməsək də içinde yaşadığımız cəmiyyət, quruluş büsbütün dəyişdi, pasportlarımızda yazılmış məmləkətin adı tarixin arxivinə verildi. Müstəqil dövlətimizin vətəndaşı olmaq, dünyaya öz ölkəsinin pasportu ilə çıxmaq, səhərlər öz himinin sədalarıyla oyanmaq, öz bayrağının kölgəsində yaşamaq səadətinə qovuşduq. Amma dünyada ən ağır itki olan iki itkinin də sağalmaz yaralarını aldıq – insan itkisinin və torpaq itkisinin.

Fikrət Qocanın son illərdə yazdığı əsərlərdə məhz bu ağrıları-acıları üzə görə deyil, bütün varlığıyla çəkmış qəlbinin ən dəruni guşələrində yaşamış, ruhunun bütün hüceyrələri ilə duymuş bir sənətçinin iztirabı və təsəllisi əks olunub. Çağdaş şerimizdə qaçqınlar möhnətinin, qaçqınlıq faciəsinin Fikrət Qocanın “Qaçqın gəlin” şəri kimi yanğılı ifadəsinə rast gəlməmişəm.

Yayda yalağa gedərlər,
Səni sürdülər arana.
Yayın cırçırama çağrı
Mən də duz basdım yarana.

Xəyalın dağlar qoynunda
Yarpızlı dovğa bulayır.
Dağda sənsiz qalan yurdun,
Axşam qurd olub ulayır.
Yollar uzun, dağlar uzaq
Bu dərd vaqonlara sığmaz
Bu dərdi yollara yazaq.
Evvanda qalan kitabı
İndi külək varaqlayır
Siz dərəyə qaçan yerdə
Hələ də bulaq ağlayır.
Məhlədə qalan yüryüy
Hansı xəyal yırğalayır?
Susub qəlbimdə inlərəm
“Bəndləri ucuq ellərim,
Yaxası açıq evlərim,
Yaxan düymələ, düymələ”.

Bu son dərəcə təsirli şerin misraları xəyalimdə “Koroğlu” dastanından Nigarın nisgilli gileyini yada saldı:

Necə baxım ev-eşıyo,
Yaralı könlüm üzüyə,
Toz bürümüş boş beşiyə,
Şirin lay-lay çalan yoxdur.

Fikrət Qocanın şerindəki “məhlədə xəyalın yırğaladığı yüryük, evvanda küləyin vərəqlədiyi atılıb qalmış kitab” Nigarın şikayətində olduğu kimi canlı insan həsrətinin cansız əşyalar vasitəsilə ifadə edilmiş sənət ecazıdır.

Qarabağ müsibəti, əlində, başının üstündə üçrəngli bayraqımızla ölümün gözünə dik baxan Azərbaycan döyüçüsünün şücaoti, azadlığa doğru “şəhid-şəhid, addım-addım gedən Vətən”, Azərbaycanda yaşayan xalqların, insanların birliyi, Çeçenistan fəryadını eşitməyən dünya, Rusiyada ov mövsümü – son dövr Fikrət Qoca poeziyasının əzablı mövzuları, kədərli mətləbləridir.

İnsan ovuna çıxıblar
Bir ölkədə sürək sürür,
sürək basır,
Toplar, tanklar, təyyarələr,
Millət pərən-pərən düşüb
Ana-bala aqlar, mələr,

Qocalar sinəsi bağlı,
Cavanlar qolları bağlı,
Döşü körpəli gəlinlər,
(Üstünə tanklar gəlirlər)
Qaçmağa yolları bağlı...

Əlbettə, on-on beş il əvvəl bu şeir yazıla bilməzdi. Əvvəla ona görə ki, on-on beş il əvvəl bu dəhşətli hadisələr baş verməmişdi. İkincisi də ona görə ki, baş vermiş başqa faciələr, dəhşətlər haqqında da yazmaq yasaq idi.

Şeir yalnız nikbin hissler aşılmalı, ışıklı fikirlər telqin etməli, örnek olabilecek ideal müsbət qəhrəmanları tərennüm etməliydi. Qəmdən-qüssədən, insanın tənhalığından, ölümündən, Allahdan yazmaq yasaqdı.

Yasaqlara məhel qoymayanlardan, yasaqları dağıdanlardan, pozanlardan, tapdavanlardan biri də Fikret Ooca idi.

Lakin zaman kuruluşu, onun ideoloji tələblərini və qadağalarını süpürüb atandan sonra yalnız əvvəllər yasaq edilmiş temaların dairəsinə qapanıb qalmaq da Fikrət Qocaya bəs eləmirdi. Əlbəttə, o da qabaqlar yasaq olmuş,indi yazılımasına imkan yaranmış mövzulardan yan keçmədi. Tənhalıqdan da yazdı:

Adam bollüğunda boğuluram hərdən,
Qaçmaq istəyirəm
evdən, şəhərdən.
Qohumdan, dostdan, tanışdan.
Özümün özümlə o qədər söhbatım var
Əgər vaxt tapıb danişsam.

Və ya:

Yarandığım əzəl gündən
Yer dolanır, göy dolanır.
Uçan uçur, yanın yanır.
Bu kainat yaranandan
Təklər dilində danişır.
Yol yanında tənha ağac
Təklik Allaha yaraşır.

Ölümdeñ də yazdı Fikrət:

Dayanıb gözləyir,
Hər çiynində bir mələk.

Başının üstündə
Ulu Tanrının damı.
Barmağı tətikdə,
Göz nişangahda.
Gözləyir öldürüləsi adamı.
Öldürüləsi adam gəlir.
Arxasında ömür yolu,
İrəlidə arzuları, yolu.
Heç nədən xəbərsiz
Zülməmə eləyir adam oğlu.
Biz doğulan gündən
Ölümə məhkumuq
Ulu Tanrının hökmü ilə,
Bir yandan da belə...

Allahdan da yazdı:

Yox, bala, bu göz yaşı deyil,
Şəhərimizin damından damır.
Yəqin göyə nəsə olub,
Allah bizim günümüze ağlamır.

Və Allaha başqa bir müraciət:

Barı haqq olmaqdan bezməsin haqq da,
Ayaqlar altında yorulmasın yol.
Bu ağır zamanda, bu bərk ayaqda,
Ya rəbb, xalqımıza özün kömək ol!

Beşikdi, məzardı anamız bu yer,
Şərəfli övladdı bizim barımız.
Düşmənə insaf ver, bizə səbir ver,
Qəddar böyüməsin balalarımız.

Dumana dirənir ömrün yolları,
Sil bu dumanları ağilden, gözdən.
Bize bir yol göstər, ey ulu Tanrı.
Sonra utanmayaq tariximizdən.

Fikrət Qocanın son illər yazdığı bir sıra başqa şeirlərində, “Adı həqiqət-lər” adlı dərin fəlsəfi məzmunlu poemasında da Allahla bağlı duyğular, dü-

şüncələr, dini motivlər güclüdür. Amma Fikrət tənhalıq, yalqızlıq, ölüm temalarının əsiri olmadığı kimi Allahla bağlı mövzuların da girovuna çevril-mədi. Poeziyası məzmunlarının, mətləblərinin, hisslerinin və fikirlərinin üfüq genişliyini, misraları ritmik rəngarəngliyi, populyar nəğmə olmuş, ya olmağa layiq sətirləri axıcılığını, üslubi ciddi deyimlərdən tutmuş, yüngül zarafatlara qədər çeşidli boyaların əlvanlığını saxlayır. Şerimizin ənənəvi vəznlərində – hecada, hətta əruzda da mükəmməl şeirlər yazımaqla bərabər, Fikrət ilk gənclik sevgisinə – sərbəst vəznə də sədaqətini qorumuşdur.

Fikrət Qocanın hansı vəzndə yazılmış şeirlərinin az, hansının çox olduğunu hesablamamışam və belə bir fikir heç ağlıma da gəlməyib. Çünkü bili-rəm, Fikrət əsl şair kimi hansı mövzunu, hansı mətləbi hansı vəznlə ifadə etmənin daha münasib olduğunu fəhmlə özü duyur, özü seçilər və seçimi də əksər hallarda uğurlu olur.

Şairin poetik “mən”i yalnız yaşadığı dövrün problemləriylə deyil, yaşın, sinnin özəlliyindən doğulan dünyaduyumyla da zənginləşdi, yüksəldi. Əvvəlki kimi təravətli sevgi lirikasına bir qədər yorğun müdriklik çaları da əlavə olundu. Ömrün keçəriliyindən doğan təəssüf xalları da qatıldı.

Ən qədim dindi sevgi,
Bu dünya dinə gəlsin.
İnsandan bu dərd qalır,
Ömür goldi-gedərdi...
Ya rəbb, heç vaxt nadana
Qiyma bu gözəl dərdi.

Son dövr Fikrət Qoca poeziyasının əvvəlki dövrlərindən fərqi ondadır ki, indi o qocalıq, dünyayla vidalaşmaq, həyatın faniliyi haqqında daha çox düşünnür və yazar. Amma əvvəlki dünyaduyumyla eyni cəhəti ondan ibarətdir ki, ilk gəncliyində olduğu kimi mərd yaşayır və həyatın bu amansız gərdişini də mərd-mərdanə qəbul edir. Yəni bu qədər kədərli və ciddi mövzulardan yazanda da zarafatından qalmır.

Daha üzüm o yanadı,
İşim hamısı miyanadı,
Hər an bir addım yanadı,
Gilə-gilə qocalıram.

Yamanca tərsdi qocalıq,
Yolumu kəsdi qocalıq,
Bilirəm pisdi qocalıq,
Bilə-bilə qocalıram.

Min illərdən bəri Şərq şərində ifadə olunmuş obrazlar – həyatın faniliyi, ömür karvanının keçib getməsi, dünyanın bir karvansara olması haqqında deyilmişlər Fikrət Qoca şərində ənənədən, kitablardan deyil, yaşın, sinnin təcrübəsindən doğulmuş qənaətlərdir və bu qənaətləri şair öz bənzərsiz diliylə ifadə edir:

Doğan günəş, yağan qar
Bu ilk bahar, son bahar,
Acı şirin ağrılar,
Ömürdü keçər gedər,
Bu dünyada hər nə var,
Ömürdən keçər gedər.

Yaxud:

Olan olub, keçən keçib
Dünya yalan deyil daha!!!
Bir də bunlar mənim üçün
Təkrar olan deyil daha...

Nə qədər dost itirmişəm,
Nə qədər düşmənim gedib.
Burda mənim kölgəm qalıb,
Onlar ilə canım gedib.

Bundan belə yolum yoxuş,
Yüküm yüngül, mənzil yaxın.
Ömür bir göz qırpmıdır,
Gəldim, gördüm, gedim, baxım.

Bəs ömrün faniliyi, qəzavü-qədərin pozulmaz məntiqi, gərdişin qaçıl-mazlığı qarşısında insannın təsəllisi nədir?

“Dünya beş gündür, beşi də qara” – deyimini qəbul etməyən Fikrət Qoca:

İki günü var dünyadan,
Biri ağlar, biri gülər.

– deyir və əlavə edir:

Bir təsəlli var dünyada,
Biri gedər biri gələr...

Amma məncə şairin təsəllisi yalnız bu “Təselli” şerində bəyan etdiyi fikirdə deyil. O, həqiqi və böyük təsəllini başqa yerdə axtarır, tapır və tapdığımı “İnsan nəgməsi” şerində açıqlayır.

Hələ söz yox ikən nəgmə var idi,
Sonra sözə döndü insanın səsi.
Elə əvvəlki tek səslənir indi,
Küləyin, yarpağın suyun nəgməsi.

Fikrət Qoca küləyin, yarpağın, suyun nəgməsini dilimizin ən zərif, ən həzin sözləriylə ifadə etməyi bacaran şairdir.

Buludlar getdi dənizə,
Dəniz çıxməcək bu gecə.
Dənizə düşən damcını
Balıq əməcək bu gecə.

Buludlar gedir dənizə,
Hər damlaşır bir sözüdür.
Buludların ağlamağa
Xəlvət yeri dənizidir.

Buludun, damlanın, dənizin, yarpaqların, küləyin, suyun İnsanı əhatə edən dünyasının və İnsanın özünün ən xəffif, ən gizli duyğularını, ən dərin, ən qəliz fikirlərini Şərə, nəgməyə, sözə çevirmək məharəti şairin həm Allah vergisi, həm yer üzündə vəzifəsi, həm də əbədi təsəllisidir.

Dünya Sözdən və Sözlə yaradığı kimi Sözlə də yaşayır. Deməli, Sözü deyənlər də, eşidənlər də fani deyil, əbədidirlər, baqidirlər.

Fikrət Qoca Sözün yaradıcısı, keşikçisi, qoruyucusu və yeniləyicisi kimi öhdəsinə düşən vəzifəni şərəflə yerinə yetirir. Gənc yaşlarından özünə Qoca təxəllüsü seçən Fikrət yeni əsərləriyle bir daha sübut edir ki, bu gün də serimizdə cavanların cavanıdır. Və bu yalnız Fikrətin yox, hamımızın təsəllisidir.

Anar

MÜƏLLİFDƏN

Əziz oxucularım! Unutmayın ki, mən sizin hər biriniz yaşda olmuşam. Hər birinizin keçirdiyi hissləri keçirmişəm, düşdürünyüz vəziyyətlərə düşmüşəm. Eynilə həmin vəziyyət olmasa da, ona bənzər vəziyyətlərdən keçmişəm.

Mən dərdimi danışmaqdan xoşlanıram. Yerli-yersiz dərdini danışan adamları da xoşlamıram. Amma düşdürüüm vəziyyətləri, keçirdiyim hissləri yarızarafat-yarıgerçək şeirlərə döndərirəm. Onların bir qismi bu kitabda toplanıbdr. Bu kitabda ömrümün çox illərindən, bütün fəsillərindən anlar var. Siz də həmin o hisslərin bəzisindən keçmisiniz, bəzisini də indi keçirirsiz, bəzi şeirlərdəki duyğularsa hələ irəlidə sizi gözləyir.

Mən çox enişli-yoxuşlu, kədərli-sevincli, gərgin, amma olduqca zəngin bir ömür yaşamışam. Siz kitab dediyim ömrün anlarını vərəqlədikcə güman edirəm ki, özünüzə bu sətirlər arxasından ümid, təsəlli tapacaqsınız. Sevincinə uyğun sevincin, kədərinizə bənzər kədərin ifadəsini oxuyacaqsınız. Əgər belə olarsa, yazdıqlarım sizi bir an da olsun ovundurarsa, sizə iynənin ucu boyda ümid verərsə ruhum dincələcək. Elə biləcəyəm, mən bu uzun ömrü hədər yaşamamışam.

Əziz oxucu, arzu edirəm bir zaman ömrünün günbatanında oturub “İlahi, mənə rahatsız və zəngin bir ömür verdiyin üçün sənə təşəkkür edirəm. Bu təşəkkürdən biri də hüzurunda hesabat verən şair Fikrət Qocanın əvəzinə olsun” – deyəsən. O zaman mən onu eşidib xoşbəxt olacağam.

Həyatın mənə verdiyi əzablari da, sevincləri də teleyin qisməti bilib yaşamışam. Səhər günəşin doğmağından böyük möcüzə yoxdur, axşam günəşin batan çağından dərin və gözəl mənzərə yox. Dünyada insan ömründən şirin və mənali hələ heç nə kəşf edilməyib.

Fikrət Qoca

XİROSİMA

Gecə
Gizlicə, gizlicə
Oğurlanıb soxulur
İnsan həyatımı yuxum.
Yuxuda görürəm ki, dünyada yoxam.
Hələ bu Yer kürəsi də maviliklərin
Dərin sükutu içində balaca bir qayıqmiş
Od alıb elə yanır ki, yanır elə bil
bir çəngə qalmış.
yanır:
yer,
göy,
su,
hava.
– Sus,
dava
başlayıb –
deyir
bir səs:
“Partlayış!
Deyirlər
XX əsrin
Səbri partlamış”
Yanır kirpiklərdə yaş,
Yanır arzu, murad, təlaş,
Ömrün yoludur yanın qarşımızda.
Zəhər yağır kirpiyimizə, qaşımıza.
Əsir çəhrayı rəngli ecaib bir külək
Yuxudan gözlərimi açıram hövlnak.
Bir tərəfdə günəş – xeyirxah bir işiq
Yadına düşür,
Axşam yuxudan qabaq Xirosimadan danışmışıq.

AZƏRİYƏM

Od oğluyam, alovlardan doğuldum,
Alovvana-alovvana.
İlk bahardan doğuldum,
Lalə kimi yana-yana.
Onunçün də baxışımın
Odlara var bənzəri.
Azəriyəm, azəri.

Dağ başında şimşək olub
Mənim misri qılincım.
Atlarımın nallarından
Qopan topa qıçılcım –
Ulduz olub səmalara
Sancıldilar gecələr
Od oğluyam, sübhə kimi
Günəş məndə gecələr.

Vüqarılə başı qarlı
Dağlarını andıran,
Dostlar üçün özü yanarı,
Düşmənləri yandıran
Od oğluyam, torpağım od, suyum od.
Mən alova bənzədirəm
Dəliqanlı Xəzəri.
Azəriyəm, azəri.

1966

ÜÇÜNCÜ ADAM

Bir şəkil var önündə
İkimiz dayanmışıq.
Bu sənin qaşın, gözün,

Bu mənim qaşım, gözüm.
Ötən günlərimizdən
Bu günə boylanmışıq.
Bu sənin cavan üzün,
Bu mənim cavan üzüm.
Dondurmuşuq şəkildə
Ömrün ötən anını.
Əziz bir xatirətək
İlişib saçımızda
Qalıb bir parça külək.
Bu şəkilə baxanlar
Ancaq görürələr bizi.
Başdan-başa süzürlər
Bizim hər ikimizi.
Bu şəkilin içində
Kağıza həkk olmamış,
Üzü bura düşməmiş,
Özü bura düşməmiş
Üçüncü bir adam var.
(Gözə görünməyəndə
Unudulur adamlar).
Üçüncü bir adam var,
Mənə gülümsə dedi.
Sənə gülümsə dedi.
Bizdən gülüş istədi.
Bizi göstərmək üçün

Bu şəkildə gizlənib
Əllərinin əməyi.
Bəlkə unutmuşam da
Bu şəkili alanda
Ona “sağ ol” deməyi.
Baxırıq özümüzə,
Onu salmırıq yada.
Amma çətin olardı
Fədai üçüncülər
Olmasaydı dünyada.

1960

MƏN KİMƏM

I

Mən ayaq açıb anamın yanından
məzarımı kimi gedən bir yolçuyam.
Atamın məsləkinə, anamın laylalarına
qarovulçuyam.

II

Məni yandırıb-yaxan
ən böyük hicranımın səbəbi
görüşlərimdir.
Böyük, kiçik, yaxşı, pis
bütün əməllərim
yolüstü gördüyüüm
işlərimdir.

1965

ŞAİR ÖLÜMÜNƏ MƏN İNANMIRAM

Bir durna təkləndi, bir şam qaraldı,
Bir dalğa qiy çəkib itdi dənizdə.
Şeir rübəbindən bir tel qırıldı,
Bir səs çatışmayıır xoş nəğməmizdə.

Keçib firtınadan, tufan içindən,
İşqli sahili haqlamışdı o.
Keçib tarixinin keşməkeşindən,
Bir şair ürəyi saxlamışdı o.

Əyilib güllərə salam deyirdi,
Deyirdi sabahın hüsnü özgədir.
“Heç yana, heç yerə tələsməyirdi”.

Nə bilsin karvanı yiğışıb gedir.
Hər misra yazanda o, bir yaşı artdı,
Düşündü hamını – tanışı, yadı.
Neçə qəhrəmanı yazdı, yaşatdı,
Özü yaşamağa vaxtı qalmadı.

Bilirdi həyatın üzü soyuqdur,
Dünyaya “namərdsən” deməmişdi o.
Qanundur, oyanı, buyanı yoxdur,
Gələn getməlidir; gəldi–getdi o.

Ölüm də qanundur yaşamaq kimi,
Odur ki, artıqdır göz yaşları, qəm.
Deyib qurtarmamış hələ fikrini
Şair necə olər, başa düşmürəm!

Qəlbində deməli min nəğmə, min sərr,
Ruhunda yaratmaq, yazmaq həvəsi, –
Torpağın qoynuna qoyulsa şair
Alışib yanmazmı bu yer kürəsi?

Ölüm doğulmaqtək ötərgi andır,
Hər beşik axırda bir məzar olub.
Ölüm bu dünyada doğulanındır,
Şairsə dünyadan əvvəl doğulub.

Hələ yaranmamış bu yer kürəsi,
Küləklər min nəğmə bəstələmişdi.
Çoxdan yaranmışdı şerin nəfəsi,
Hər ulduz şirin bir layla demişdi.

Ölüm də, olum da, bunlar bir yana,
Bu adı qanunu mən də danmiram.
Şair nəğmə kimi gəlir cahana,
Nəğmə ölümünə mən inanmiram.

1965

SƏHƏR

Hər gün səhər ayaqlarım yola düşür.

Yolda dünənki izlərimlə də görüşür.

Oyandığım çağ,

Düşdüğüm dayanacaq,

Qalxdığım pillələr,

Gördüğüm üzlər,

Verdiyim salamlar,

Dediyim sözlər,

əzbər, əzbər.

Gördüğüm iş

vərdiş.

Otaqda nəzakət,

dəhlizdə gülüş,

vərdiş.

Az sonra yenə Zəhra xanımın tanış səsi,

şuşə kimi sınır

zərif hövsələsi.

Ay aman, tüstüdə boğdunuz məni,

Açın qapını, pəncərəni!

Sən demə papiroş çəkirkmiş.

Eh vərdiş, vərdiş...

Deyirəm heç olmasa

hər səhər işə gələndə

mənə yalan deyəydin –

İnanmağı məndə.

İnanım, ya kədərlənim,

ya da sevinim.

Sonra yalan olduğunu

bilim.

Yenə də ya kədərlənim,

ya da sevinim...
Təhqirdir vərdişlə görülən iş,
verilən salam!
Vərdişlə işləyənləri
idarəyə buraxmayaq,
vəssalam!

1966

AĞRI

Qatarı yola salmaq,
Səkidə təkcə qalmaq,
Ötən ömür, gün kimi
Gedənlərin dalınca
Gözlərin qaralınca
Baxmaq, yaman ağırdır.
Gözüm yaşarmasa da,
Ürəyimi ağırdır.

Kiçik dayanacaqlar
Görəsən, nə vaxtacan
Belə dayanacaqlar
Şəhərlər arasında?
Nə ordadır, nə burda –
Yolların arasında.
Qurbağa qurultusu,
Çeyirtkə səsi altda,
Bir də ki, ulduzların
Səssiz nəğməsi altda
Sübə kimi boğular.

Gəlib keçən qatarlar
Sinəsinə dağ olur.

Kiçik dayanacaqlar
Qatarına gecikmiş
Sərnişinə bənzəyir.
Bir az sənə bənzəyir,
Bir az mənə bənzəyir.
Qatarı yola salmaq,
Səkidə təkcə qalmaq

Ağırdır, çox ağırdır,
Ürəyimi ağrıdır.

Gedənlərin dalınca
Baxıb göz qaralınca
Şüşə kimi sınıram.
Qatar pəncərəsindən
Atılmış kağız kimi
Arxada cırpinıram.

Qatarı yola salmaq,
Səkidə təkcə qalmaq
Ağırıdır, çox ağırıdır.
Gözüm yaşarmasa da
Ürəyimi ağrıdır.

1966

* * *

göz yumub torpağa, yollara, insana
burularam yana.
Sinəmin üstündə bir topa çiçək,
yuxarıda mavi səma,
arxamda yetim qalan
xatırələr.
Xatırlayarlar, deyərlər...

1966

GÖZÜNÜZƏ SU VERİN

Dünya xəritəsinə,
Dünyanın altı qitəsinə,
yəni
bir vərəq kağıza
Büküb bir fəhlə öz nahar yeməyini.
Dürməkdə bir əlcə çörək,
Yanında ona münasib yavanlığı.
Bir də bu çörəyi qoyan qadının
Səhər öz ərinə göstərdiyi mehribanlığı.
Dünyaya bax ortaya qoyulub,
bir fəhlə süfrəsi olub.
Şerimi də qoyub yarida
Bura tamaşaya çağırıram
dünyanı da, insanları da...

1962

İNSANAM

Ömrümün sonuna doğrudur atdığım hər
addım.
Hələ üstəlik,
Atom bombası, böhtan, nüvə silahı, tənə
Bunları da özümü öldürmək üçün yaratdım.

1966

MƏNİMDİR

Öldü varlı ata,
qaldı varisi.
Dedi ki: mənimdir
torpaq, xaniman.
Bu vaxt eşidildi
torpağın səsi.
– Görək kim kimindir,
ey cavan oğlan!

1959

* * *

Dünən biri mənə yalan deyirdi,
Onu utandırmamaq üçün aldandım.
Ürəyində o məni avam saydı.
Dedim nə olar, bu da belə bir
adamdı.

1963

ARVAD SÖZÜNƏ BAXAN

Qınamayın məni,
Uşaqlıqda qadın laylasına yatmışam.
Çox sevирəm ənənəni.

1963

XƏSTƏ VƏ HƏKİM

– Bir az ömür istəyirəm,
bir az da, bir az da...
Bir əsr də azdır, beş əsr də,
On əsr də azdır.

Həkim heyrətlə
xəstənin nəbzindən
çəkdi əlini.
– Bəs nə qədər?
– Beş gün də olsa,
bilməyim qədərini.

1966

* * *

Evim – avtobuslar, vaqonlar, təyyarələr.
Kəndlər, şəhərlər, səyyarələr –
dayanacağım.
Milyon kilometrlərlə ömür
yaşamışam.
Kim bilir,
harada dayanacağam.

1962

ÖZÜNÜZƏ KÖMƏK EDİN

Vicdan – həya deməkdir.
Vicdan – ürəkdə təkdi
Həmin ürəkdəki əcلاflıqlara qarşı.
Arabir öz işinizə də qarışın.
Öz vicdanınıza da
Öz köməyiniz gərəkdi.

1963

KAMÇATKA VULKANLARI

Yandım, susuzam, isteyirəm vulkan içim mən.
Şimşək kimi hərdən alışır göz bəbəyimdə
Ruhumdakı üsyan eləyən vulkan içimdən.
Hər anda yanın gözləri gördükcə deyirsən
İnsan doğulub lap elə bil vulkan içindən.

Kamçatka, 1964

QORXMURAM VƏ QORXURAM

Qorxmuram ölməkdən,
Qorxuram ki, mən,
Ölmək lazım gəlsə
Ölə bilməyəm.

1963

* * *

Heç açmayaq bu sırrı
Kasıbların cibi çoxdur,
Dövlətlinin qazanc yeri.

1963

YER KÜRƏSİ FIRLANIR

Sərhədlər çalın-çarpaz, silahlar yiğin-yığın,
Güya budur pənahı dünyada yaşamağın.

Elə silahlar gəzir hava ilə, su ilə
Silər qalaktikadan yer kürəsi sözünü.
Heç bir şeydən xəbərsiz yaşamaq arzusuya
Yer kürəsi fırlanıb günə verir özünü.

1964

SƏKİLƏR

Çalın-çarpaz küçələr,
düyün-düyün səkilər.
Sinənizdə quş kimi
döyündüyüm səkilər.
Çox da öyünməyin siz,
dağılıardı səkiniz,
Küçələrdən keçsəydi
qəlbimizdən keçənlər.

1964

İNFARKT

Ürək doğuldu,
böyüdü, yaşa doldu,
İnfarkt oldu.
Yüz yana yozdular səbəbini,
Axtardılar çarəsini də.
Əsl səbəbi
ani intizar idi
“hə” ilə “yox” arasında.

1966

* * *

Baxıb uzaqdakı xatirələrə,
Dağ boyda dərdimi, qəmimi hərdən
Gizlətdim kədərli gülüşümdə mən.
Eh... nahaq yerə...

1963

* * *

Xəncər kəsmir qınını
Kəsərdi,
Onu qoymur
Mərdliyin sərt qanunu.

1963

QANUNDAN KƏNAR

Qanundan kənar iki addım atırıq dünyada
Biri dünyaya gələndə, o biri də,
hə də...

1963

ULDUZLARA DOĞRU YÜRÜŞ

Hər ulduz bir evin pəncərəsinə bənzəyir.
Sevincli, qəmli, işıqlı, insan həyatlı.
Onunçün göylərin qapısını döyürük
zaman piyada olub, biz atlı.

1963

GECƏ YAMAN UZUNDUR

Gözümün işığına
hər kirpik bir yük olur.
Gecə yaman uzundur.

Bəzən bir ömürdən də
bir gecə böyük olur.
Gecə yaman uzundur.

Xəyallar şirin-şirin,
Xəyallar acı-acı,
Gecə yaman uzundur.

Qəlb vüsalın möhtacı,
Göz yuxunun möhtacı,
Gecə yaman uzundur.

İndi yəqin yuxuda
Xumar-xumar gülürsən,
Eh... sən hardan bilirsən
Gecə yaman uzundur.

1963

BU GÜN XOŞBƏXTƏM

Bu gün xoşbəxtliyimə
qoy qıbtə etsin hamı.

Dartıb cırıb yaxamı,
Sərilmışəm göydəki
ulduzların üstünə.

Kədər dolu gözümdə
şam yandırır arzular.

Ürək arzusuz olsa
Ürək olmaz, buz olar.

Bahardan da xoşbəxtəm.

Ruhum musiqi dolu,
Könlüm laləli dərə.

Bu gecədən vuruldum

Mən bütün gecələrə,
Hələ gündüzlərə də.
Qəlbim dənizə bənzər,
Sevincim – firtınası.
Bu boyda sevinc olmaz
yanasıyam, yanası.
Heç yata da bilmirəm,
Sevincimə bax mənim,
mat qalmışam özümə.
Səbəbi də heç nədir, –
Bir qız gülüb üzümə.
Qəribə insanlarıq.

1962

GECƏNİN NƏĞMƏSİ

Mənim də öz səsim var,
sözüm var.
Səsimdir bu laylalar,
laylalar.
Qaranlıq saçlarımı
Bu dünyaya sərmışəm.
Mən yuxu gətirmişəm,
gəlmışəm.
Dəyişsə də fəsillər,
Dəyişsələr də illər
Mən hər axşam gəlirəm,
gəlirəm.
“Xoş gəlmisən” demirlər,
deyirlər.
Mən onsuz da gəlirəm,
gəlirəm.
Mən bir anayam, ana.
Gəlirəm ki, cahana
Yatın, bir az dincəlin.

Adlayıram çayları,
Adlayıram selləri,
Tikanlı məftilləri,
çölləri.
Elə bir şey yoxdur ki,
O mənim səddim olsun.
Azəri deyiləm ki,
Araz sərhədim olsun.
Mənim də öz səsim var,

sözüm var.
Səsimdir bu laylalar,
laylalar.

1963

QUZU

Bax gözlərimə mənim,
Ulduzdur, dan ulduzu.
Ulduzlar da vurğundur
O mavi səmalara.
Mən hara, səma hara?
Mən bir quzuyam, quzu –
Bacarıqsız, qanadsız.
Yeməyim yerə bağlı,
Heç bir əlim də yoxdu
Amma ki, dörd ayaqlı.

Ürəyimin yerində
Bir pələng ürəyi var,
Məni odlara salar.

Çöllər aşmaq istəyir
Düzlər keçmək istəyir.
Aslanlarla görüşmək

Pəncələşmək istəyir.
Nərə çəkmək istəyir
Başqa pələnglər kimi.

Rahat olmur sinəmdə
Dəli küləklər kimi.
Neyləyim? Bəs neyləyim?
Dərdimi kimə deyim?
Ələ düşsəm kəsərlər,
Çölə düşsəm qurd yeyər.

Dünyada ən bədbəxti
Xəbər alsalar əgər
Siz nişan verin barı.
Pələng ürəyi ilə
Quzu doğulanları.

1963

HARDASA, NƏ VAXT

Hardaydı, bilmirəm, gəldik üz-üzə,
Gözlər yana baxdı, ürək alışdı.
Buludlar dayanıb baxdılardı bizə,
Lalələr titrəşib nəsə danişdı.

Ayrıldığ gərəksiz saxta vüqarla,
Biz dönüb baxmadığ geriyə ancaq.
O vaxtdan gedirəm mən bu yollarla
Ürəyim deyir ki, dön bir, geri bax.

“Geri bax” söyləyir saçımıda külək,
Arxada qalıbdı könlümün gözü.
Nəyə lazıim imiş üz-üzə gəlmək,
Yollar başqa səmtə çəkirsə bizi.

O vaxtdan gedirəm bu yollarla mən.

Deyirəm dayansın üz-üzə gələn
Göydə təyyarələr, yerdə qatarlar
Orda görüşməmiş ayrılanlar var.

Tələsmə üz-üzə gəlib ötməyə,
Bircə an dayanın, dinin, danışın.
Küləklər üstündən ötüşür deyə,
Bilməyir sərrini minillik daşın.

Siz ar bilməyiniz ürək açmağı,
Dayanın, ötsəniz, boylanın geri!
Zaman da tələsmir ömrün bu çağı,
Dayanır gözləyir görüşənləri.

Görüşdük nə vaxtsa, bir yol hardasa,
Dinmədin, ürəyim, əzabındı çək.
Bəlkə bir də yollar görüşdürücək
Bizi qocalanda, əlimdə əsa.

Dayan! Dur! – deyərəm mən də o vaxtı
Deyərəm: “Qulaq as, qəlbim nə çəkdi...”
Buludlar göylərdə qaralacaqdı,
Lalələr kədərlə deyinəcəkdi.

1960

QARA GEYİNİMƏ

Ağ incidən xal düzürsən üzünə
Göz yaşların yanağına axanda.
Sən yazırsan gözlərinlə gözümə
Dərd-qəmini, mənə sarı baxanda.

Kövrəlməyin ürəyimi əsdirir,
Gedəcəksən bu hal ilə hara, yar?
Ölüm gündə min qapını kəsdirir,

Gəl geyinmə sən əyninə qara, yar!
Çox ağlama, gülünc olmayaq yada,
Fikir çəkmə, gül yanağın solmasın.
Sevdiyim qız, görmüsənmi dünyada
İnsan olsun, dərdi-səri olmasın!

Haqqın yoxdur belə hökmü verməyə,
Çaylaq olsun, çayın daşı olmasın?
Heç olarmı göz yaransın görməyə,
Ağlamağa gözün yaşı olmasın?

Bu halına nə deyim mən, nə bilim?
Qara geysəm, sən mənə nə deyərsən?
Əgər sənin vəfan varsa, sevgilim,
Çıxart onu, mən öləndə geyərsən.

1957

QARA DƏNİZ

Qəzəbindən ağarıb,
Qara dənizim, rəngin.
Dalğaların,
qəzəbli pəncəsi kimi pələngin,
sahili cırmaqlayıb.
Elə bil sahil qaçmaq istəyir,
dalğalar tutur, saxlayır.
Sahildə yaralı göyərçinə dönürsən.
Lal adam xəbər götürən kimi
çırpinib, döyüñürsən.
Baxışlarımla tumarlayıram səni,
ay sırlərin bağlı sandığı,
Qara dənizim!
Balıqların duzlu vətəni,
Gəmilərin mavi qəbiristanlığı,
Qara dənizim!

1962

GÜNAH YOLDADIR

Soyuq baxışlarından,
Könülsüz söhbətindən
Üşünürəm, danışma.
Onsuz da eşitmirəm,
Düşünürəm, danışma.

Yol zehirmar, elə bil,
Dolaşın ayağına.
Ayağını açmağa
Sənə kömək eləyir
Bu sözlərin yiğını.

Görüşməyəydik gərək...
Görüşmüşük, neyləyək?
Söhbətin xeyri yoxdur...
Heç olmasa danışma –
Üşüyürəm, soyuqdur...

1966

DƏNİZDƏ AY ÇİMƏNDƏ

İşıqlı pəncərələr
Göz yumub qaralanda,
Ay işığı sərilib
Damlar üstə qalanda
Dəniz nağıl danışır
Elə bil ulduzlara.

Mən yatıram, unudub
Düşüncəmi, fikrimi.
Soyunub yorğunluğu

Öz iş paltarım kimi, –
Özüm də heç bilmirəm
Tullayıram mən hara.

Bəzən axır yuxuma
Bir cır xoruzun bəni.
Hürküdür kirpiyimdə
Mürgüləyən zamanı.
Durub ayaq izimi
Düzürəm mən yollara.

1966

BALIQÇIYAM

Balıqçıyam, balıqçı,
Bir dənizim var mənim.
Dalğa qırışlarında,
Qayıq izim var mənim.
Tordan dəniz süzmüşəm,
Tordan zaman süzmüşəm.
Əksə sulara düşmüş,
Bir asiman süzmüşəm.
Tora günəş düşmüştür;
Balıq yoxsa da nə qəm.
Amma qarnım acanda.
Mən günəş istəmirəm,
Mən balıq istəyirəm.
Odur ki, soruşana
Balıqçıyam deyirəm.
Balıqçıyam, balıqçı.
Ayağımın altında
Batır günəş, doğur ay.
Dəniz mavi bir örpək,
Ulduzlu bir kəlağay,
Titrəşən ulduzlara.

Yelkənim dəyir keçir,
Çilənən dalğalardan,
Ruhum sərinlik içir.
Baxsan bu gözəlliyyə,
Gözlərin sərəxos olar.
Amma tək ona baxsan
Evə qayıdan zaman,
Əllərin də boş olar.

Onda nə fayda bizə,
Tor atıram dənizə
Balıqçıyam, balıqçı.

MƏNİM MƏSLƏKİM

Gözündəki işıqdır, sinəmdəki ürəkdir.
Başım üstə günəşdir, süfrəm üstə çörəkdir.
Mənim məsləkim.

Dodağındakı nəğmə, damarındakı qandır.
Hələ mən doğulmamış taleyimi doğandır.
Mənim məsləkim.

Körpəmin gələcəyi, anamın sevincidir.
Qılinc kimi kəsərdir, könül kimi incədir.
Mənim məsləkim.

Ömrümün yol yoldaşı, arzumun silahısan,
Sən gözümüzün nurusan, ömrümün sabahısan,
Mənim məsləkim.

PAYIZ

Günəşə bənzəməkçin yarpaqlar saraldılar
Yerə şölə salmayıb, yenə kölgə saldılar.

YAŞAMAQ EŞQİNƏ, HƏYAT EŞQİNƏ

Qədim tarixləri aç varaq-varaq,
Acizə əyilən qəhrəmana bax.
Alim qoyun güdüb, əlində çomaq,
Yaşamaq eşqinə, həyat eşqinə.

Dostunu düşmənə əzdirən də var,
Özü öz canını üzdürən də var.
Ölümü qoynunda gəzdirən də var;
Yaşamaq eşqinə, həyat eşqinə.

Yaşamaq hər kəsə gəlməsin asan,
Ya gənc, ya qoca ol, daim yoldasan.
Uzaq ulduzları gəzəcək insan,
Yaşamaq eşqinə, həyat eşqinə.

DİLİN BƏLASI

Dedim şoferə: tez sür! Məni çatdır yarıma,
Çatım arzularıma.
Şofer üzümə baxdı, tez saxladı maşını.
Dedi: dönəsi olduq burdan geriyə birbaş.
Yamanca yerdə saldın yarı yadıma, qardaş.

KÖMƏK

Deyin, od olmasa, ocaq yanarmı?
Körüksüz bir kürə aovlanarmı?
Deyirlər torpağa düşsə də gövhər,
Yenə qiymətini itirmir, ancaq
Onu da əyilib götürməssələr,
Ayaqlar altında tapdalanacaq.
Qınsız pas atmazmı iti bir tiyə.

Buludsuz, de haçan boran, qar olub?
Allahın özünü görünməzliyə
Yəqin ki, ilk dəfə qaldıran olub.
Suya, ağaclarla, insanlara bax,
Həyat olardımı, günəş olmasa?..
Qıçları taqətdən düşmüş qocaya
Deyin əl tutmurmu adı bir əsa.
Heç kəs yaxasını çəkməsin yana,
Hamı bir-birinə gərekdir, gərək.
Dar gündə insana əl tutmayana,
Yaxşısı budur ki, insan deməyək.

XƏZƏR

Bu axşam Xəzərə qonaqdır səma
Bu axşam sözü də verək rəssama.
Qoy o da gələndə lap asta gəlsin,
Qoy səma sularda bir az dincəlsin.

Xəzər dalğalandı, su yırğalandı,
Dedim ki, ulduzlar ürküşər indi.
Sahil işıqları Xəzərdə yandı,
Dedim dalgalara od düşər indi.

Külək dalğaları gətirdi dilə,
Külək mizrab çalır, sularda tel-tel.
Qaçan dalğaların köpüklerilə
Fikrim də, ruhum da qaçıdı elə bil.

Xəyalım çırpındı boz dalğalarda
Suya qanad çalan qağayılar tək.
Qoşa uçuşdular, kim bilir, harda,
Qağayı da ürkək, xəyal da ürkək.

Çırkındı dalğalar, açıldı dən-dən
Çiləndi şirmayı incilər, tellər.
İstədim Xəzərə atılım birdən,

Qorxdum ki, görənlər “dəli” deyərlər.
Bərq vuran rəngləri dəyişir hər an,
Bilmirsən daş-qaşdır, ya adı sumu?
İstədim dənizdə alışib yanan
Aydan alışdırım papirosumu.

Bəzən deyirəm ki, suyu da baldır,
Axı, o, canımdan mənə əzizdir.
Mən nə danışram, bu nə xəyaldır,
Xəzər suyu duzlu, adı dənizdir!

BİR VAXT

Gələcəyik üz-üzə küçələrin birində,
Sənin üzündə qırış, mənim saçlarımda dən.
Bir soruşan da olmaz donub qalmışq nədən.
Adamlar gələr, gedər, kimi vədə gözləyər...
Gözləyənə nə var ki, lap küçədə gözləyər.
Bizim rəngimiz qaçar gözlənilməz görüşdən.
Ayaqlar öz işində, onlar bənzər zamana.
Çəkib aparar bizim hərəmizi bir yana.
Sənin üzündə qırış, mənim saçlarımda dən.

VALS

Otaq fırlanır,
Tavan fırlanır,
Zaman fırlanır,
Yaman fırlanır.
Damarlarımda
Al qan fırlanır.
Ayaq yorulmaz
Vals... vals...
Mənim başımda

Dəli fikir tək,
Yerin başına
Fırlanır külək.
Fırlanıram mən,
Bu yer fırlanır.
Ürəyimdə bir
Şeir fırlanır
Deyir: məni yaz.
Deyirəm: olmaz!
Fırlanıram, vals
Vals... vals...
Əldə piyaləm,
Musiqi xoşdur.
Yer də sərxoşdur.
Göy də sərxoşdur.
Fırlanır aləm
Sərxoş olub qəm.
Fırlanıram mən.
Ha bir də, bir də,
Vals olan yerdə

Başsız da keçər
Ayaqsız olmaz,
Fırlanıram, vals...
Vals... vals...

ÇİÇƏKLƏR

Elə zərifdir ki, güllər, çiçəklər,
Sərt bir baxışdan da solar – deyirəm.
Qəzəbli danışsam mən səhər-səhər,
Nərgizin gözləri dolar – deyirəm.
Bu gün ilk qar yağır, qəşəng, ağ, incə,
– Zərif çiçəklərin, zərif ölümü.
Gülciyəz soyuqdan hey titrədikcə,
Yavaşça üstünə tutdum əlimi.

Dedim ki, ovcumda qızınsın bir az.
Qızındı yatdımı, boynunu bükdü.
Zərif çiçəklərə yuxu da yükdür.
Deyəsən, yatıbdır, oyatmaq olmaz.
Çiçəklər soluxub, baş qoydu yerə.
Havadan, günəşdən gözünü çəkdi.
Mən indi bildim ki, bu çiçəklərə,
İsti gərək deyil, bahar gərəkdi.

1959

QIZIMA

Pəncərə arxasına qara rəng çəkir axşam.
Fikirlər göylər boyda.
Sanki başıma enir.
Mən ikiqat olmuşam
Gözəl balam, ay balam,
Görəm nə boydasan sən...
Körpəm, nə boydasan sən...
Dərsdə, yolda, otaqda
Səni xatırlayıram.
Bağçada, bağda
Səni xatırlayıram.
Gah dönürəm küləyə
həzin-həzin əsirəm.
Qapınızı kəsirəm.
Xurmayı saçlarını
Astaca oxşayıram.
Sən mənə oxşayırsan,
Yox! Sənə oxşayıram.
Kövrəlirəm, ay bala,
Sığınıram sinənə;
Sığınıram mən sənə.
Titrəyir dodaqlarım
Yenə həyəcanımdan.
Həsrətimin ağrısı

Çıxır, çıxır canımdan
Kirpiyimdə yaşı olur.
Eh... sən bir taleyə bax,,,
Ayılıram xəyaldan.
Bir mənəm, bir boş otaq.

Papirosun tüstüsü
Bir də mehriban xəyal.
Mən də lal, xəyal da lal.
Burda yaman qış olur.
Qar olur, yağış olur.
Başlamışam, ay qızım,
İsti paltar geyməyə;
Adına ürəyimdə
soyuq dəyməsin deyə.

PAPİROS ÇƏKİRƏM

Zəhərdir papiros, zəhər.
Çörəkdən qabaq səhər-səhər
Zəhər çəkirəm.
Çəkirəm kədərdən, sevincdən,
Sevilməsəm, sevilsəm.
Elə ki, keyfim nə o yandır,
nə bu yandır.
Deyirəm: bekarçılıqdır,
papirosunu yandır.
Ziyandır.
Çəkirəm.
Deyirəm bu zəhrimardır,
Yenidürgek eşə-eşə
Mən, ilan kimi, dişlərimdə
tutmuşam zəhərimi həmişə.
Keyfim istəyəndə
Tən ortadan üzərəm.
Keyfim istəyəndə əzərəm.
Yandıraram, söndürərəm.

Yandırıb külə döndərərəm.
Acıdır zəhər təki.
Yazığın iliyini soruram.
Yanır, közərir, qaralır.
Özünə külü qalır.
Ağzıma bal vermiyəcəkmi?
O məndən acizdir.
Sevincdən ucuzdur.
Ömürdən gödəkdir.
Zəhərdir,
Zərərdir,
Gərəkdir
çəkirəm.

ÜMİD

Bir yol gördüm, görən kimi itirdim,
Bəxtim kimi məndən döndü baxışlar.
A “bəlkələr” size pənah götirdim,
Axtarıram, bu şəhərdə hanı yar?..

Axtarıram, dincliym yoxdur, bir an,
Bir cüt gözü gəzirəm bir ölkədə.
Ayaq deyir: yorulmuşam, bir dayan,
Ürək deyir: gəzək, bəlkə, bəlkə də...

1959

* * *

Yaman dili gileyliyəm ömürdən,
Fərqi azmiş qırx yaşın da, yüzün də.
Ürək cavan, saçlarına düşüb dən,
Gözüm qalib gözəllərin üzündə.

Baxışıyla özlərini öyərlər,

Gözlərinlə qadasını alarsan.
Dindirərsən birdən “dayı” deyərlər,
Dindirməzzən yana-yana qalarsan.

Qocalsaq da çiçəkləri sevirik,
Bir də eşqin nə tərsi, nə avandı.
Gözəlləri, göyçəkləri sevirik
Neyləyək ki, onlar bizdən cavandı.

QURBAĞA VƏ MƏN

Gəldim ki, dərdimi suya danışım,
Suyun da dibindən sən çıxdın üzə.
Qurbağa, ay dostum, köhnə tanışım,
Niyə biz lal kimi durduq üz-üzə.

Yox, nəsə deyirdin arvaddan, ancaq
Ağzına su doldu sən quruldadın.
Yaman oxşayırsan mənə, a qorxaq,
Nə olar qurbağa olanda adın.

* * *

Hünərin var, bala böyük,
Dərd-sərini vecə alma.
Hünərin var, bala böyük,
O böyüsün, sən qocalma.

Bu dəcəllər böyüdükcə
Şöhrətimiz ucalacaq.
Onlar görən ağ günlərdən
Bizə ağ saçlar qalacaq.

Dəcəl olur, şirin olur,
Gözəl olur, axmaq olur,
Nə sözündən çıxmaq olur,

Nə sözünə baxmaq olur.
DƏNİZDƏ SUSUZ

Susuzluqdan alışib
Dodağım-dilim yanır.
Ayağımın altında
Nəhəng dəniz dayanır.
Dalğa başımdan aşır,
Susuzluğum yatmayırlar.
Dənizin nə günahı,
Dənizin hər şeyi var
Cəmi bircə stəkan
Şirin suyu çatmayırlar.

TƏVAZÖKAR

Uşaq vaxtı döyüldəndə
susurdu o.
Böyüdükcə xətrinə dəyiləndə
susurdu o.
Təvazökar deyiləndə qımışardı,
danlananda, söyüləndə
susurdu o.
Kiçiklərin qarşısında
qaya kimi lal durardı,
Müdirinə əyiləndə
susurdu o.
Danışsaydı nadanlığı
bilinərdi.
Danışsaydı saf-çürüyü
ələnərdi.
Yuxusunda görsəydi ki,
o damışır
Qorxub dərhal oyanardı
yuxusundan.

Danışmağın qorxusundan,
Öləndə heç vəsiyyət də eləmədi
Məzarının başı üstə
hami ona
Əlvida, ey təvazökar
insan, dedi.

QARAÇI QIZ

Qaraçı qız sinəsini verib qabağa
Kirpiyindən, dodağından məhəbbət axır.
İri ala gözlərindən od yağa-yağa,
Elə bil ki, gendən durub özünə baxır.

Bir baxışla kimi desən salar min dərdə,
Daşrı öpsə, çiçək açar daşın üzündə.
Görənlər də yaziq olur, görməyənlər də,
Bir dənizin tufanı var ala gözündə.

Hardan düşüb yol yanına bu nadir inci,
Yerdən çıxıb, göydən düşüb, dalğa gətirib?
Ay gözəllik allahının bircə sevinci,
Necə olub Allah səni burda itirib?

Qaraçı qız, qaraçı qız, bu necə sirdi
Səni gördüm qaraçıya döndüm özüm də.
Odalar yurdunu bir oğlunu bu gün itirdi
Bir qaraçı artırmışan bu yer üzündə.

* * *

Günortadan sonra duran
Kişilərə bax, kişilərə,
Arvad kimi qeybət qıran

Kişilərə bax, kişilərə.
Böyüklərə olar kiçik,
Olar tazı, olar küçük,
Biz yanından necə keçək –
Kiçiyi ilan tək vuran
Kişilərə bax, kişilərə.

Şöhrət gəzər axşam, sabah,
Mərd ağızına olar qapaq,
Lopa bıgli, şələpapaq
Quyu qazan, tələ quran
Kişilərə bax, kişilərə.

Çörəyini şəstlə yeyər,
Şəninə min sağlıq deyər,
Balaca büdrəsən əgər
Yerə siniib xəlvət qıran
Kişilərə bax, kişilərə.

RƏQQASƏ

Heç inanmiram ki, mən
Sən də uşaq olmusan,
Adı adamlar kimi
Anadan doğulmusan.
Gəzirsən aram-aram
Qarşında heç olmuşam,
Özümü axtarıram.
Tanıyıram mən səni
Sən əsrlər keçmişən
Elə həmin gözəlsən,
Adını dəyişmişən,
Nizaminin Rənası,
Füzulinin Leylası,
Gözəlliyyin anası
Sən deyilmisənmi, din.

Ömürlük şairliyə
Katulu məhkum etdin.
Onların hayifini
Səndən alacağam, qız,
Qoşun çəkib üstünə,
Təslim olacağam, qız.

HEÇ AĞLIMA GƏLMƏYİB

Sənə şirin söz demək,
Üzümə xoş baxmasan.
Səndən küsmək, incimək
Heç ağlıma gəlməyib.

Gülüm, səni izləmək,
Səni izlədiyimi
Dostlarımıdan gizləmək
Heç ağlıma gəlməyib.

Gözlərin nə gözəlmış,
Boy-buxunun elə bil
Arzulardan düzəlmış –
Heç ağlıma gəlməyib.

Qonşum nazlı yar imiş,
Hələ tay-tuşlarımıdan
Rəqibim də var imiş –
Heç ağlıma gəlməyib.

* * *

Ölüm-dirim arası –
Günün ağrı, qarası.
Ömrün ən xoş anları,
Ən acı macərası

Cəmi ikicə addım.
Mən hara, ölüm hara,
Ömür səpdim yollara.
Çətin yollar keçmişəm –
Beşiyimdən məzara.
Cəmi ikicə addım.

Dərə aşdım, dağ aşdım,
Yer üzünü dolaşdım.
Ömrümü girov qoyub
İnsanlara yol açdım –
Cəmi ikicə addım.

KUBA LEYSANLARINDA

Tökülən seldən-sudan
Bir addım yol görünməz.
Hünərin varsa çıx, gəz
Kuba leysanlarında.

Külək hay-küy qoparan
Buludlardan incimir.
Meşələr, dağlar çimir
Kuba leysanlarında.

Yağış nizələrindən
Şəhid düşür kəpənək.
Yollar üzür baliqtək
Kuba leysanlarında.

Bir gözəlin yanında
Yağışdan daldalandım,
Baxışlarında yandım
Kuba leysanlarında.

HAVANA GECƏLƏRİ

Bütün pəncərələrdə
Ulduzların əksidi.
Başların cilçırığı
Göylərin də bəsidi.
Subay oğlanlar üçün
Gözəllər sərgisidi
Havana gecələri.

Musiqi bolluğundan
Rəqs edir palmalar da.
Sahilə dırmaşırlar
Az qala dalğalar da.
Ayrıca bir fəsildi
Qışda, yayda, baharda
Havana gecələri.

Qızların kirpiyilə
Ürək didim-didimdi.
Yazlıq qonaq nə təhər
Getsin yatsın bəs indi?
Burda şair olmağa
Təkcə elə bəsindi
Havana gecələri.

KÖNLÜMƏ DÜŞDÜN

Uzaq Havanada könlümə düşdün,
Gör bir aramızda neçə dəniz var!
Bu gecə yuxuma necə gəlmışdin,
Necə qısalmışdı bu gecə yollar.
Heç Günay qızımız yerimir hələ
Necə də dənizlər keçib, gəlibdi.

Ata yuxusunun qanadlarında
Körpə mələk kimi uçub gəlibdi.
Bu gecə fikrimdə qarışib aləm –
Kubanı döndərdim öz kəndimizə.
Sənin hünərinə mat qalmışam mən,
Gəlib oturmusan burda üz-üzə.
Ağıla gələrmi, düşərmi yada,
Durub baxır mənə o gülə-gülə.
Uzaq Havanada, mehmanxanada
Mənə dovğa çalmaq istəyir hələ.
Dedim: “Nə qaçmışan ürəyi dolu,
Qoyaydın körpəni yataydı barı,
Axı, nə düşmüşdü, bu uzun yolu
Durub tək gəlmisən bu gecəyari”.
Yuxudan ayıldım, gördüm səhərdi,
İspanca danişir burda dəniz də.
Günəş qəzəbini yerə əndərdi,
İndi qaç, özünü istidən gizlə.
Elə istidir ki, eh... buralarda
Adam balıqlara həsəd aparır.
Səmada ləhləyən ağ buludlar da
Qaçıb gizlənməyə kölgə axtarır.
Belə vurhavurda könlümə düsdün,
Elə bil ruhuma qar ələndi, qar.
Bu gecə yuxuma necə gəlmışdin,
Necə qısalmışdı bu gecə yollar...

ƏRƏB QIZINA

Elədir baxışların –
Baxsan gözlərim dolar.
Qoy sənin kirpiklərin
Gözlərimə dağ olsun,
Günüm ağlamaq olsun.
Sən mənim ol, nə olar,

Desənə: amin, amin...
Gözlərin zil qaranlıq,
Gəl, bir aylı gecədir.
Gəl, bu ayrı gecədir;
Gəl şirin arzulartək
Verək burda baş-başa,
Ay eləsin tamaşa,
Söyləsin: amin, amin...

Bir cüt əyri qılıncṭək
Çəkilsin çatma qaşın,
Qəlbimin nəşəsindən
Xumarlansın baxışın –
bihuş kimi.
Arzu dolu nəğməmiz
Çırpınsın bir quş kimi
Nilin o sahilində,
Nilin bu sahilində,
Ləpələr öz dilində,
Yarpaqlar öz dilində
Qoy desin: amin, amin...

Ürəyin yuxalaydı,
Qısalaydı yollarım.
Hicranım yox olaydı
Bu uzun gecələrim
Dönəydi bir gündüzə
Belə, sözün qisası
Gəlin gələydin bizə.
Ay qohumlar, qonşular,
Siz deyin: amin, amin.

DƏDƏ QORQUD

Dədəm Qorqud udda çalan dünyadı,
Yarı doğru, yarı yalan dünyadı.
Heç kəs bilmir kimə qalan dünyadı,
Bir Karvandı Sarvanını görən yox.

Dədəm Qorqud nəğməmizin yaşıdı,
Dilin, könlün, sözün məhək daşıdı.
Ölüb gedən, olub gedən yaxşıdı,
Ömrün gözəl zamanını görən yox.

Yenə həmin ruzigarlar əsirlər,
Bəxti köhnə qəliblərlə kəsirlər.
Bir-birindən tutub gedir nəsillər,
Günün yaxşı yamanını görən yox.

YOXDUR

Daş olarmış nadan səsi,
Sındı könlümün şüşəsi.
Qanmaz başlara düşəsi
Allahın bir daşı yoxdu.

"Dərd əlindən çıxdım dağa"
Dərdim var dağ dağlamağa.
Görürəm, gəl ağlamağa
Gözlərimin yaşı yoxdu.

Bu günlərdən ötən yazıq,
Yetməyən vay! yetən yazıq.
Neyləsin bu vətən yazıq
Başçımızın başı yoxdu.

YARIMÇIQ İŞ

Yarımçıq iş
Nişanlı qalan oğuldu, qızdı.
Yarımçıq iş
Barsız gələn payızdı.
Yarımçıq iş
Körpüsü tikilməyən yoldu.
Yolu olmayan eldi.
Sözü olmayan dildi.
Yarımçıq iş
Məqsədsiz işdi,
Mətləbsiz söyüsdü,
Məhəbbətsiz öpüşdü.
Yarımçıq iş
Tavansız damdı.
Göydən düşən
Evinə damdı.
Qardaş, xülasə
Yarımçıq iş
Yarımçıq adamdı.

ÜRƏKLƏ

Narazı deyiləm ömürdən-gündən
Hamını dost gördüm bu yer üzündə.
Kişinin düşməni əzəl günündən
Ya evində olur, ya da özündə.

Düşmən evindəsə çarə tapılar,
Başını götürüb evdən qaçarsan.
Əgər kildilənsə dəmir qapılar
Bacadan çıxarsan, damdan uçarsan.

Səni oda salan öz ürəyinsə
Ürəkdən ayrılib qaçmaq da olmur.

Səndən qisas alan öz ürəyinsə,
Özgəyə bu sırrı açmaq da olmur.

İçimi yandırır özümün ahım
Yanıb kül oluram mən gülə-gülə.
Şairin dünyada kimi var axı
Bir ürəyi olur, oda ki, belə.

YAPIŞMAZ

Çox şey uydurmaq olar,
Qırx gün çəkməz ağ olar.
Nə danışsa yağılar,
Sevən yara yapışmaz.

Çox ev yıخار uzun dil,
Özün haqda özün bil,
Qışdan qalan zir-zibil,
İlk bahara yapışmaz.

Eşqin, qəlbin düz olsun,
Ürəyin təmiz olsun.
İstəməyən yüz olsun,
Günə qara yapışmaz.

Səma kimi açıgam,
Gün olam, hər gün çıxam.
Mən dosta xain çıxam?
Hardan-hara, yapışmaz.

Doğrunun doğru adı,
Hər meyvənin öz dadı,
Oğruya var qalmadı,
Buz buxara yapışmaz.

Körpəni aldatmayın,
Haqqa yalan qatmayın.
Düzə böhtan atmayın,
Qoz divara yapışmaz.

QARA RƏNG

Ağlama qara rəng
Ağlayarsan qaran yuyular
Ağararsan.
Bu lap ağ olar
Qara rəngsiz yaşamaq olar?
Başına gəlib
Yağdıqca yağışlar
Yuyulub ağarıb,
Qara saçlar,
Qara qaşlar.
Qalib nuru yuyulmuş baxışlar,
Ağlama qara rəng,
Onsuz da
yağış var.

ÜZÜ O YANA

Düzlər keçdim, dağlar aşdım,
Gün altında yana-yana.
Bir uçurumda dayanmışdım,
Üzü o yana, o yana.

Bilmirdim bahardı, qışdı,
Əlimdən əllər yapışdı.
Üzümə bir kölgə düşdü,
Dedim ay ana... ay ana.

Yox əyri bitmir hər sınan,
Tutdum ömrün yaxasından.
Əbədiyyət yuxusundan,
Zorla oyana-oyana.

Qışım döndü ilk bahara,
Salam verdim dosta, yara.
Yenə üz qoydum yollara,
Nura boyana-boyana.

XOŞ GÖRDÜK, İNSAN

Müdiridi o balaca bir idarədə,
Heç bilmədim nə barədə
İşim düşdü,
Biz görüşdük.
Salamımı elə aldı,
Şirin dillə gülə-gülə.
Heç işim də düzəlmədi,
İncimədim bircə gilə.
Bircə anlıq söhbətindən
Yüngülləşdim.
Yorğun idim elə bil ki,
Dərman içdim.
Baxdım gülər üzünə mən,
Güldü üzüm.
Dodağında şirinləşdi
Acı sözüm.
Yola çıxdım,
Yol açıqdı,
Dünya geniş!
Səma mavi, sular gümüş,
Ləpələrin dodağında,
Par-par yanır sevinc, gülüş!

Gözəl rəftar gözəllikdə
İlk bahara bənzəyirmiş.
Bir insanın yaxşılığı
Bir şəhəri bəzəyirmiş.

SƏNİ GÖRDÜM BİR BAYATI ÇAĞIRDIM

Bizim bağın barı mən,
Arzularam yarı mən.
Eşq özü də bir candı,
Yarı sənsən, yarı mən.

Dağdan qarı xəbərsiz,
Bağdan barı xəbərsiz.
Yar çəkdirən dərdlərdən,
Qoca Tanrı xəbərsiz.

Axar su ləkə bilməz,
Dərdi gül çəkə bilməz.
Yar sindiran könülü,
El-oba tikə bilməz.

İNSAN

İnsan özündən kiçiyə acıqlanmaz.
İnsan özündən böyüyə arxalanmaz.
İnsan buz kimi soyuq olmaz,
İnsan hədər yerə yanmaz.
İnsan döyməz,
İnsan döyülməz,
İnsan neylər bəs?
Bunların heç birini eləməsə,
İnsana insan deyilməz.

GƏLİN

Əzizdi bala nəfəsi,
Evə hopub sözü – səsi.
Bu evin əziz “körpəsi”.
Başqa evdə gəlindi ha...

Hər evin öz qibləsi var,
Öz sözü var, öz səsi var.
Gəlində yad nəfəsi var,
Evə təzə gələndi ha...

Qızın hər işi görünər,
Sözü, gülüşü görünər.
Qaynana baxıb deyinər,
Gəlin yaman güləndi ha...

Bu qız dönüb olmadı, dev,
Elə bil öz balandı, sev!
Gəlin saxlaya bilən ev,
Bala qədri biləndi ha...

BAŞA DÜŞDÜM

Dedilər; “Səbr elə” səbrə and içdim,
Dedilər; “Səbr edən böyükdü, haqdı”.
Səbr edib, səbr edib mən başa düşdüm
Ən böyük səbirli uzunqlaqqdı.

KÖKDƏN DÜŞMƏ

Səni gətirmişəm dilə,
Oxu, mələ, zarı, inlə,
Nə eləyirsənsə elə
Barı kökdən düşmə, könül.

Mənzil yaxın, vaxtım azdı,
Dörd günümədən biri yazdı.
Ürəyim bir sözlü sazdı,
Barı kökdən düşmə, könül.

Namərd başı ucalmasın,
Səni naşı əl çalmasın,
Sözüm yarımcıq qalmasın
Barı kökdən düşmə, könül.

Sən yoldan dönən deyilsən,
Uçmusan, enən deyilsən,
Bir də köklənən deyilsən,
Barı kökdən düşmə, könül.

Alıb səndə çaldım dərdi,
Çaldıqca dərdim əridi,
Sənsiz ömür-gün hədərdi,
Barı kökdən düşmə könül.

Ruhu olmayanlar qanmaz
Könül çalınar, çalınmaz,
Dillən başı bələləi saz,
Barı kökdən düşmə, könül.

Ürəyim aşiq Qəribdi,
Gül əkibdi, qəm dəribdi,
Aşıqlər hamısı qəribdi,
Barı kökdən düşmə, könül.

QARANLIQ ADAM

Günün günorta vaxtı,
Elə qaranlıq sözlər danışdın,
Elə çasdım,
Durub lampa yandırdım, baxdım,

Bəlkə aydınlaşa mətləbin.
Harda qurtarmışan,
Bu mətləbsizlik məktəbin.
Biz bir yana,
Özün də öz sözünü
Yüz yerə yoza bilərsən.
Elə qaranlıqsan,
Özün də öz içində aza bilərsən.
Özünü vurub salırsan dərin quyuya.
Sonra çapalayıb
Çıxmağa çalışırsan.
Məncə danışmağa sözün yoxdu.
Dayana bilmirsən
Onun üçün danışırsan.
Bize nə var.
Birtəhər dözərik
Zarafatla, yandırduğumız işıqla...
Ömrün cəhənnəm əzabı olacaq.
Bu danışıqla...

XOŞ GÖRMÜŞÜK

Dünya səni xoş görmüşük,
Həyat, hər anın gözəldi.
Canım-gözüm nə bəxt, nə püşk,
Hər bir dövranın gözəldi.
Dağların yaşıl səmənim,
Bulaqların dili şirin.
Sənin sazin, sənin şerin,
Sinəmdəki bu ürəkdi.
İlk sevgim də sənsən mənim,
Bu yer, bu göy nə göyçəkdi,
Dünya, səni xoş görmüşük.

İşığını doldur, içim!
Bu dağlardan, bu düzlərdən,

Ayaqyalın gəlim keçim.
Dolular döysün arzumu,
Günə yansın könlüm, gözüm.
Gözümdə sənin şəklindi,
Dilimdə şirin adındı.
Ürək adlı bu bəlada,
Yanan sənin eşq odunu.
Dünya, səni xoş görmüşük.

Ana südü kimi ağsan,
Ətəyini öpsün fələk.
Sənin nurunda yuyunsa,
İnsan dönüb olar mələk.
Dünyada ən xoşbəxt anım,
Səni gördiyüm ilk andı.
Zülmətin də işıqlıdı,

Zindanın da mehribandı.
Gəlsin əlini öpməyə,
Ən qiymətli arzu, dilək,
Qədrini məntək bilməyə.
Ölüb diriləsən gərək,
Dünya, səni xoş görmüşük.

ÖMRÜN YÜKÜ

Ağlıın əzabı,
Təsadüfən boynuna düşən
Müvəqqəti bir yükdü.
Ağılsızlığın əzabı
Ömürlükdü.

SATIRAM

Səsi zornan çıxır,
İkiqat yeriyr.
Müştəri çağırır.
Baxırsan başdan ayağa
Azar-bezardı.
Bu nə alverdi, nə bazardı.
Bunun nəyi vardi
Nə sata.
Adam deyil
Sümükdən hörülmüş
Suvağı tökülən divardı.
Bunun nəyi vardi
Nə sata...
Başa düşmək də olmur, nə deyirsə
Saxlayıb gərək
Adam kimi dedizdirəsən.
Satdığı əgər cana xeyirlidirsə
Gərək alıb özünə yedizdirəsən.
Bir az dirçələ,
Gedə evinə çata.
Adam kimi yorğan-döşəyində uzana.
Yox bu hələ istəyir sata
Hələ istəyir
Satanda aldada, qazana.
Açgözlük nə zalım qüvvədi.
Adamı hər cəfaya dözdürür.
Ölünü də yerindən qaldırır,
Küçələrdə gəzdirir.
Vallah, müəmmadı
Bu taleyin işləri.
Küçədən zarılıt gəlir,
Satıram, ay müştəri...

SÜKUT... SƏS SALMA

Yorulub üzə dayanmışam,
Sahildə uzanmışam.
Dincə qoyulmuş torpaq kimiyəm,
Barı yiğilmiş bağ kimiyəm.
Canımdan ağrı buxarlanır,
Yorğunluğum əriyir.
Nə yaxşı ki, yer kürəsi firlanır,
Onu kim firlayır?
Bəlkə tale yorğun balasın yürüyür.

ƏRKÖYÜN

Bu küləyi Bakı niyə saxlayıb
Yatır, durur, çapalayıb, döyüñür.
Dalğalarla dalgalanır, ağlayır,
Qayalıqda gileylənir, deyinir.

Daş-divara sürtür soyuq üzünü,
Qapımızı döymək ona peşədi.
Pəncərəyə elə çırpır özünü,
Anlamır ki, sına bilər, şüşədi.

Sanki şeytan kirayəyə tutubdu
Sübə kimi küçələrdə “işləyir”
Nə götürüb, hara gəldi atır o,
Təpikləyir, sürütləyir, dişləyir.

Min illərdi bu şəhərdə dolanır,
Şuluqluğun səbəbini bilən yox.
Ağa kimi küçələrdə dolanır,
Ərköyündü, öhdəsindən gələn yox.

Bunu belə şəhər ilə dənizdi,
Qızışdırıb üstümüzə göndərən.
Baxmaram ki, ərköyündü, əzizdi,
Çıxıb yolda dayanaram köndələn.

QÜRBƏTDƏKİ HƏMVƏTƏNLƏRİMƏ

Qəriblərin yorğun gözləri,
Bir çimir vətən yuxusu istəyir.
Balıq yeyiləndən sonra da
Su istəyir.

AĞLAMA

Ağlamağı bacarırsan bilirom,
Gözlərinin yaşını bir silsənə.
Bir yol de ki, ağlamıram gülürəm,
Bata bilməz tufan sənə, sel sənə.

Yazıqları heç kəs saya salmayıb,
Özü deyil, göz yaşıdı görünən.
Yazılıq olub heç kəs haqqın almayıb
Haqqı deyil, paydı ona verilən.

Yazıqlarda nə yaxşı var, nə də pis.
Yazılıq gəlmək – qiymət deyil insana.
Onlar üçün çox yansa da qəlbimiz
Mərhəmətdi – hörmət deyil insana.

Ağlayanda gərək bərkdən güləsən...
Bunu yaxşı bilirəm mən özüm də,
Çox çətindi bu dünyani görəsən,
Göz yaşları görünməyə gözündə.

TƏPƏR İSTƏYİR

Özgə laylasına yatma,
Özün-özünü aldatma
Qazanın qaynasın deyə
Özgəsini oda atma.
Baxma burnunun ucuna
Hər günündən sabaha bax.
Mərd doğulub, mərd yaşamaq
Özü də hünər istəyir.

“Mənəm, mənəm” – deyəndə qorx,
“Hər şey mənim” – deyəndə qorx
Özünü qurtarmaq üçün
Özgəsini döyəndə qorx.
Ədalətdir güclü yaraq
Hər günündən sabaha bax.
Mərd doğulub, mərd yaşamaq
Özü də bir ər istəyir.

Uşaqlıqdan qoru adı
Düşmən kimi qovma yadı.
Bu dünyanın min üzü var
Bu gün sənsən, sabah odu,
Heç vaxt ağıl gətirməyib
Axmaq başa, baha papaq,
Mərd doğulub, mərd yaşamaq
Özü də təpər istəyir.

RİSK

Əlimdə lügət,
Dilimi çevirirəm
O yan – bu yana.
Risk – bu bir sözdü, –
İki başlı,

Bir üzlü, iki tirə,
Dilimizdə yoxdu;
Varsa, hanı?
Yox, var buna bənzər, –
Deyirlər bəzən
Ya apara,
Ya da gətirə.
Görünür ki, bunu da deyib,
İlk dəfə
Əlləri əsə-əsə kəşf eləyib,
Qumarbazın biri.
Yoxsa belə deməzlər axı.
Görünür ki, riski müsəlməna
Elə qumardan ötrü
verib Allahı.
Risk, o hər nədir sə
Biz hələ onu eyləməmişik.
Biz hələ zamanı əyləməmişik.
Tutmamışıq sorğu-sualı:
Hara gedirsən, bala?
Hara sürüyürsən ipləyib başımı.
Dəqiqələrin ağacdələn kimi didir,
Ömrümü, yaşımı.
Bəlkə boynu kəndirsiz olmaq olar

Bəlkə yana burulmaq olar.
Sözün ucundan tutub
Getdim ucuzluğuna,
O riskdi – nədi,
Qayıdaq ona.
Hələ bilməyəndə ki,
Atamız-anamız kim olacaq
Risk eləyib doğulduq...
Ancaq
Sonra halı olduq
Atamız, anamız kimdir
deyirlər.

Ayaqqabını ayağa geyirlər,
Qan da qırmızıdı,
Qan içən də var.
Amma ayrı şeydi çaxır...
Və ilaxır, və ilaxır...
Dövr risk axtarır ki,
Alib qələminə tarix edə.
Bəzən adı bir riskdən doğulur
Yeni bir ölkə də, onun tarixi də.
Biz boyda xalqın yolunu kəsib
Araz kimi balaca bir çay,
Ay dədə vay...
Dözürük çox şükür deyə-deyə.
Sən Arazın soyuq suyunda
Qaynar riskə bax,
Od övladındakı soyuq mütiliyə...
Düşünürəm...
Heç soyuq da deyil
Elə öz fikirlərimdən üşənirəm.

EHEY DAYAN!

Ehey! Keçmə belə sürətlə,
Dayan!
Yenə düşəcək fürsət ələ,
Sürət ələ,
Dayan!
Zamanın o başında
Göydən süd yağmır,
Çayda bal axmir.
Göbələk kimi yerdən
Kömbələr qalxmir. –
Sən də əl-ayağınızı uzadıb
Yeyib-içəsən ximir-ximir.
Dayan,
Boylan,

Burdadı tay-tuşun,
Qohum-qonşun.
Onların sevinci, dördi...
Sevinc də, dərd də
İnsan kimi gəldi-gedərdi.
Burda sevinc vardi, –
Sənsiz qalıb odu soyumuşdu.
Burda çıçək vardi, –
Sənsiz rəngi soldu,
Ətri uçdu.
Burda əllər üstə tabut gedirdi. –
Sənin əlinin yeri boşdu.
Ehey! Dayan!
Hövsələni bas!
İnsan doğulub
İnsan əlindən qaçmaq olmaz!
Qaçma
Özünü öldürmə, yaxşı!
Yoxdur zamanın o başı;
Heç vaxt göydən yağımayacaq
Süd yağışı –
Südü ineyin əmcəyindən sağırlar;
Çörəyi
Əkib, biçib yiğirlar,
Qəhrəman – yer ayrılib, yerdən çıxmır
Oğulu –
Zəhmət çekib doğurlar.
Ehey! Dayan!
Qaçma yollarımın palçığından,
Yazımın yağışından,
Yapış yükün o başından.
Belə qaçacaqsan haçana kimi,
Qaçma
Dələ dairədə qaçan kimi...

YAXŞI Kİ, GƏLƏCƏK VAR

Yaxşı ki, insanlar ölüb gedirlər,
Yaxşı ki, doğulub gəlir insanlar.
Dünya tək bir nəslin olsaydı əgər,
Çox gödək olardı dünyada yollar.

Əzəldən qış qışdır, bahar da bahar,
Zaman dairə içrə ömrə başlayıb.
İnsanın ayağı altda balıqlar,
Başının üstündə quşlar yaşayıb.

Üstdən hava höür, altdan su görür
Torpağı dirildib verir zamana.
Bilmirsən insandır – torpağa dönür,
Yoxsa ki, torpaqdır – dönür insana.

Bunu bilmeyin də nə mənası var.
Həyat verdiyinin hamsını alır
Torpaq üstə qalan – insandan qalır.
Onu da insanlar dağıtmalar.

Keçmiş də keçmişdən təsəlli alıb,
Zaman dövr eyləyir, uzanır yollar.
Gələcək həmişə işıqlı olub
Yaxşı ki, dünyanın gələcəyi var.

XALQ

Min cür xoşbəxtlik var,
Min bir cür dərd var dünyada.
Amma bir böyük
Həqiqət var dünyada.
Nə qədər yaşasa da,
Nə qədər pisdisə də,

Yaxşısa da,
Bütün doğulanlar axırda olur.
Xalq ona görə böyükdür ki,
Çalır-oynayır, deyir-gülür.

AĞLAMA

Bağırma, əzizim,
Adam körpə olanda,
Güç gəlməz boğazına.
Əlacımız yoxdu, dözürük nazına.
Sənin də qanacağın olsun,
Bir susan çagın olsun.
Görüm böyüyəsən səni,
Özünə oxşayan çağan olsun.
Vallah, yalan deyiblər sənə,
Dünya lap gözəldi, ağlama,
Bir də harda gəldi ağlama...
Bir də nə görmüsən hələ,
Dişin yox,
Ağrısını biləsən.
İşin yox, öhdəsindən gələsən.
Məcbur olmamışan ki,
Ağlamalı yerdə güləsən.
Nə görmüsən hələ sən.
Ağlama göz yaşın qurtarar,
Böyüyəndə həsrət qalarsan,
Bir gilə göz yaşına.
Gəzərsən ortalıqda,
Gülə-gülə öz başına.

ACGÖZ ARVAD

Acgöz arvadın,
Allahı pul olur.
Əri qul olur,
Özü də axırda dul olur.

AĞLAYAR

İçimdə bir xərabə var,
Dindirsən daşı ağlayar.
Bir yol küçəsindən keçəsə,
Dərd qanmaz naşı ağlayar.

Kim verdi qəlbimə yaşı?
Mərd hansıdı, namərd hansı?
Ömrümün güney səması
Quzeydən yaxşı ağlayar.

Bu haqsızlıq haqdan damar,
Göyü, yeri, günü danar.
Göz görüb heyrətdən donar.
Göz üstə qaşı ağlayar.

Qədim od oğlu – Azərəm,
Əllərdə oynanan zərəm.
Ağlamaram, mən dözərəm,
Könlümün başı ağlayar.

QUQ-QUQ QUŞU

Quq-quq quşu
Nə öz eli, obası var,
Nə də doğma yuvası var.
Öyünür ki, nəgməkaram,
Ancaq onun dilində bir havası var.
“Mən baharam,
Mən qədiməm,
Mən vüqaram”.
– Harda gəldi deyir –
Quq-quq,
“mən də varam!
Bu meşənin sahibiyəm,
O çəmənin sahibiyəm.

Düzdə dumdan mənimkidi,
Dağda çənin sahibiyəm".
Gedir xəlvət yumurtlaysıır
Başqa quşun yuvasında.
Balası da yumurtadan çıxan kimi
Ana mənimkidir deyir.
Yuva mənimkidir deyir!!!
Quşun əsl balaların,
Didir, döyür,
Yuvasından atr yana...
Avam ana, bədbəxt ana,
Quq-quqa bala yemləyir.
Bala bir gün qanad açıb quq-quq deyir.
Neçə-neçə yuvalardan
Səsinə səs verən olur:
Quq-quq, quq-quq.

Neçə quşun yuvaları viran olur:
Quq-quq, quq-quq,
Quq-quqların öz tikdiyi yuva yoxdu.
Hər yuvada balası var.
Hər meşədə bu quş bir gün quq-quq deyir.
Quq-quq dedi
Bil ki, onun xata-balası var!

DÖZÜM VER

Mənə haqsız söz dedilər,
Qaldım udquna-udquna.
Niyə? Bilmirəm, bilmirəm.
Yeyə bilmirəm, bilmirəm.
Cavab dilimin ucunda
Deyə bilmirəm, bilmirəm,
Allah, bizə dözüm ver.

Sağım, solum nadan, yağı,
Qaldım çırpına-çırpına.

Qopdu ürəyimin tağı,
Soldum çırpına-çırpına.
Gördüyüm hamısı göz dağı,
Öldüm çırpına-çırpına,
Allah, bizə dözüm ver.

Üstümüzə çäqqal hürür,
Gözüm elə şeylər görür,
Ya rəbb, gözə dözüm ver.
Ağac olubdu sarmaşıq,
Tanrı sözə dözüm ver.
Danışıb lal olmaq olar,
Alışıb kül olmaq olar,
Allah, bizə dözüm ver.

* * *

Şaxta kəsir, qar çırpılır üzümə
Nəfəsimlə isidirəm əlimi.
Ümid verib “döz” deyirəm özümə
Xəyalımda dəyişirəm aləmi.

Şaxta kəsir, mən baharı anıram,
Açılaşsı güllər düşür yadıma.
Dayanmışam qar altında, donuram,
Gül ətirli güllər düşür yadıma.

Ürəyimin içində də qar düşür
İndi mənim yaxam, başım bağlanır.
Cavanlar var kəlçə kimi yer eşir,
Qar altında samovar tək buğlanır.

Təki olsun, mən demirəm “ay aman,
Məni yaman günə qoydun, ey fələk”!
Mən də elə cavan idim bir zaman,
İndi belə üşüyürəm, neyləyək?

Canım yoxdu, xəyalım var nə yaxşı,
Ümidimin istisinə qızındım.
Yoxsa yaza çıxmaz idim bu qışı,
Özüm satdım, özüm aldım, qazandım.

Bilirəm ki, ömür, tale, yazı var,
Hava dolmuş yüngül şardı xəyalım.
Nə yaxşı ki, hər qışın bir yazı var,
Yoxsa nədənapisardı xəyalım.

* * *

Görüşə gələnlərə,
Gül görüb gülənlərə,
Gül qədri bilənlərə
Evdə bir gül də yazdı.

Mən qurban çiçeyinə
Bu çöllər göyçeyinə.
Bircə gül ləçeyinə
Bülbül eşqini yazdı.

Dayanaram göz-gözə,
Gül oxşar gözəl sözə.
Ətri bir ayrı məzə,
Tikanı ayrı nazdı.

Şövqü saçılan gülə,
Bu cəngi çalan gülə,
Qışda açılan gülə,
Baharım desəm azdı.

NEYLƏSİN

Deyirsən ki: “Mən neyləyim?
O Məcnundu, mən Leyliyəm”!
Yazıq Kərəm gözündə qəm
Odda bışəndə neyləsin?

Düşünməmiş vermə sual,
Dərd var görsən olarsan lal.
Bəxti gətirməyən maral
Pələng dışındə neyləsin?

Qorx ki, haqq-nahaq yazıla,
İşin tərsinə yozula.
Haqqı axtaran yazıqla
Şər görüşəndə neyləsin?

Tüstüsüz qalmış bacalar,
Qardaşı itkin bacılar,
Yuxusu qaçmış qocalar
Axşam düşəndə neyləsin?

HƏMİŞƏ CAVANLARA

Şairlər cavan qalmağın
sirrini bilir.
Şairlər çox gec qocalır,
Ya da heç qocalmır –
– cavan ölürlər.

GÖZƏL DƏRD

Məhəbbətdə taleyin öz nuru var,
Gözəl arzu, saf niyyətdi məhəbbət,
Var-dövləti neyləyirsən, bəxtəvər,
Tükənməyən var-dövlətdi məhəbbət.

Vurulursan, adın çıxır yadından,
Həzz alırsan alovundan, odundan.
Doymaq olmur ağrısının dadından,
Şirin-acı həqiqətdir məhəbbət!

Sevirsənsə bilinəcek, gizləmə,
Heç kəsdən də kömək, vəfa gözləmə.
Sən alçalma, kölgə olub izləmə
Öz-özünə sədaqətdi məhəbbət.

Yanırsan yan, tüstülənmə, alışma,
Öz sevgini kimə gəldi danışma.
Bu bəladan saqlamağa çalışma,
Haqdan gələn gözəl dərddi məhəbbət.

GÜLLƏRİN NƏ GÜNAHI

Bir yol görən, min yol dönüb baxardı,
Bu güllərin vaxtı vardi, əzizim.
Güller bizi yandırdı, yaxardı,
Deyərdik ki, səma bizim, yer bizim.

Gül qönçəyə sığmayırdı elə bil,
Ruhum, canım sığmayırdı içimə.
Eşidirdim nə deyirsə gülə-gül,
Yüklənirdim küləklərin köçünə.

Səhər-səhər bu güllərin yanından,
Yollarımız asimana gedirdi.

Alışirdım əlvan ipək donundan,
Məşəl kimi yana-yana gedirdik.

Bu güllərin vaxtı vardı, əzizim...
Eh gullərə niyə böhtan atırıq.
Gül görməyə vaxt vardımı, əzizim.
Qaçhaqaçla işə ancaq çatırıq.

QOŞMA

Mən özüm də bir yaziyam,
Taleyin yazdığı yazı.
Mən baxtımdan çox raziyam,
Ömrün nə coxu, nə azı.

Olan olub, keçən keçib,
Əkən əkib, biçən biçib.
Mənim köcüm çoxdan köcüb
Daraqla darama dazı.

Tanrı başı qəlib verib.
İçini də gülüb verib.
Tale özü bölüb verib
Kimə zuyu, kimə sazı.

Sən axmaqsan öyənin var,
Kürəyinə döyənin var,
“Vur, gəlirəm” – deyənin var,
Pazla çıxardırlar pazi.

TƏSLİM OLDUM

Əsir düşməyəcəyəm gözəlliyyinə,
Öpüslərin dadına...
Get məndən şikayət elə
Məni yaradana...
Sən yaradana
Məndən çox yaxınsan.
Yaxın yox
Elə bu gözəlliklə
Sən Allahınsan.
Yoxsa bu gözləri, bu qaşları,
Bu boy, buxunu,
Bu baxışları
Yerişindəki qəmzəni,
Səsindəki naxışları,
Tanrı qızına verərdi...
Bizim kimi yazıqlara
Niyə göndərib axı.
Sənin kimi gözəl dərdi.
Yox sənin boyda dərdi.
Mən çəkə bilmərəm,
Sən mənim ola-ola
Mən yer şumlaya bilmərəm.
Ağac əkə bilmərəm,
Ev tikə bilmərəm.
Güldü zalımın qızı
Özündən razı-razi
Dedi:
– Nə Tanrı, nə mələk,
Evlənəndən sonra
Arvadıq, ərik.
Yer də şumlayarıq,
Ev də tikərik,
Uşaq da becərərik!
Təslim olub dedim ki,
Yəni bacararıq?!

QALX AYAĞA

Gözlərini yumub
Gizlənmə özündən.
Özündən aşağıda özünsən.
Əlinin altında üzündü,
Üzünün altında
Gizlətmək istədiyin üzündü.
İçində öz gözün görür səni,
Sənə üşyan öz içindəndi,
Öz içində qışqırı bu sual.
Əllərini yanına sal.
Öz əllərinə cavab ver.
Öz gözlərinə, üzünə,
Əməllərinə cavab ver.
Ya istəyirsən yolun ortasında
Günün günorta vaxtı cavab ver.
Ya da istəyirsən tək-tənha
Qaranlıq bir otaqda cavab ver.
Fərqi yoxdu, cavab ver!
İlan qabıq qoyan kimi
Dərindən çıxsan da
Dərdindən çıxa bilməyəcəksən.
Gözlərini geniş açıb
Özün-özünü görəsən gərək.
Özün-özünə
Cavab verəsən gərək.
Özün-özünü qovasan,
İzləyəsən gərək.
Ürəyinin astarını
Yuyub təmizləyəsən gərək.
Gərək çalışasan ömrün boyunca.
Gərək ölməyə də ixtiyarın olmasın
Yaşayıb günahını yuyunca...
Qalx ayağa
Üzünü gizlədib sizildama, əzizlənmə,
Gözlərini yumub
Özündən gizlənmə,
Qalx ayağa!

YÜKÜMÜ ÇƏKİRƏM

Mən səhra keçən
Dəvəyə oxşayıram.
Olan-olmazını belinə yiğib köçən
Dəvəyə oxşayıram.
Yolun çoxunu gəlmışəm
Belimdəkilər böyüüb.
Mən kiçilmişəm.
Belimdəkilərin yeri
Rahatdı, yumşaqdı.
Arvaddı, uşaqdı.
Qohumdan, qardaşdan
Minəni var, sallananı var.
Ətəyimdən tutub sürüneni var.
Hamımızın bir olan
Bircə dünəni var.
Bu gün mən dəvəyəm
Bunlar sərnisiindi,
Sərnisinlər də bir-biri ilə
Didişəndi...
Minəndi, düşəndi.
Yorğunluqdan gözlərim qapanır,
Dizim bükülür,
Köhnə araba kimi,
Canım söküür, tökülüür.
Tay-tuşlarıım
Yixılır ölüür.
Mənim özümə yox
Belimdəkilərə yazığım gəlir.
İndi ki, dəvə olmuşam
Çəkirəm yükümü
Qeyrətə dolmuşam
Çəkirəm yükümü.

ENƏN DEYİLƏM

Səndən, özümdən də daha bezmişəm,
Özümün cəzamdı özüm dözmüşəm.
Yayından ayrılmış oxam, süzmüşəm.
Mən bir də geriyə dönən deyiləm.

Huşunu ayıldıb taleyin daşı,
Təzədən gözündə olmuşam yaxşı.
Leysana dönsə də gözünün yaşı,
Sevinən deyiləm, sönən deyiləm.

Çarxım çevrilsə də, yatsa da baxtum,
Sellər aparsa da demərəm: “axdım”!
Görsəm ki, ucalıb göylərə qalxdın,
Sən qalxan zirvəyə enən deyiləm.

QURTARSIN

Yüz acı eyham var hər bir sözündə
Saçları buludlu günəş üzündə.
İldirim gizlədib qara gözündə,
Bu şimşek biryolluq çaxsın qurtarsın.

Gözümdən qubarı yarımla sildirsin,
Baxsın qərarını açıq bildirsin.
Ya məni öldürsün, ya da güldürsün,
Canımı odlara yaxsın qurtarsın.

Gözləri həsrətin gözüdür, baxır.
Araz ayrılıqda axır, hey axır.
Suyu od oğlunu yandırır-yaxır,
Mən də gözləyirəm aksın qurtarsın.

QADIN

Həmişə arzudu, bahardı qadın.
Qadın gözəlliyi daşqındı, daşar.
Bir nəğmədi qadın, küləkdi qadın,
Baharda hər bəndi-bərəni aşar.

Gözəl ruhumuza salıb yanğını,
Dinc dura bilmirəm bu yaşimdə mən.
Subay oğlanların azadlığını,
Qızlar bir baxışla alır əlindən.

Boylanın dünyaya, baxın yollara,
Açarı sizdədi göylərin, yerin.
Size and verirəm gözəl bahara,
Qadınlar, bize də azadlıq verin.

BUDUR

Çağır bir gün gəlim sizə,
Gəlim oturaq üz-üzə.
Tutuşturaq sözü-sözə,
Doğru budur, yalan budur.

Niyə durum gendən baxım,
Sözün olub sinə dağım.
Mən bağbanam, bu da bağım,
Açılan bu, solan budur.

Ağır olub daşım, sözüm,
Sən inanma canım-gözüm.
Məndən soruş, deyim özüm,
Olmayan bu, olan budur.

* * *

Biz gəldik üz-üzə, qərara gəldik
Hay-küysüz evləndik bir yaz səhəri.
Ən çətin günlərə kədərlə güldük
Qoşa qarşılıdıq gələn günləri.
Var-dövlət yerinə, sərvət yerinə
Qayğılar qalmışdı atamdan mənə.
O da evlərindən cehiz yerinə
Qayğı götirmişdi əri evinə.
Buna da çox şükür dedik biz yenə
Mən çörək qazandım, o uşaq doğdu.
Sevirəm deməyə tapmadım macal
Neçə yol yaxamdan yapışdı əcəl
O da öz sözünü dilində boğdu.
Həkimlər özünü verdi qabağa.
Ölümdən qaçmışam mən ömrüm boyu
Qara saçlarına qar yağa-yağa.
Uşaq qamış kimi uzanır, qalxır
Zaman da bir ucdnan axır su kimi.
O indi üzümə kədərlə baxır
Qəlbimin soyuyan arzusu kimi.
Qəmli gülüş oldu sözüm, gileyim
Ər-arvad başımız elə qarışdı
Nə mən bir vaxt tapdım “sevirəm” deyim
Nə də arvad mənə qəlbini açdı.
Bizim elə belə ömrümüz keçdi
İndi də yanaşı durub susuruq
Daha nə deyəsən? Ayıbdi, gecdi.

DÖZÜRÜK

Bu gün səni gördüm
Bütün dünya dəyişdi.
Saçlarında dəni gördüm,
Saçlarına dən düşdü.

Bizimki də ömür deyil,
Elə bil ki, döyüşdü.
Özümüzlə döyüşürük
Özümüzü üzürük.
Ayrılığı yaradırıq,
Əzabına dözürük.

Adamların arasında
Görüşürük yad kimi.
Adın yanır ürəyimdə
Alov kimi, od kimi.
Oğrun-oğrun baxışların
Yandırır fəryad kimi
İki şamıq bir atəşə
Yana-yana gəzirik.
Ayrılığı yaradırıq,
Əzabına dözürük.

Anlar keçib günə dönür,
Günlər ilə döñürler.
Qönçələr də pardaqlanır
Qızılğılə döñürler.
Bizim kimi yaxın olan
Dağlar, daşlar dinirlər.

Biz bir toyda iki yaşlıq
Vay-şübənik, hüzünük.
Ayrılığı yaradırıq
Əzabına dözürük.

XƏBƏRİN YOXDU

Könlümün ən gizli sırrı,
Nəğmələrimin sehri.
Məhəbbətin
Ürəyimdə yanıq yeri –

Göynəyir səhər, axşam.
Köynəyin kimi,
Bədəninə sarılmışam,
Əriyb
Ürəyinə dolmuşam.
Qurbanın olmuşam,
Xəbərin yoxdur.
Baxışlarım hopub
Baxışlarına,
Kirpiklərinə,
Qaşlarına.
Saçlarının
Qara yağışlarına
Heyranam.
Salamat keçərsən
Odlardan, alovlardan,
Şaxtadan, borandan,
Qardan. –
Məhəbbətim qoruyur səni
Bəlalardan.
Bəlkə elə
Mənim məhəbbətim olub
Səni yaradan?
Mənə gəlib bütün
Ağrin, bəlan,
Qadan, –
Xəbərin yoxdu.
Mən həmişə sənin yanında olacağam.
Nəfəsində,
Ruhunda, qanında olacağam.
Əllərin olub
Siğallayacağam
Boyun-boğazını,
Yanağını.
Bil ki, ürəyində
Darıxan mənəm,
Mənəm canına salan

Yanğıını. –
Xəbərin yoxdu.
Xəbərin olmayıcaq
Ürəyim gülöyşə nar kimi
Partlayıb, parçalananda,
Sinəmdə ürəyim
Daha dəf çalmayanda.
Sinəmlə
Ayaqlarının arasına
torpaq döşənəcək, –
Xəbərin olmayıcaq.
Amma nədənsə
Kədərli-kədərli
düşünəcəksən.
Tez-tez üzünəcəksən.
Sönəcək canındakı ocaq.
Dünya ögey olacaq,
Adamlar biganə;
Yarpaqlar pıçıldayacaq sənə:
Bilmirsən,
havalara niyə soyuqdur?..
Xəbərin yoxdur?..

DAYANDI

Yenə gözlərimə nur ələnibdir,
Yenə bu təbiət təzələnibdir.
Yenə səni görüb qürrələnibdi, –
Günəş dağ başına qalxdı, dayandı.

Bu gecə taledən pay gəlibdir, pay,
Bu gecə ulduzlar qopardı haray.
Sildi pəncərəni bir buludlu ay,
Pəncərədən bizə baxdı, dayandı.

Xoş anlar ömürdən mənə əzəldi,
Yaz sevgi paylayan mehriban əldi.
Fələyin özü də insafa gəldi,
Hicranın evini yıxdı, dayandı.

Dünyada yaşarıq hərə bir haqla,
Yığışış köçərik bir təmtəraqla.
Zamana dedim ki, karvanı saxla!
Dağlar dəvə kimi xıxdı, dayandı.

Tale qoyun kimi bizi güdürdü,
Ürək baş götürüb daha gedirdi.
Fələk yolum üstə səni gətirdi,
Fikrətin əlacı yoxdu, dayandı.

GÖRƏNDƏ... GÖRMƏYƏNDƏ...

Səni görməyəydim mən fağır, təki, –
Səni görən yazıq, görməyən yazıq.
Görməyən dünyada nə görübdür ki,
Görən nə çəkmişəm bilir mən yazıq.

Desəm ki, mənim ol, el mənə gülər,
Deyərlər, get otur qafiyə tap yaz.
Bütün yer üzündə qalan dəvələr
O qızın nazını çəkib aparmaz.

Əl göydən üzülüb, ayaq da yerdən,
Görüb öz başıma iş açmışam, iş.
“Kaş ki, görməyəydim” desəm də hərdən,
Onu görməyincə mən heç nəyəmmiş...

SƏNSİZ

Sənsiz üzüyürəm türyan istidə,
Sənsiz söhbətlərdə yersiz sözəm mən.
Bəzən haylı-küylü bir məclisdə də
Qəribəm, tənhayam, kimsəsizəm mən.

Mənə bir ömürdür bir anlığın da
Çağırsan qəbirdə dayanmaram mən.
Uyusam gözünün qaranlığında
Yeddi günəş yansa oyanmaram mən.

Bilsəm ki, sevirsən, sonsuz səhrada,
Ulduzsuz gecədə, mən tək deyiləm,
Sənsiz biganəyəm, tanışa, yada,
Sənsiz özümə də gərək deyiləm.

Dostlar qayğısıyla neyləsin buna,
Kollektiv neyləsin, yalqızam, yalqız.
Mənim ürəyimin tənhalığına
Neyləsin həmkarlar təşkilatımız.

GİLEYLİ

Qara gözlər gileyli...
Barı bir yol güləydi.
Nə istəyir bilmirəm,
Mən Məcnunam, o Leyli.

Özü nədir, ətri nə,
Dəyməyin gül xətrinə.
Yarım bənzər ahuya,
Nəfəsi gül ətrinə.

Yuxu gördüm, kim yoza?
Bir söz dedim o qıza.

Sözüm dəydi xətrinə,
Dünya düşdü payıza.

Demə yoldan ötəndir,
Ağlı başdan itəndir.
Belə–belə işlərin
Sonu toyla bitəndir.

MƏHƏBBƏT

Sevginin
Məqsədi yoxdu,
Ona görə də
Gözü toxdu.
Sevəndə bilmirsən
İstidi, soyuqdu,
Yaxşıdı, pisdi.
Nə düzdü, nə tərsdi,
Nə pəsdi.
Nə çoxdu, nə azdı,
Nə bəsdi.
Uşaq üçün böyükdü –
Doğruçu at kimi,
Qocaya yükdü –
Bir çuval
Qızıl manat kimi,
Cavana köməkdi
Qızıl qanad kimi.

GİZLİ SEVGİ

Sevgimdən qaçmışam uzaq şəhərə,
Burda da həsrətin gəlib dayanıb.
Ətrin səpilibdir bütün gülərə,
Gözünün rənginə göylər boyanıb.

Səninçün dünyada bəlkə yoxam mən,
Səni sevdiyimi heç bilməyirsən.
Gündüz xəyalımdan, gecə yuxumdan,
Bir an da, bir an da çəkilməyirsən.

Ürəyim, daşa dön, bu sırrı saxla!
Bu sevgi, bu bəla hardan enibdi.
Bizim taleyimiz evlə, uşaqla
Hərəsi bir yana zəncirlənibdi...

Ölüncə eşqinlə olacağam mən,
Mən sənin ruhunda, qanında varam.
Üstünü kül örtmüş bir ocağam mən,
Balaca bir mehdən qaynayar yaram.

SƏNİN HÖKMÜN

O gözlər hökmündən mən necə çıxım,
Göylərdən genişdir səmavi gözü.
Qorxuram kövrəlib ağlayar birdən,
Yağışa qərq olar bütün yer üzü.
Dönər bu dünyaya, o, elə baxar,
Kövrələr qayalar, daşlar əriyər.
Elə qəzəblənər, yandırar, yaxar, –
Dağlar dik atılar, qalxar, yeriyər.

UNUTDUM

Çoxdan unutmuşam, çoxdan,
Canımdan
Gəncliyim kimi çıxdın.
Nə fəryad qopardım,
Nə yalvarıb
Çığır-bağır saldım.
Nə də yalvarıb qadanı aldım.

Çox adicə:
Sən getdin,
Mən də qaldım.
Qaldım ümidimin
İşığında,
Söykənib yüksarıma
Qaldım.
Səninlə özümün aramda
Çekilib tarıma
Qaldım.
Toxudum özümü
Hamının işinə,
Atdım özümü
Dostların görüşünə.
Büründüm gözəllərin
Baxışına,
Gülüşünə,
Üzdüm məclislərin
Tüstüsündə, meyində,
Kefləndirdim
Ürəyimin səndən
Gileyini də,
Sonra sərdim özümü
Çarpayıya, qurutdum.
Səhərə kimi
Özümü,
Səni,
Dünyanı unutdum.
Üzümü yuxulara tutdum.
Yuxular da yanına qayıtdı.
Köhnə yaraları oyatdı.
Yenə adamın
Başını yaxşı qatır iş.
Ömrü başa vurmaq da
Asan deyilmiş.
Sənə şeir qoşummu?
Sənin haqqında

Nizamidən bəri
Hər şey deyilmiş...
Axır ki,
Çoxdan unutmuşam,
Çoxdan
Canımdan gəncliyim kimi çıxdın!

İNSAN QIZI

Üstünə gəlirəm,
Ayaqyalın,
Gözlərimdən
Od yağa-yağa;
Üstünə gəlirəm,
Yatmış dəvə karvanı kimi
Dağları qaldırıb ayağa.
Üstünə gəlirəm,
Fələklər qaçıb
Canını qurtarmağa tələsir.
Gəlirəm,
Ulduzlar görüb
Göydə tir-tir əsir.
Yüzillik palıdlar
Qanad çala-çala
Arxamca uçur.
Torpaq,
Mən soruşmamışdan
Qorxub
Sırrini açır.
Ovcumda balıq kimi
Çapalayır dənizlər,
Qorxusundan tərləyir
Ayağımın altında
Səhra adlı düzəlb
Kainata səs düşüb
Gəlir bir nəhəng.

İnsan-adlı,
İnsan-familli,
Əməli – insan əməli,
Dili – insan dili.
Üstünə gəlirəm,
İnsan qızı.
Kainatın ulduzlu saçını
Yolmağa
Gəlirəm.
Sənin hayifini
Səndən almağa
Gəlirəm.
Qarşında
Diz çöküb
Təslim olmağa
Gəlirəm,
İnsan qızı...

YADIMA SƏN DÜŞƏN ZAMAN

Dağlar ayağıma enir,
Gözlərimə nur ələnir,
Arzularım pöhrələnir
Yadıma sən düşən zaman.

Qış dönüb laləzar olur,
Buzlu çöllər bahar olur,
Düşmən də dönüb yar olur,
Yadıma sən düşən zaman.

Mənim eşqim, mənim nəgməm,
Həm sevincsən, həm də ki, qəm.
Ölü olsam, dirilərəm
Yadıma sən düşən zaman.

SƏN DEYƏN OLSUN

Ətəyindən tök daşı,
Küsmə hər addımbaşı.
Ay canım, yaxşı, yaxşı,
Yaxşı, sən deyən olsun.

Gəl mənimlə əyinmə,
Alovdan don geyinmə.
Öz-özünə deyinmə,
Yaxşı, sən deyən olsun.

Adam yarı danlamaz,
Sevməyən, söz anlamaz.
Sevənlər cığallamaz,
Yaxşı, sən deyən olsun.

Mən bir yarpaq, sən çiçək,
Mən bir ocaq, sən külək.
Can deyək, can eşidək,
Deyək: sən deyən olsun.

DÜNYANI SEVİNDİR

Ala gözlüm, aç gözünü,
Göyün üzü gülsün bir az.
Göstərginən gül üzünü,
Günün gözü gülsün bir az.

Yeriş öyrət küləklərə,
Gülüş öyrət çiçəklərə.
Zərifliyi – ipəklərə,
Şirinliyi – bala öyrət.

Saçlarını dağıtma, yar,
Dünya düşər qaranlığa.

Qar ələyən göylərə bax,
Bəlkə göydən nərgiz yağə.

Sən mehriban danış, gülüm,
Sərt qayalar mumə dönər.
Elə yumma gözlərini,
Gün inciyər, günəş sönər.

İNANMA

Yalvarma, keçən deyiləm, inanmırısan, inanma,
Mən ki and içən deyiləm, inanmırısan, inanma.

Dəyanətdə, etibarda mən dağlardan möhkəməm,
Axı mənəm, sən deyiləm, inanmırısan, inanma.

Nə Məcnunam, nə Kərəm, mən də eşqin oğluyam,
Dərdindən ölən deyiləm, inanmırısan, inanma.

Mən sənə olardım arxa, olsayıdı etibarın,
Arxanca gələn deyiləm, inanmırısan, inanma.

Öz eşqimi mən danmırıam, alçalmırıam mən sənə,
Alçalsan gülən deyiləm, inanmırısan, inanma.

Sənin təmiz çağlarını səndən yaxşı saxlaram,
Qəlbimdən silən deyiləm, inanmırısan, inanma.

Qoca Fikrət səni görüb dönə bilməz gəncliyə,
İndi mən də mən deyiləm, inanmırısan, inanma...

QINAMA

Kimlərə od qoydun bu gözlərlə sən
Nə qədər adamlar yanıb-yaxılıb.
Sən elə gözəlsən, elə gözəlsən,
Sənə vurulanın evi yixilib.

Xəzəl altda su tək gizlin axmağım,
Kölgənə sizmağım doğrudur, haqdır.
Mənim oğrun-oğrun sənə baxmağım
Payızda baharı xatırlamaqdır...

ƏGƏR OLMASAYDIN

Dünyaya gəlməsəydin
Yene tapardım səni.
Gündən, sudan, torpaqdan
Yoğurub-yapardım səni.
Gözlərinin nurunu
Al günəşdən sağardım,
Nəfəsinin ətrini
Çiçəklərdən yiğardım.
Bulaqlardan yiğardım
Sözlərinin tamını.
Gözünə rəng edərdim
Bizim geniş çöllərin
Ən qərib axşamını.
Səni yaratmaq üçün
Ölüm lazıim olsaydı,
Deyərdim yüz yol ölüm.
Dünyaya gəlməsəydin,
Sənsiz dünyada nə var,
Mən də gəlməzdəm, gülüm.

İLK BAHAR

Nəğmə sərgisidi bahar bayramı,
Sevinclə, sevgiylə boyanıb üzlər.
Elə bil söz qoyub bu bahar hamı
“Evdə oturmayaq gərək gündüzlər”.

Gözel kölgələri geyinir yollar,
Mehriban baxışdan uzanır, qalır.
Gecəni sübhəcən öyünür yollar
Göydə ulduz yolu sozalır, qalır.

Torpağın nəfəsi dəyir üzümə,
Yarpaq tumurcuqdan qışqırır, baxır.
Elə ki sataşır gözün gözümə
Ürək əsgər kimi salama qalxır.

Dodaqlarda alov, gözlərdə ocaq,
Bu yağan yağışdı, güldü, çiçəkdi?
Daşa sığal çəksən, daş oxuyacaq,
Dağa salam versən, kövrələcəkdi.

Elə mehribandı təbiət, həyat,
Buz utana bilər, buz gülə bilər.
Bu torpaq altında bu gün, bu saat,
Min ilin ölüsü dirilə bilər.

Havalı başımda bu sevgi hardan?
Ürəyimdə ağrı, gözlərimdə qəm.
Subay çıxa bilsəm bir bu bahardan,
Sonra ömrüm boyu mən evlənmərəm.

Bahar özü ilə nələr gətirdi,
Rəngi səsə dönür gülün, gülzarın.
Havası nəğmədi, suyu ətirdi,
Nəfəsi sevgidi bu ilk baharın.

TORPAĞIN NƏĞMƏSİ

Baharın ilk günləriydi,
Torpaq nəğmə deyirdi.
Sözlər onun gülləriydi,
Torpaq nəğmə deyirdi.

Gül ətriyyidi, quş səsiydi,
Sularının xoş səsiydi,
Bilmirəm yağış səsiydi,
Torpaq nəğmə deyirdi.

Yaşıl zəmi nazlanırdı,
Tumurcuqlar sözlənirdi,
Bənövşələr gizlənirdi,
Torpaq nəğmə deyirdi.

Uşaq öpürdü quzunu,
Bir qız yuyurdu üzünü,
Dumandı, şumlar üzünü
Torpaq nəğmə deyirdi.

GƏL BİR NƏĞMƏ OXUYAQ

Gəl bir nəğmə oxuyaq –
bir sözünü sən de
bir sözünü mən.
İkimiz də birdən oxuduq,
İkimiz də birdən dedik:
Vətən, Vətən.
Gəl bir nəğmə oxuyaq –
bir sözünü sən de, bir sözünü mən.
Olmasın sözümüz təkrar.
İkimiz də birdən dilləndik,
İkimiz də birdən dedik:
Yar, yar.

Gəl bir nəğmə oxuyaq –
bir sözünü sən de, bir sözünü mən –
Hər kəs ürəyindən gələn
Sözü desin, yana-yana
İkimiz də birdən zarıdış:
Vay ana, vay ana.
Gəl bir nəğmə oxuyaq –
bir sözünü sən de, bir sözünü mən.
İkimiz də susduq birdən.

VƏRDİŞ

Elə ki hər işin vərdişə dönür,
Yaşamaq özü də bir işə dönür,
Ömür gündən-günə adlamaq olur,
qışda titroyırsən, yayda yanırsan.
Gecə qara olur, gündüz ağ olur,
Hərdən yadından da çıxa bilər ki,
bu da bir dünyadı, dünyada varsan.
Hər şeyin şəklinə baxır gözlərin
yeyirsen, yatırsan, durub yeyirsen.
İstisi, soyuğu olmur sözlərin.
vərdiş elədiyin yolları, işi
soyunub yatırsan, durub geyirsen.
Yadından çıxır ki, yer kürəsi var,
insanlar yaşayır qaralı, ağlı.
Bu yer kürəsində olan hər şeyin
bir avand üzü var, bir də tərsi var.
Haqq var, ədalət var, hökmü rəvəndi,
Onlar da ömürdü əriyib axır,
bir şamsan yanırsan günorta vaxtı.
Yadından çıxıbdı yol enir, qalxır,
Adamın gətirməz, gətirər baxtı.
Yadından çıxıb ki, ölüm-itimdi,
beşikdən məzara gedən yoldu bu.
Sənin ömür yoluñ ikicə tindi,

birdən niyə görə ömür oldu bu –
vərdişdi, vərdişdi, ilhamsız işdi –
Bu gündən sabaha keçmək vərdişi.
Çörək çeynəməkdə qarnın doyunca
Üstündən bir az su içmək vərdişi.

KEÇİB GEDƏCƏK

Keçib gedəcəkdi
bu ağrı-acı,
bir vaxt olmayacağam
xoş gün tamarzısı,
kömək möhtaci.

Mən sürət götürmüş
bir qatar kimi
gecədən, gündüzdən keçib gedərəm.
Tale üşütsə də
Məni qar kimi,
ömrü şerbət kimi içib gedərəm.

Rels qurtaran yerdə
hələ aşa-aşa
gedərəm bir az.
Özüm öz əl-ayağıma
dolaşa-dolaşa gedərəm bir az.

Sonra süküt adlı bir uçurumda
nə havadan tutar,
nə də qanad çalar,
süzər xəyalım,
Sərilər zamanın axarı üstə
özü istəmədən üzər xəyalım.

Adım geyilməkdən,
sözüm yeyilməkdən,

qapım döyülməkdən qurtaracaqdı.
Keçib gedəcəkdi
bu ağrı-acı.
Qoluma girəcək xatirələrim.

EHTİYAC

Qarnım toxdu,
Könlüm, ruhum çoxdan ac idi.
Rahatlıqdan, evdən qaçmaq ehtiyac idi.
Balıq tutmaq bəhanəsi keçdi əlimə,
Gecə Kürün sahilinə verdim özümü.
Mən o gecə düşdüm tamam başqa aləmə,
Gözəl dövran, mən sənə də yumdum gözümü.
Süküt vardı beynimdəki küyü yuyurdu –
İlbizlərin səsi idi sükut deyəsən.
Mənim idı ilk insanın ocağı, yurdu.
Heyif deyil, sükut geyib, dinclik yeyəsən.
Elə sakit, elə rahat uzanmışdım ki,
Ulduzlar da piçıldıasha, mən eşidərdim.
Mən bu gecə elə bir şey qazanmışdım ki,
Əritmişdi ürəyimdə kədəri, dərdi.
Kür sahili, sükut, bir də bu aylı gecə
Uzun ömrün çirkabını, tozunu yudu,
Ömrümdəki gecələrdən bu ayrı gecə
Bir ömrün söhbətini, sözünü yudu.
Dan sökülür, açılır bir həyalı səhər,
Yazlıq Fikrət, ürəyini indi günə sər,
Bütün gecə yuyulubdu, indi qurusun.
Ömür boyu sözdən, tozdan, nə bilim nədən
Adam gərək ürəyini özü qorusun.

BALALARIMA

Ağlama, balam, ağlama,
Bu dünya düzələn deyil.
Ağlama, balam, ağlama
Gedənləri gələn deyil.

Demə ki “var”, deynən “vardı”.
Ömür köç gedən yollardı.
Getdi borcunu qaytardı,
Öldü bir də ölüən deyil,
Ağlama, balam, ağlama.

Heç bura da gəlmə hər gün,
Sağ ol, yada salıb gəldin.
Sən ağladın, ya da güldün,
Atan burda bilən deyil,
Ağlama, balam, ağlama.

Vüqarlı gəz bundan belə,
İnsanlarla ver əl-ələ,
Heç bir ölü dirilərlə
Qalxıb dərd-sər bölgən deyil,
Ağlama, balam, ağlama.

BİZ GEDƏRİK, YAŞIDLARIM

Ömür keçir, saç ağarır, göz nurdan düşür,
Qamət sınır, boy kiçilir, qürurdan düşür,
Dost seyrəlir, cərgəmizə daha dən düşür,
Yalan yaşar, amma meydan yalana qalmaz.
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

Ömür də bir yol deyil ki, eniş-yoxusu,
Yazdı, yaydı, bir də gördün, payızdı, qışdı,
Mən rahatlıq tapanacaq cavaklıq uçdu,

Gözəllik də ondan ilham alana qalmaz.
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

Nə uduzduq, nə də udduq, bu bir oyundu,
Bizi özü yoğunlatdı, özü də yondu.
Lilim çökdü, suyum uçdu, odunum yandı,
Torpaq heç vaxt özü torpaq olana qalmaz.
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

Güləşənlər, yixılanlar, yixanlar gedir,
Fit verənlər, əl çalanlar, baxanlar gedir,
Qulluq üçün dərisindən çıxanlar gedir,
Bu “sur” ki var, qiyamətdə çalana qalmaz.
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

Dünya üzü üzlər görüb min yol düzlənib,
Uralanıb, malalanıb, südü üzlənib,
Dünyamızı yaradan da qaçıb gizlənib,
“Mənəm-mənəm” – deyib taxt-tac salana qalmaz,
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

Yer yananda ona göylər yanır, ağlayır,
Yer kürəmiz qocalıbdi, oxu laxlayır,
Yaddaşında yaxşlarıancaq saxlayır,
At oynadıb burda qılinc çalana qalmaz.
Biz gedərik, dünya burda qalana qalmaz.

YAŞAYACAQDIR

Uçub getdik bu dünyanın başının üstdən,
Bir ömür də keçməyibdi yaşının üstdən,
Heç qırış da düşməyibdi qaşının üstdən
Hələ bir ot göyərtməyib daşının üstdən.
Görə-görə, duya-duya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

Yollar ilan dili kimi haçalansa da,
Əsrin səbri cır nar kimi parçalansa da,
İnsan didib bir-birini parçalasa da,
Yer üzündə yenə səhər açılasıdı,
Əl-üzünü yuya-yuya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

Hər kəs gəlib ocağını çatıb gedəcək,
Gedənlərin tozanağı yatıb gedəcək,
Bu dövranda tərsliyini atıb gedəcək,
Bu səbirli tutduğundan tutub gedəcək,
Günəş əmib doya-doya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

İnsan hələ milçeyə də verməyib canı,
Amma insan canlı qırıb ulduzlar sanı,
Kim qəfəsə salacaqdı tutub zamanı,
Torpaq yenə yaradacaq otu, insani
Yenə həyat dönüb toya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

Yazan yazır, yozanlar da min yana yozar,
Dəllalları çox görübüdü bu böyük bazar.
Gələnlərə yer tapılar, gedənə məzar
Varaq yansa tarix yazan torpağa yazar.
Boylanmayıb səsə, soya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

Qatıl ömrü-günü heç vaxt ağ olan deyil,
Yerə insan əkmək ilə bağ olan deyil,
Davalarda həqiqətlər doğulan deyil,
Yer kürəsi göz yanında boğulan deyil,
Döndərəcək duzlu suya yaşayacaqdı,
Cavan dünya, gözəl dünya yaşayacaqdı.

NƏ VAXT?

Yoruldum, sərildim yer kürəsinə
Gecəni yorğan tək üzümə çəkdir.
Qulağımı söykədim vaxtin səsinə
Göyün mavi səbri gözümə çökdü.

Ayağımdan ağrını dənizlər yudu,
Yorğun barmaqlarım yerə kök atdı.
Ürəyimin yanğısı bir az soyudu,
Yer də sürətini bir az azaltdı.

Böyük kainatın belə boş vaxtı
Məni bu torpağa axı kim əkdi.
Əlimdən pöhrələr ucalacaqdı,
Kökündən insanlar göyərəcəkdi.

Cavan pöhrələrin gülüşlərinin
İşığı bir nəgmə çalacaq səhər.
Göyün milyon-milyon günəşlərinin
Gözləri bərələ qalacaq səhər.

Kainat olacaq insan yolları,
İnsan lal səmanı danışdıracaq.
Körpü tek uzanıb insan qolları
Neçə səyyarələr barışdıracaq.

A DÜNYA!

Öz urvam var, öz unum var,
Ələyimi ələyirəm.
Seyrəldikcə dost-tanışlar
Mən yır-yığış eləyirəm,
A dünya, sənə yaxşı yol.

Qaralır köz, sönür ocaq,
Gözü örtür göz üstə qaş.
Mən düşəsi dayanacaq.
Yaxınlaşır yavaş-yavaş,
A dünya, sənə yaxşı yol.

Mənim çox az görüşüm var,
Salam verəm, ya verməyəm,
Yolüstü bir az işim var,
Vaxt ola görəm, görməyəm,
A dünya, sənə yaxşı yol.

Qılincımı qına qoyub,
Kəhərimdən mən düşmüşəm.
Çox şeylərdən gözüm doyub
Yerişimi dəyişmişəm.
A dünya, sənə yaxşı yol.

Son baxışım səni öpər,
Sənə duadır son sözüm.
Nəğməmi özünlə apar,
Uğur olsun canım, gözüm,
A dünya, sənə yaxşı yol.

QARA QARAYEVİN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ

Bu susan
bir musiqinin son nidası.
Lalələr şərəfli Qara ömrünün
qırmızı əlvidası.
Musiqini oxuyur
Öz rəngiylə güllər.

Bu gecə
ildirimli yollar keçib
bir zənci gələr
tabutunun ayağına,

Gözlərinin ağı
Lalə kimi yana-yana.
Haqqımız yoxdu
deyək bu ömür azdı,
deyək çoxdu.

İnsan əvvəl-axır
torpaqdı.
Abşeron qayalarında
Xəzərin duzlu göz yaşı axdı.
Qara Qarayev
ömrünü musiqiyə, səsə döndərib.
Səs ömrünün ölçüsü yoxdu.
Azərbaycan yola salacaq onu
Qaradağlı, Qarayazılı, Qarabağlı
Yeddi gözəl gələcək bu gün
Qara duvaqlı.
Qara bir axşam gələcək

Qara geyinib Qarasız qalmış
bir ilham gələcək.
Bu qara torpağın yaşı qədər
xalqımız səni salacaq yada...
İndi... Əlvida,
Əzizimiz, əlvida...

CAVİD GƏLİB, AÇ QOYNUNU

Tale, nə gözəl gündü bu, sən
insafa gəldin.
Qırx ildi gəlirdin, gəl, a Cavid,
səfa gəldin.
İllər külək oldu,
yollar çiçək oldu,
insan mələk oldu,
gördün – vəfa gəldin.

Torpaq, gözün aydın,
    onu al bağırına, torpaq!
İtkin düşən oğlun gəlir,
Yoldan gəlir, yorğun gəlir,
Ey ulu torpaq, ana torpaq,
Cavid gəlib, aç qoynunu, bas bağırına torpaq,
    Onu kövrəlt, onu qızdır,
    O qədər həsrət olub ki,
    Ona yurdun qışı yazdır.
Həsrət – onu mərd yıldızı ki,
    O insafa gəldi...
Ey ayrılıq oğlu, bu Araz sahilinə
    sən səfa gəldin!

BİLMƏRƏM

Gəzdirərəm ürəyimdə bürkünü,
Dağlar geyib yaşıł yarpaq kürkünü.
Mən ömürdən burda keçən hər günü,
Ömür saydım, hədər saya bilmərəm.

Namərd olub öz dərdimə gülməsəm,
Sağlıq olsun, görüşərik ölməsəm,
Əgər bir vaxt Lənkərana gəlməsəm,
Qəza sayın, qədər saya bilmərəm.

Ürəyimi döyündürün, döyməyin,
Sərhəd üstə geydim həsrət köynəyin,
Mənə burda “kədərlənmə” deməyin,
Mən bu dərdi kədər saya bilmərəm.

KEÇİB GEDƏCƏK

Dünyanın işləri keçib gedəcək,
Hər şeyi sahmana salacaq həyat.
Yerin allahları köcüb gedəcək,
Qalacaq insanlar, qalacaq həyat.

Xatirə çalacaq qaynar sazında,
Buludlar göylərdə göllənəcəklər.
Ağaclar torpaqla göy arasında
Yaşıl tellər kimi dillənəcəklər.

Ölən gözəlliklər, ölən gözəllər
Təzədən yaranar, sevilər yenə.
İnsanlar yenə də vüsal gəzərlər,
Həsrət aparalar mənzillərinə.

Bulaqlar qaynayar qədim illərdən,
Uzaq əsrlərdən küləklər əsər.
Min ilin tanışı rastlaşar hərdən,
Hərəsi bir yana yenə tələsər.

Yenə güləşərlər – “görək kim haqdı”,
Torpağa qoyular asılan, asan.
Yenə də xoşbəxtlik axtaracaqdı
Dünyanın ən xoşbəxt canlısı insan.

* * *

Gülün gözəlliyi öz qatıldı
Bülbülün qəfəsi şirin dilidi.

HƏMSÖHBƏT

Ürəyim darıxanda,
abırlı bir yerə getmək istəyəndə,
abırlı bir söhbət etmək istəyəndə
çixıram sahilə,
altıma qoyuram daşı,
atıram qarmağı,
Dənizdən yaxşı yer,
Balıqdan yaxşı söhbət yoldası...

YAZIQ MUSA

Qorxa-qorxa yaşadı ömrünü yazıq Musa,
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...
Getmədi xeyri-şərə, getmədi toya-yasa
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...

Öz evi, öz yatağı, vətəniydi, eliydi,
Fikri vahiməliydi, gözü vahiməliydi.
Onun ən qorxduğu şey insanların əliydi, –
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...

Quzey o yana dursun, güneydən nəm çəkərdi,
Tütün almaqdan qorxub, oturub qəm çəkərdi,
Yeməyi öz qabına durub özü çəkərdi –
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...

Bir qərara gəlincə öldəri, dirilərdi,
Yazıq Musa kişinin yaman ağırdı dərdi.
“Hə” ilə “yox” sözünü eyni anda deyərdi –
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...

Zaman keçdi, yaş ötdü, Musa nazik əyirdi,
Yıxılmaqdan qorxub o daha iməkləyirdi,
Vida vaxtı çatanda yazıq bir il can verdi –
Birdən aldadarlar ha, birdən aldanaram ha...

ŞAHMAT

Dünyada şahların
bir ağı, bir qarası qalıb.
Cəmi iki avarası qalıb
bir şahmat taxtası üstündə
İkisi də pis gündə.
Adları şahdı,
özləri oyuncaqdı.
Şah paltarında iki uşaqdı,
nə çalsan, ona oynayacaqdı.
İkisinin də yanındadı
ati, topu, qoşunu.
İkisinin də yadından çıxıb
yer əkəni, ev tikəni, nəğmə qoşanı.
Qırılan əsgərlər də bilmir,
Günah bu şahların hansındadı.
Yazılıqların heç ağlına da gəlmir
Şahlarının da başı
bir oyuncunun iki barmağının arasındadır.

BƏSDİR

Bəsdir, göz yaşardıb zarıma zar-zar,
Səndən, dünyandan da böyükdür dərdim.
Bilsəydim göz yaşı yara sağaldar,
Dünyanı sularda qərq eləyərdim.

Bəzən yaşamaqdən adam yorulur,
Kişi yorğunluğu kişini yıxmaz.
Adamın qeyrəti gözündə olur,
Kişinin qeyrəti əriyib axmaz.

Əriyib yox olur ağlayanda qar,
Şam da ağladıqca dünyadan köçür.
Alçalır, kiçilir ağlayan xalqlar,
Torpağı əllərdən əllərə keçir.

Göz ağı-qaradan seçmək üçündü.
Uşaq ağlayar dil açana kimi.
Can vətən yolunda keçmək üçündü,
Adam uşaq olar haçana kimi.

Səsin adamları qoy bezdirməsin,
Oxuyursan oxu, yazırsansa yaz.
Qoy şeİr gözündə nəm gəzdirməsin,
Göz üstə damlanı saxlamaq olmaz.

XOŞ GÖRDÜK

Səni gördüm, üzüm güldü, xoş gördük,
Səni gördüm, xoşbəxt oldum bu axşam.
Yüngülləşdi ciynimdəki ağır yük
Sönüb getmiş gözlərimdə yandı şam.

Bayram oldu ürəyimdə, evimdə
Səni gördüm, yollar əlvan geyindi.
Nağıllardan qaçıb gəlmış divin də
Qarşısında çəkinmərəm mən indi.

Səni gördüm, dünya tamam dəyişdi
Ədalət var, səxavət var dünyada.
Səni gördüm, ürəyimə od düşdü
Məhəbbət var, məhəbbət var dünyada.

Səni gördüm, göyə baxdım, güldü göy,
Çölə baxdım, çiçək açdı dağ, dərə.
Doğmam mənim, sənin üçün mən ögey
Hərdən görün, zülm eləmə çöllərə.

Səni gördüm bahar geldi cahana
Səni gördüm dünya əlvan boyandı.
Əfsanələr dirildi, gəldi cana
Leyli-Məcnun yuxusundan oyandı.

Leyli gördüm mən bu gün bu ölkədə
Yaxa cırdım, sinə gərdim bu dağa.
Mən Məcnundan bərk sevirəm bəlkə də
Vaxtım yoxdu mənim dəli olmağa.

İŞ BELƏ DÜŞDÜ

Yaxşılı-yamanlı gözəldir hamı,
Hərə bir taleli, hərə bir adlı.
Hər kəsin dünyada var öz əyyamı,
Sevincli, kədərli, insan həyathı.

Kimi gec doğulur, kimi bir az tez,
Kimi də dünyaya vaxtında gəlir.
Odur ki, araya düşür bu sözsov.
Biz çoxuq, amma ki, dünya birdi, bir.

Əvvəldən çəşmişdiq macəramızda
Biz öz başımızda od qalamışdıq.
Müqəddəs vətəni öz aramızda
Məhəllə-məhəllə parçalamişdıq.

Hər kəsə baxanda bir düşün ki, sən
Hər kimsə insandır, bir gərək olar.
Pisə “yaxşı” deyib, yaxşı edərsən,
Yaxşıya pis deyib öldürmək olar.

Bir vaxtda doğulduq, iş belə düşdü,
Dünyanın işindən biz ki haliyiq.
Didişmək, boğuşmaq havayı işdi,
Ölüncə bir yerdə yaşamalıyıq.

* * *

Yarpaqlar quşlara qoşulub gedib,
Kür boyu meşələr tək qalıbdılar.
Yaşılıq elə bil quş olub gedib,
Ağaclar nə yaman qocalıbdılar.

Hirsindən partlayıb meşədə cır nar,
Yovşan yetim kimi görünür mənə.
Donunu soyunmuş cavan ağaclar
Həyadan qışılıb biri-birinə.

Kurdə də kürlükdən əsər qalmayıb,
Dilini qarnına qoyub yatıbdı.
Heç kəs ciğirlərə ləpir salmayıb,
Torpaq da su içib, doyub yatıbdı.

Həzin payızı var bizim yerlərin,
Susursan, danışıb-gülmək olmayır.
İnsansan, olsa da min dərdin, sərin,
Meşəni tək qoyub gəlmək olmayır.

BALTA SƏSİ

Qışda balta səsi yaman olur.
Kəsilən ağaç yalan olur;
yaxındakı ağaclar
tir-tir əsir.
Bəlkə kişi quru bir
ağacı kəsir?
Bəlkə də həmin adam
meşəni qoruyur?
Amma o bir ağaççı kəsincə
On cavan ağaç
qorxusundan quruyur.

AĞLAYIRMI GÖRƏSƏN

Görəsən ağaclar ağlayırımı
budağını yarpaqlar, quşlar
tərk edəndə.
Kölgəsindən
insanlar da gedəndə.
Qışın sərt küləyi
qırmanclayanda budaqları,
çılpaq qolları tir-tir əsəndə
ağaclar ağlayırımı,
ürəyini boşaldırmı, barı?
Yorulanda şaxta, ayaz,
gələndə yaz,
budağına qayıdanda
quşlar, yarpaqlar,
yanına yiğışanda biz,
kölgəsi ayağına yıxılanda
səssiz, səmirsiz...
Heç olmasa bu gündənə gərək
özünə yazığın gələ, hönkürəsən.
Ağaclar ağlayırımı görəsən?..
Ağaclar qürurunu saxlayır,
vüqarını qoruyur.
Gecələri üzünə tutub ağlayır,
ağaclar ağlamaqdan
quruyur.

GÖZLƏRİM

Bu gözəl dünyaya, gözəl aləmə
Kədərlə boylanma, kədərlə baxma.
Gözlərim, dünyani boyama qəmə,
Payız sularıtək kədərlı axma.
Xəzəllər saralmış arzular deyil,
Yarpaqlar öləndə gözəl olur ki,

Gözəl qarşılansın yenə gələn il.
Bir cür gözəl olur, həm qürub, həm dan,
Günəş də dünyadan gözəl gedir ki,
Görənlər bezməsin gözəl dünyadan.
İnsantek yaşasaq dünyada əgər,
Bir ömür insanın gen-bol bəsidir.
Böyükər dünyaya “gözəlsən” deyər,
Kədər acizlərin bəhanəsidir!

AĞACLAR

Töküldü ağacların
görən gözləri,
eşidən qulaqları,
yaşıl yarpaqları.
Ağaclar oldu kor-kar,
budaqlarıyla küləyin
saçından yapışdı,
kökləri ilə yerdən yapışdı
ağaclar.
Quru barmaqları ilə
çörəkdən yapışan kimi aclar.
Yer yerə çekdi,
küləklər göyə.
Yerlər göy arasında
ağaclar əsəblər kimi
tarıma çekildi
bütün qışı inildəyə-inildəyə.
Yaxşı ki, qışda
kor-kar olur ağaclar.
Yoxsa insanların,
ulduzların biganəliyini görüb
yaşamaqdandan yorularlar.

ƏSGƏR MƏKTUBU

Yazırsan: oğlum olub...
Yazırsan: evimizdə
Təzə günəş doğulub...
Bir az ehtiyatlı ol,
Od kimi şeydir oğul,
Böyüküb yanğın olar.
Can isitmək yerinə,
Sonra canın qovrular.

Durmuşam qazamatın
Qapısında keşikdə.
Bala görməyə gələn
Ana durub eşikdə.
Səbri kirpiklərindən
Süzülür aram-aram.
Öz doğma anam ola –
Görüşə buraxmaram.

Başlarının üstündə
Gəzirəm sola, sağa,
Baxıram hər dustağa...
Birisi rüşvət alıb,
Birisi ev yaribdir.
Birisi xalq malını
Zəli kimi sorubdur.
Biri də bıçaq çəkib
Üstünə bir cavanın;
Gözünü yolda qoyub
Mehriban bir ananın.

Dayanmışam keşikdə,
Üreyimin başından
Asılıb avtomatım,
Qardaşım qaçsa burdan,
Mənim borcumdur atım.

Ana yalvarır mənə,
Yalvarır məftillərə.
Ömrü az qalıbsa da
O yalvarır illərə, –
Tez gəlib keçin, – deyir,
Ana görüşə gəlib,
Ana görüş istəyir.
Tikanlı məftillərin
Arxasında illərin
Ağırlığı gizlənib.
Burda baxan yoxdur ki,
Kim dəymədüşər olub,
Bəslənib, əzizlənib...
Sən də ana olmusan,
Bir az ehtiyatlı ol.
Od kimi şeydir oğul,
Böyüüb, boyaya yetib
Könül qırmasın deyə,
Körpə qəzəbi ilə
Qab sindiranda qoyma.
Sonra silah götürüb
İnsan vurmasın deyə,
Əlinə daş götürüb
Cücə vuranda qoyma.

1961

MÖCÜZƏ

Soruşma nə üçün sevirəm səni
Sən də möcüzəsən, mən də möcüzə.
Niyə eyni vaxtda dünyaya gəldik?
Bu boyda dünyada gəldik üz-üzə?

Hər addım başında min möcüzə var.
Möcüzə küləkdi, oddur, bulaqdır.

Kiçik bir budaq da hoqqa çıxardır,
Yarpağı yaşıldı, iççəyi ağdı.

Sükut səssizlikdən yaranır, ancaq
Sükutun səsindən qulağım batır.
Hər şeydə, hər yanda min möcüzə var,
Daşda, qayada da möcüzə yatır.

Hardandır gecədə işıqlı yuxu?
Zülmət yer altında işıqlı sular?
Ölüm ayağında həyata ümid?
Zindanın küncündə gözəl arzular?

Min-min səyyarəni yaşatmaq üçün
Günəşə nə gəlib alışib yanır.
Kiçik bir daş atsan havada durmaz
Bəs bu yer kürəsi necə dayanır?

Mavi göz aləmi mavi görməyir,
Ala göz də ala, qara göz qara.
Bir vaxt mən ölsəm də, bu ölüm deyil
Təslim olmayımdı bu suallara.

Soruşma nə üçün sevirəm səni
Sən də möcüzəsən, mən də möcüzə.
Niyə eyni vaxtda dünyaya gəldik?
Bu boyda dünyada gəldik üz-üzə?

SƏNİ SEVƏNDƏN

Eşqin bəzəyibdir yaşıl çölləri,
Hələ ki, sevirəm həyat gözəldi.
Bütün bu dünyadan gözəllikləri
Sənin eşqin ilə dünyaya gəldi.

Güllərin rəngiylə gülür çöl, çəmən,
Elə bil dağlar da o dağlar deyil.

Mən səni sevəndən, səni sevəndən
Dönbü nəğmə olub dəniz elə bil.

Mən səni sevəndən, səni sevəndən
Qəlbimdə sevincim aşılı daşıbdır.
Üzlərdən çəkilib qəzəb, duman, çən,
Adamlar hamısı yaxşılaşıbdi.

SƏRHƏD BOYUNCA

Dağların dağ dərdi var –
Qar altında üzüyər,
Gün altında yanarlar.
Danışmaq qadağandır,
Üz-üzə dayanarlar.
Sakitcə boylanarlar
Dağlar sərhəd boyunca,
Gözlərində bulaqlar
Ağlar sərhəd boyunca.

İki cərgə düzülüb
Sərhəd boyu təpələr,
Təpələr dağ övladı –
Allı-güllü körpələr.
Dayanıblar döş-döşə
Danışmaq olar desən
Təpələr qışqıracaq:
“Bənövşə, bəndə düşə,
Bizdən sizə kim düşə”.
Təpələr dağa baxır,
Dağların dağ dərdi var –
Sakitcə boylanırlar
Dağlar sərhəd boyunca.
Gözlərində bulaqlar
Ağlar sərhəd boyunca.

Dünyanın işinə bax,
Dərdli babalarımı
Aldı, apardı torpaq,
Bu dərdə yer dözmədi,

Şişdi, şişdi oldu dağ,
Qorxuram dərdimizlə
Bu dünyani partladaq,
Nə qədər ki, boylanır
Dağlar sərhəd boyunca.
Gözlərində bulaqlar
Ağlar sərhəd boyunca.

YAXŞI Kİ...

Yaxşı ki, dünyada yaşayıram mən,
Bir insan adını geyib əynimə,
Bir insan ömrünü alıb çiynamə,
Günlərdən-günlərə daşıyıram mən.

Heç mən olmasam da dünya olardı,
İnsanlar, qayğılar yenə vardılar.
Dünya bir ürəklik kasıblayardı,
Dostlar bir dost boyu qısalardılar.

Heç mən olmasam da, boş qalmaz yerim,
Min Fikrət tapılar tanışa, yada.
Mənim öz sevincim, mənim kədərim
Yetim qalacaqdı gözəl dünyada.

Mənim məhəbbətim bahar kimidir,
Nifrətim ən qəddar şaxta, ayazdı.
Bütün qapıları döyərdi bir-bir
Gecələr yatmağa sizi qoymazdı.

UŞAQ OLMAQ İSTƏMİRƏM

Bir də uşaq olmaq istəmirəm,
aldadırlar adamı hər addımbaşı
Böyükler qəribə olur
uşağı qarşı.
Canı yanın, doğma atan-anan
rezin əmzik verir sənə,
yemək yerinə.
İçi boş şar,
Yalançı qılınc,
Yalançı mişar,
Yalançı maşın.
Balaca bir yalan dünyasında
qarışır başın.
Bir adam da demədi, bala, inanma.
Ağlım kəsməsəydi
yalan işlərdi qanıma.
Ömrümün əvvəli
yalanlar arasında
itdi, batdı.
Sonra böyüdümsə də
uşaqlıq vərdişim üzündən
məni hər yalançı aldatdı.

BU GÜN

Məhəbbət süzülür
torpağa-daşa
Çaylar süd rənginə
Boyanıb gedir.
Bu ay işığından,
Bu məhəbbətdən
Dağlar ağır-ağır
ayağa qalxır.
Bulağın sevgisi

Gözündən axır.
Zirvələr az qalır göyə dırmaşa
Ürəyim partlayır məhəbbətimdən
bu yaz gecəsində,
ay işığında,
Yolun ortasında,
Göz qabağında
az qalır ağaçtək,
pöhrəliyim mən.

* * *

Salam, Rəsul Rza!
Yenə də özümlə söhbətim səndən düşdü,
Salam, şair,
bilirəm, şair ömrü uzun işdi.
Həmişə ürəyin ovunda
ürəyinə yağır
qar, yağış,
söz, baxış,
tərif, tənə.
Gələn salamsız, kəlamsız
birbaşa daxil olur ürəyinə,
Papaqlı, ayaqqabılı, paltolu,
Gedən ürəyindən gedir,
Şair ürəyi el yoludur,
el yolu,
Həmişə yüklü, dolu.
Nə qədər illər,
Nə qədər dostlar
gedib bu yolla,
Yetim qalmış xatirələri
ürəyində xəlvət-xəlvət
sizlayanda.
Ürəyinin könlünü alırsan
validolla

Yadından çıxır öz dördin-sərin.
Həmişə təzyiq altındadır
zamanın barometri – əsəblərin.
Baxıram üzünə, kefin xarabsa,
deməli, bədbəxtlik üz verib
hansı ölkəyəsə, harasa.
Kiminsə taleyi tapdalanıb.
Hansı xalqınsa
azadlığı talanıb.
Dünyada nələr olur,
nələr.
Sənin gözlərində ağlayır, gülür
ağlayan, gülən nəğmələr,
Yenə də özümlə söhbətim
səndən düşdü.
Salam, Rəsul Rza,
Bilirəm, şair ömrü uzun işdi.

* * *

Ömür,
bir üzü gecə,
bir üzü gündüzdü.
Şair ömründən
gecələri çıx.
Şair gecələrində
İşiq olanda işiq yanır,
işiq olmayıanda
Öz fikirlərinin işığında
dolanır.
Şair ömrü
gecəli-gündüzlü olmur.
Əsl şairlər
ona görə
ikiüzlü olmur.
Nə yazsa, düzdü.

Öz inamına görə
tənqidlərə,
təriflərə
Rəsul Rza dözdü.
Ən çox özünə,
    bir də şerinə
    ərk eləyən Rəsul Rza.
Hamıdan çox döyülnə,
    hamıdan çox bərkiyən
    Rəsul Rza.

Dedilər: Vəzni pozdu.
O bir şeir də yazdı.
Dedilər: Şerinin bəzəyi azdı.
O bir şeir də yazdı.
Dedilər: Dayazdı.
O bir şeir də yazdı.
Dedilər biz anlayırıq,
Amma xalq üçün
    anlaşılmazdı.
O bir şeir də yazdı.
Yazdı, yazdı, yazdı.
Amma öz aramızdı,
O vaxt sözümüzə baxsaydı,
İndi Rəsul Rza olmazdı!

YAĞIŞ YAĞACAQ

Bu gün bir kişi ağlatmisan,
Yağış yağacaq,
Bu gün də, sabah da
yağış yağacaq.
Ömrümə, pəncərəmizə, vaxta,
Mənim dediyim “Cığal olma sözünə”
sənin dediyin “taleyi – baxta”.
Yağışda çıməcək
sənsiz çılpaq qalmış ürəyim də,

həmişə yolda olan
vaxt adlı uzunqulaq da.
Sən ki bir kişi ağlatdın,
Yağış yağacaq.
Evimin döşəməsində quru taxta
göyərib yarpaqlayınca ayağım altda.
Yağış yağacaq,
saçlarımın
qarasını yuyunca.
Dünyada
məhəbbət əlindən ağlayanlar olunca
Yağış yağacaq.

* * *

Çılğın baxışların dönərdi oda,
Üzümə baxardın, mən qaynayardım.
Əgər əmr etsəydin, gözəlim, onda
Dağı dağ üstünə alıb qoyardım.

Əgər çatılsayıdı qaşın kamanı,
Kainat xətrinə dəysəydi əgər,
Elə silkələrdim mən asimanı
Ulduzlar tut kimi töküldürdilər.

ÖZÜMLƏ MÜBAHİSƏ

Neyləyirəm yoxmu, varmı o dünya?
Əgər yoxsa, var deməklə
var olarmı o dünya?
Bir də qoca dünyada
Hər bir şeyin tərs üzü var.
Gecələrin gündüzü var,
axşamların səhəri.
Qurd özünü dəfn eləyir

baramanın içində.
Sonra nədir
baramanı deşib çıxan
Kəpənəyin səfəri?
Tutaq ki, heç olmayacaq
Ömrümüzün tərs üzü.
Qurdalaya-qurdalaya
söz etməyək hər sözü.
Heç ölərmi insan adı?
Heç ölərmi insan səsi?
Ölənlərin xatirəsi
Sinəmdəki bir dünyada yaşadı.
Bir də belə lap açığı
“Öldü” demək istəmirəm,
“Getdi” demək yaxşıdır.

QIZLAR DAYANARLAR YOLLAR YANINDA

Bizim kənd yerinə gələndə bahar
qırmızı geyinib qızlar dayanar
yollar yanında.
Lalələrə qarışar,
alışar, yanar
yollar yanında.

Hər gələn maşınla min ümid gələr,
Hər gedən maşınla min arzu gedər,
yolyanı kəndlərdə səhənglər qədər
qızlar dayanarlar yollar yanında.

Oğrun baxışları qonar maşına,
gəlin maşınını demirəm hələ.
Ay gəlin,
sağ əlin
olsun başına,
subay qızların.

Bizim kənd yerinə gələndə bahar
geyinib əyninə məhəbbətini,
əyilib bulaqda axıdar onlar
qara gözlərinin şikayətini.
Ayna bulaqlara əyilər onlar
Saçın tumarlayar, qaşın düzəldər;
gözəl kölgələri çöllərə axar,
odur ki, bu yerdə güllər gözəldir.

Qızlar dayanarlar yollar yanında,
Bir kəndin bəzəyi, bir el qeyrəti
görəndə adamın tutulur dili.

Yollara çəkəndə qaranlıq pərdə
qızlar qayıdarlar mənzillərinə,
Qızlar işiq olar pəncərələrdə.
yollar yuxulardan gəlib keçərlər.
Qızlar yuxularda ağ maşınlarla
uzaq şəhərlərə gəlin köçərlər...

Səhər dağ başında gün oyananda
geyinib əyninə məhəbbətini
qızlar dayanarlar yollar yanında.

YOL VERİN!

Yol verin, yana durun,
hamilə qadın gedir.
Bir az o yana durun,
hamilə qadın gedir.
Ayağının altında
yumşaq olun, a daşlar,
Köntöy söz danışmayın
ay bacılar, qardaşlar,
hamilə qadın gedir.
Əgər dərdin, sərin var

Mənzilində gizlə, çıx,
yola gülər üzlə çıx!
Qəzəbini, kinini
gizlə ayıbin kimi,
yola şirin sözlə çıx,
hamilə qadın gedir.

Dodaqlar boyanmasın
Qara giley-güzara,
Həyatı dəllal kimi
siz çəkmeyin bazara,
dünyanı, sizi, bizi
hələ görməyən var, ha?!

Onu dünyaya çəkən
bu sudur, bu torpaqdır.
Taleyi, adı, baxtı,
onun çiçək payı da,
onun işiq payı da,
hələ doğulacaqdır.

Yol verin, yana durun
hamilə qadın gedir.

Bir az o yana durun
hamilə qadın gedir.

Onun qaşı çatılsa
Tutular göyün üzü,
Onun birçə naləsi
dağıdar evimizi,
siz allah gülümseyin,
gülümsər görsün bizi,
hamımızın tanışı,
hamımızın əzizi
hamilə qadın gedir.

Bir layladır, beşikdir
yeridikcə yürüñür.
Çiyinlərində tale,
üzündə, gözündə nur,
hamilə qadın gedir.

Sevdiyim qız, yana dur,
hamilə qadın gedir.

DÜNYA MƏNƏ TANİŞ GƏLİR

Məni qınamayın,
Dünya mənə tanış gəlir,
Elə bil bir dəfə
                            olmuşam buralarda.
Onda da belə dəniz vardı,
                            sahil vardı.
Min il, yüz min il,
                            nə bilim
                            nə qədər əvvəl olardı.
Onda da balıqlar suda,
                            quşlar səmada yaşayırıdı,
Onda da insan ömrünə
                            lap körpəlikdən
                            başlayırdı.
Çoxdan gördüğüm
                            qarışq bir yuxu kimi
                            yadıma düşdü.
Bir balığı səmaya tullamışdım ki,
                            qanadın var, uç!
                            Ölmüşdü.
Bir quşu suya basmışdım ki,
                            qanadın var, üz!
                            Ölmüşdü.
Kim hava ilə suyu
                            onların arasında ölüm
                            sərhədiylə bölmüşdü...
Onda bilmirdim,
İndi də bilmirəm,
Nə də bilmək isteyirəm.
İşdən indicə gəlmmişəm
Oturmuşam, balıq yeyirəm.

SABAH BAYRAMDİR

Alınan alınır,
düzələn düzəlib.
Stollar açılın,
stullar düzülüb.

Ortada şirnilər,
şərbətlər,
meyvələr.

cicekler taze-tar.

qədəhlər,
qədəhlər,
qədəhlər.

Sabah bayramdı,
mən isə tək qalmaq istəyirəm.

Bir qara səhratək kar olmaq,
bir qara daş kimi
təklikdən qaralmaq istəy

Sabah şirin zarafatlar,
baxıslar, eyhamlar, gülüslər...

Açılmış ağızlar
qırmanmış dodaqlar
dişlər,
dişlər,
dişlər,

Sabah bayramdı,
mən də tək qalmaq istəyirəm.
Bəhə-bəhə işlər.

* * *

Ölülər qorxmur
Nə vəzifəsinin enməyindən,
Nə də vəzifelilərin
ondan üzü dönməyindən.
Nə “dost” kələyindən,
Nə də solaxay Bakı küləyindən.
Pah atonnan!
Biz də ölürückmüs
aldiğımız hər nəfəslə,
aldiğımız hər addımla,
zərrə-zərrə,
damla-damla,
xırda-xırda.
Təntiyib eləməyin,
bir az da dözün
Hamımız dincələcəyik
axırda!

* * *

Bu da belə bir nağıldı.
Taxtadan adam yondum,
adını qoydum Ağıllı;
geyindirdim şux.
Kişilər həsəd apardı,
qızlar, gəlinlər oldu aşiq.
Məclislərdə susdu,
iclaslarda susdu,
toylarda susdu,
yaslarda susdu.
Nə bir dəfə qırmızındı,
Nə də əhvalı pozuldu.
Susduqca da hörmət qazandı –
Axı deyiblər:

“Susmaq qızıldı”.
Axırda vurub özüm sindirdim.
Dedilər: “Ağilliların düşmənidi”.
Nağıl burda qurtardı.
Nağıl dəbinə görə gərək
Göydən üç alma düşəydi
Biri də düşmədi.

* * *

Dodaqların Füzulinin
iki şirin misrasıdı.
Özün tap oxu,
hansıdı.
Gözlərin yazılmayıb hələ,
nazın çəkilməyib hələ.
Eh...
işimiz varmış indən belə.

* * *

Məni oda tullasalar,
Od olaram, yaşaram.
Məni suya tullasalar,
balıq olub üzərəm.
Məni didərgin salsalar
dağlar-düzlər aşaram.
Küləklərə qoşularam
bu dünyani gəzərəm.
Məni yerə basdırısalar,
Cücərərəm lalətək,
Öz rəngimlə bu dünyaya
boylanaram, gülərəm.
Mənə məhəl qoymasalar,
Yaşamaram, ölüərəm!

YATMAĞA QORXURAM

Yuxum gözümdən tökülür
yatmaq istəmirəm.
Səhər üzündə
gecə ölürlər
yatmaq istəmirəm.
Bilirəm, yatsam,
yenə yuxuma girəcəksən
gözlərində yaş,
Yaxınlaşacaqsan
yavaş-yavaş.
Uşaq oyuncaq istəyən kimi
Mən səni istəyirəm, –
deyib hönkürəcəksən,
Yuxunu da mənə çox görəcəksən.
Təki mən oyuncaq olaydım –
Nə sən göz yaşları tökəydim,
Nə də mən bu əzabları çəkəydim.

YAŞ O YAŞ DEYİL Kİ...

Sən mənim ən əziz sırrım, istəyim,
Sən mənim ən acı həqiqətimsən.
İtmiş gəncliyimdən soraq gətirən,
Sən mənim ikinci məhəbbətimsən.

Yaş o yaş deyil ki, yolunu kəsim,
Yaş o yaş deyil ki, açım qəlbimi.
Təzədən başlayım barışım, küsüm
On yeddi yaşında cavanlar kimi.

Yaş o yaş deyil ki, səni izləyim,
Özümü odlara toxuyum yenə.
Durub saatlarla vədə gözləyim,
Görənlər, bilənlər nə deyər mənə.

Səni hər görəndə çəşirəm düzü,
Hamı mənə baxıb gülür elə bil.
Dilimi dişləyib demirəm sözü,
Yaş o yaş deyil ki... hayif ki, deyil.

İKİNCİ GÖRÜŞ

Oturduq yanaşı, susduq yanaşı,
Dən düşmüş saçına baxdım arada.
Sən də mənə dedin ağarır başın,
Görməyə nə var ki, ağı qarada.

Gecikmiş məhəbbət son bahar kimi,
Həm kədərli olur, həm də ki, şirin.
Anamın çaldığı laylalar kimi,
Arzuyla doludur ala gözlərin.

Qalmışçıq biz odla su arasında,
Gənclik məhəbbəti, müdriklik yaşı.
Ömrün bu qəribə macərasında,
Oturduq yanaşı, susduq yanaşı.

Birdən fikrimizi elə bil gördük,
Qəmlı gülümsündük bir-birimizə.
Elə bil bununla açıq deyirdik, –
Bu yaşda məhəbbət yaraşmir bizə.
Ürək necə olub unudub yaşı...
Oturduq yanaşı, susduq yanaşı.

* * *

Vaxtında gəlirsən görüşə hər gün,
Deyirəm: – Necəsən?
– Niyə, yaxşıyam.
Sədəf ulduzlarla göy düyun-düyün,

Başımız üstündən asılır axşam.
Külək də son qoyur dəcəl oyuna,
Sahilə yixılır yorğun dalğalar.
Mərmər hovuzların sərin qoynuna
Söyüd budağından sallanır bahar.
Vaxtında gelirsən görüşə hər gün,
“Vaxtında?”

vaxtında görüşsəydiq biz,
İndi yollanmazdıq səssiz-səmirsiz
İtən cavanlığı axtarmaq üçün.

DÜNYADA XOSBƏXTLİK YAŞAYIR

Dünyada xoşbəxtlik gəzir, dolanır,
Döyür qapıları, evlərə girir.
Qonur yanaqlara, gözlərdə yanır,
Hardasa bir qızın saçını hörür.
Xoşbəxtlik yaşayır bu yer üzündə,
Baharda çöllərə xoşbəxtlik yağır,
Xoşbəxtlik yaşadır güllər özündə,
Uşaqlar çöllərdən xoşbəxtlik yığır.
Xoşbəxtlik baxmayır fəsilə, vaxta,
Qişda qara dönər, ələnər, yaşar.
Bir evə körpəylə gələr qucaqda,
Bir əlcə qundaqda bələnər, yaşar.
Dünyada xoşbəxtlik yaşayır, bəli,
Qonşuluq eləyir kədərlə, qəmlə,
Bəlkə də hamiya çatmayıır əli.
Xoşbəxt olmağa da tələsmirəm mən,
Nə bilim, bəlkə də o, bilə-bilə
Xoşbəxt eləməyir hamını birdən.

* * *

Təki ürəyimdə bayramım olsun
Ruhum havalanar qarda, yağışda.
Təki ürəyimdə bayramım olsun
Bahara çevrilər, payız da, qış da.
Günəşi nar kimi alıb sixaram
Doğma torpağımın, daşımın üstə.
Gecə ürəyimi alıb sinəmdən
Məşəl tək tutaram başımın üstə,
Təki ürəyimdə bayramım olsun
Göylərə baxaram gözümdə bayram,
Ağ çiçəyə dönər buludlarda qar.
Çılpaq ağaclarla elə baxaram
Ağaclar bir anda yarpaqlayalar –
Təki ürəyimdə bayramım olsun.

OĞLUMA LAYLA ÇALIRAM

Gecələr günəş kimi yatan,
Gündüzlər ay kimi xumar,
ömrüm-günüm,
qəşəngim,
Hələ nə adın,
nə də taleyin var.
Hələ süd rəngli
yuxular içində üzürsən.
Gah üzünə yuxu kimi isti
bir təbəssüm qonur,
Gah da dodaqlarını
büzürsən.
Dünyadan xəbərin yox,
Bilmirsən –
Havalar olur gah isti,
gah da soyuq.

Bilmirsən –
Ölümün də səninlə
                 əkiz gəlib cahana.
Qoşa böyüyürsünüz
Bir beşikdə
                 yan-yana.
Sən də böyüyürsən,
                 sevincin də, dərdin də,
Neçə dostun
                 böyüyür hər tində...
Bax, oğlum, sənə
Verdiyim hədiyyədir –
Qiçlarını yorası yollar, küçələr.
Gözlərinin nurunu oğurlayası
                 yığın-yığın
                 yuxusuz gecələr.
Saçlarını ağardası – gündüzlər.
Əllərinə qabar salası – çöllər,
                 düzlər...
Çöldə – yağış,
Otaq – isti.
Çöl tərəfdən pəncərəmizin
                 şüşəsi ağlayır...
Çöldə səni gözləyir
                 qəhrəmanlığın,
                 təbiətlə vuruşlar.
Səni döyüş meydanlarında,
                 küləklər gözləyir.
Çöldə çiçəklər, göydə quşlar.
Hələ yat, gücün artsın,
                 bala, yat,
Süd rəngli bir yuxuya
                 bənzəmir həyat!

QATAR

Qaçır qatar,
Uçur qatar,
Taraq-taraq,
Düşür qalır
Polad izi.
Yollar ilə –

daraq-daraq
yerin üzü.

Qaçır qatar,
Uçur qatar
Elə bil ki,
Uçur külək.
Bir şəhər insan dənizi
Atıb onu
Sahilindən
bir dalğatək.

Qaçır,
Uçur
Vaqon-vaqon
Ürək,
Arzu,
Ümid,
Nicat.
Qatara çat,
Qatarı tut,
Qatarı qoyma
qaçmağa.

Elə yeri,
Qalma geri.
Qoy qatar olsun
başmağın.

Qaçır qatar,
Uçur qatar
Bu nəğməni
çarxlar çalır:

“Mən zamanam,
çatın mənə,
Tutun məni...
Çatan çatır!
Qalan qalır!”

TƏYYARƏDƏ

Buludlar üstündə biz,
buludlar altında yer...
Fikrimdən neçə misra
buludlara səpilir.
Bu axşam şimşək çaxar,
çöllərə yağar şeir,
Sözlərim damcı-damcı
hara düşər, kim bilir...
Sözlərim damcı-damcı
yağacaqdır torpağa
Neçə-neçə eyvana,
neçə bağçaya, bağ'a.
Baxışlara yağacaq,
kirpiklərə düşəcək,
Azərbaycan şerində
çiməcək min-min çıçək.
Keçirəm diyarları
Ürəyimdə vətənim
şirin bir nəğmə kimi.
Sibirin üfüqlərinə
yağdırıram fikrimi.
Eşidirsənmi: – Tayqa,
Anqara, qulaq as bir,
Ürəyimdə göyləri
gəzməyə çıxıbdır Kür.
Araz da mənimlədir,
nənəmin arzusu da,
Gözlərim də Xəzərdən
ikicə damla sudur.

Buludlar üstündə biz,
buludlar altında yer...
Səhər şair ürəkli
bir rus baxıb şəhlərə
Deyəcək: yarpaqlara
şeir yağıbdır, şeir.

RÜŞVƏTXORLAR

Hardasa iki namərd
oturub üz-üzə indi;
Biri rüşvət alındı,
biri rüşvət verəndi.
İlan kimi qıvrılıb
xəyanət yatır
pullar altında.
Onlar qeyrət satıb,
vətən satıb
pullar altında;
Bəlkə düşünlər vətən nədir –
Bir az qara torpaqdı,
bir az da sudur.
Cahil, vətən – Koroğlu qeyrətidi,
Həcər namusudur.
Rüşvətxora hər cür rüşvət gərəkdi.
Rüşvət də rəng-rəngdi.
Böyükələr qarşısında
əyilib-düzəlmək
rüşvəti var.
Yaltaqlığı da rüşvət alan olur,
Rüşvət həqiqətə bənzər
yalan olur,
Rüşvət puluna
uşağına “Əlifba” kitabı alan olur
Rüşvət – xəyanət ocağıdır,
Rüşvət – kürəyimizə sancılan xain
bıçağıdır.

Elə bu rüşvətxorlar idi
Babəki qızılı satanlar –
Yadların ayağına atanlar.
Onlar Gəncədə Məhsətimi
daşqalaq elədi,
Susduq ki, neyləyək, taleyi belədi.
Bakıda Sabiri qoçular söydürdülər,
Fitva verib
Hələbdə Nəsimini soydurdular.
İndi də qaralıq bir evdə, tində,
dalanda
Onlar rüşvət verəndə, rüşvət alanda
Yenə biz oluruq müqəssir.
Babək yenidən düşür əsir,
Məhsəti təzədən daşqalaq olur.
Nəsimi təzədən soyulur.
Axtarın!
Hardasa iki namərd oturub
üz-üzə indi;
Biri rüşvət alındı,
biri də rüşvət verəndi.

QURU ÇİNARIN NƏĞMƏSİ

Çinar ömrü yaşamışam,
Quru bir çinaram mən.
Əyilməkdən keçib daha –
Əysəniz sınaram mən.
Qəddim bir az bükülübdü,
Yarpaqlarım tökülübdü,
Nə şirin nəğməliyəm,
Heç çinar da deyiləm mən,
Bir çinar heykəliyəm.
Dik dayanmış bir odunam
Ağacların sırasında.
Bir leylek yuva tikib
Qollarım arasında.

Mən bir ağac ölüsüyəm
Gərək yixılam, yanam.
Amma leylək yuvası var
Qollarımın üstündə,
Yuva dağılmamasın deyə
Gərək dözəm, dayanam.

* * *

Titrəmək yaraşmir insan səsinə
Zəfərlə yaşayaq, zəfərlə ölək.
Mənim məzarım da yer kürəsinə,
Düşəcək bir nida işarəsi tək.

Namərdəm məsləksiz gözlərim gülsə,
Düşmənəm acizin fəryad səsinə.
Məsləkim uğrunda bina tikilsə
Qoy məni hörsünlər bünövrəsinə.

YALANÇI MƏHƏMMƏD

Bir Məhəmməd kişivardı,
Ömrü boyu
yalan danışardı.
Ağır xəstəyə deyərdi ki,
eh... küycü olma,
Səndə heç nə yoxdu!
Birinə
pay versəydi,
deyərdi qoyun deyil,
toyuqdur.

Hər axşam deyərdi:
səhər günəş
başqa cür doğacaq –
Təzə, parlaq.
Malı itənə

deyərdi: “tapılacaq”,
Oğlu davaya gedənə
                  deyərdi: “qayıdacaq!”
Elə ürəklə deyərdi ki,
Sözünə özü də inanardı,
Qəribə xəsiyyəti vardı.
Bir vaxt mənə:
                  adamlar ölmür,
                  ulduzlar arasına
                  köçür demişdi,
Məhəmməd kişinin
                  özü də köcdü.
İndi də kefim pozulanda
Çəkilirəm bir yana
Baxıram asimana:
                  ulduzlar çiçək-çiçək.
Ulduzlar arasından
                  Məhəmməd kişinin
                  səsini eşidirəm:
– Darıxma, düzələcək,
                  tapılacaq,
                  gələcək.
Yaxşı ki, ölmürmüş insanlar,
Yaxşı ki, dünyada
                  Məhəmməd kişi varmış.

MƏN QANIM, YA QANMAYIM

Qansam əgər bəlkə başım daşdan-daşa dəyəcək,
Qanmaz olsam, dərd çəkmərəm, bunu gərək danmayım –
Bu da var ki, onda məndən çıçəklər inciyəcək
İndi düzü mat qalmışam, mən qanım, ya qanmayım.

Qansam gərək həmdəm olam hər tanışa, hər yada
Necə qanım, nadanların halına mən yanmayım.
Mən qanmasam, bir qanmaz da artacaqdır dünyada,
İndi düzü mat qalmışam, mən qanım, ya qanmayım.

ƏRKƏC

UZAQ ŞƏRQİN ÜFÜQLƏRİNDƏ CAVİDİ XATIRLADIM

Təyyarədəyəm, göyləri fəth etmədə sürət,
Çərxi-fələyin sürətini ötmədə sürət.
Yay idimi, yer ox kimi atdı bizi ərşə,
Qaçqın günəşə çatmağa yerdən üzü ərşə.
Cavid, göy üfüqlərdə ciməndə səni andım.
Yandım, yenə yandım.
Karvanını çəkmiş yenə səyyarə buludlar,
Ahindimi, arzundumu onlar,
Nəğməndimi qu nəğməsi, son nəğmən, əzizim.
Neyləyim mən, əzizim?
Həsrətli baxışlarını allam bu səmadan;
Bəlkə o baxışdan qalan izdir qızaran dan.
Sakit okean bir tərəfindirsə, a şair,
Bir yanda da qəlbin kimi çılgın Xəzərindir.
Tayqa məzarındır.
Ruhundumu, könlündümü vulkan?!
Nəğməndimi qu nəğməsi, son nəğmən, əzizim.
Neyləyim mən, əzizim?

QRANİT QAYALARDA

Dağlar göylərlə daban-dabana
Ayaqyalın küləklər zirvələrdə
“Qovma-qaç” oynayır.
Günəşin telləri zirvədə sınır,
Qızıl qırıntısı tək ələnir
dərənin qaranlığına.
Qayalarda zaman izi
qarış-qarış, çopur-çopur,
Çovğun qamçılıyanda, hər qayadan
min nalə qopur.
Qranit qayalarda haray salır

İnsan gözləri, insan baxışları,
insan əlləri.
Qranit qayalarda əsirdir –
Naməlum qəhrəmanların
hələ yonulmamış heykəlləri.

YAZIQ ADAM YOXDUR!

Vurun,
çalın-çapın,
talayın.
Vurun, çalın-çarpaz
dağlayın.
Dinmədikcə döyün,
Çırpinmadıqca, döyünmədikcə
döyün.
Susdururamsa ürəyimi
Sinəmin zindanından
çıxart.
Onu bir bahar günüşi kimi
təbiətin qoynuna at.
Qollarımı qaldırmağa
qorxuramsa,
Qollarımı bur,
qır.
Eşidim qırılan
sümüklərimin səsini.
Mən yerin üstündə
insan kimi yaşamağı
bacarmıramsa,
Çiynimə yüklə Yer kürəsini.
O qədər döy ki,
Hırsınim, qışqırım, vuruşum –
Silkələnsin huşum,
Yazıqlıq dolu gözlərim
dönüb olsun qurğuşun;

O qədər döy ki,
dözməkdən yorulum,
yoğrulum.
Ya qılınç olum,
ya da qum.
Sığallayıb başını,
silib gözünün yaşını
Yazıq günə qoymayın
yazıqları
Döyüñ, döyüñ onları
əl qaldırsınlar deyə.
Hər yazığın içində
bir qəhrəman yatıb,
Oyadın o qəhrəmanı
döyə-döyə.

BİLDİRƏCƏK

Hər kəsin öz zatı – qanı,
Ha qalayla mis qazanı
Üzə çıxır bir gün paxır.
Zatiqırıq əvvəl, axır
Öz əslini bildirəcək.

Düzəltmək olmur insanı
Namərdi sən ha tut dilə.
Götür lap qızılı bələ
Girəvə düşəndə ələ
Özünü yana verəcək.

Adamını əvvəl tanı,
Ha qorusan ağlı ağı,
Nə qədər çəkilsə nazi,
Bir gün açılacaq ağızı
Eli sənə güldürəcək.

Dost etmək olmur düşməni
Cəvahir ver kisə-kisə
Götürəcək küsə-küsə,
Əlinə bir silah keçsə
ya ölər, ya öldürəcək.

XƏBƏRÇİ

Ağır işdir işi,
Xəbər daşıyır
iki ev arasında...
İki dost arasında yaşayır.
Qulağı həmişə şəklənmiş olur,
Hər söhbətə qəmiş olur.
Pəncəsi üstədir
gəlişi-gedişi
Əvvəllər bu arvad sənətiydi.
İndi verib bu sənətə özünü
bir neçə kişi.
Həmişə qulağı qapı dalındadı,
qiyılmış gözləri
açar deşiyində.
Böyükləri hamamda da pusur,
Körpələri pusur beşiyində.
Səs bir səsə bənzədimi,
söz bir sözə bənzədimi,
köhnədimi, təzədimi
fərqi yoxdu.
Cəfa basıb canına
çatdıracaq öz ünvanına.
Bəzən “sağ ol” alır,
bəzən söyülür, döyülür.
Olur ki, lap biri
qapı dalında ölürlər.
Nə olsun, sənətdir!
Hər sənətin

öz ölümü, itimi olur.
Hər sənətin ərköyüնü,
adamlısı, yetimi olur.
Bu da “sənətdi”
Kişilər canına cəfa basır,
daşın da ürəyinə qulaq asır.
Öz evində kişi olsa da adı
ya paçanın arasında,
ya da qoltuğundadı.
Xörəyinə qarışib
boğazından ötür.
Tükə dönür
qulağının dibində bitir.
Axırı ki, mətləbinə yetir.
Əkir ədavəti,
vurur aranı.
Həmişə kimisə axtarır
heç görmədim onu axtaranı.

DİKTOR

Diktordu səsi ilə,
yemləyir balasını,
Səsi ilə bəsləyir
səs puluna aldığı
Tüfəngi, tulasını.
Yazılanı oxuyur,
Gördüyünü şərh edir.
Bu kişinin dilində
yalan nədir, şər nədir.
İşlə çox ağır işdi,
özü də azarkeşdi
Bizimkilər hər dəfə
futbolda uduzanda,
boksda döyünləndə,

güləşdə yıcılanda
yazığın babası yandı.
Bundan ağır dərd olar
rəqib qələbəsini
özün elan edəsən.
Özün də bir kişisən,
uşaqlara dədəsən –
evə necə gedəsən?
Heç vaxt heç kəs bilmir ki
biz uduzan günlərdə
nələr çəkirsə diktor
gecə səhərə kimi
diktora dərman,
diktora doktor...

LEYLİ MƏCNUN RASTLAŞDI

Mən Məcnunam, sən Leylisən,
Məndən bir az gileylisən,
Sən brilyant meyllisən,
Mən maaşla yaşayram.

Danışib vermirsen aman,
Söhbətimiz tutur yaman,
Sən “maşın al” deyən zaman
Mən başımı qaşıyıram.

Dilin açır səni hər an
Dayan gülüm, daha dayan!
Mən səni heç almamışdan
Tanımışam, boşayıram.

BAĞIŞLANMAZ

Qadına bağışlanmaz
vüqarsız olmaq,
arsız olmaq.
Onda oğul doğmasın barı,
neyləyir artırıb
dünyada yaltaqları.
Qadına yaraşmaz yalan,
çətin kişi olar
yalançı qadından olan.
Qadın günahı
ağır olur, ağır,
ondan qan iyi gəlir,
bəla yağır.
Qadına bağışlayırlar
iki günahı
bir çox qanmağı,
bir də ərinə inanmağı.

BİR ƏLİ VARDI

Ömrünü qolları üstə götürdü, apardı,
İşiqlı qara gözlərində
uzaq yolların həsrəti getdi.
Ariq əllərinin qırışlarında
oğullarının həsrəti getdi.
Bir Əli vardi
döndü oldu üç.
Paşa, Azər, Orxan.
İndi üç səmtə uç,
uç Əli.
(mənə fikir verməyin,
Özümə təsəlli verirəm,
təsəlli)

Bir Əli vardı...
Dolu çiyinlərində
ömrü yönəmsiz yük idi,
fikri özündən ağır idi,
şairliyi özündən böyük idi.
İşlə evin arasında
keçirdi həyatı.
Xəyalında tez-tez
sahmana salardı kainatı.
Bircə dəfə büdrədi atı,
sındı qanadı.
Yıxıldı Gøyçaya
üstündə qızılğullər qanadı.
Bir Əli vardı...
Gözündə həmişə
dosta təsəlli vardı.
Dost əli sixmağa
Möhkəm əli vardı.
O vaxt inanmadım ölümünə,
inanmiram yenə.
Ölüm oynatmasın atını,
çəkib doluyaram qoluma
torpağın üst qatını
üstü açıq qoyaram
o dünyanın həyatını.
Ürəyim elə yandı
bunu da əsəbiləşib dedim
eləyə bilmərəm,
yalandı.
Bir Əli vardı...
Onu ölüm əlimizdən
çox tez alıb.
Yaşadığım bu dünya
dostumun yazmadığı mövzuları
Əlidən qalıb.

QOCA ƏRƏBİN ŞƏHƏR NAMAZINDA DUASI

Yarəb, düşmənimin
canını sağ elə,
onu xətadan-bəladan
uzaq elə.

Yarəb, düşmənimi alçaltma
alçaqdan düşmən olmaz adama.
Düşmənimi mən yixınca, yixma.
Mən qisasımı alınca

onu öldürmə.
Mənə aləmi güldürmə.
Öldürmə düşmənimi, yarəb!
Qisasım yerdə qalar,
yanıb tökülərəm,
çərrəyib ölüərəm.

NAZİM HİKMƏTƏ

Vətənindən didərgin,
sarışın,
qaragün,
Mavigözlü bir div vardı.
Xəyalında bir ev vardı –
evdə Məhməd.
Mavi gözün bəbəyində
Məhməd adlı bir dərd vardı.
Ağlamağa qorxurdu ki,
Məhməd düşər bəbəyindən.
Onu qadın doğmamışdı –
– doğulmuşdu
Türkiyənin göbəyindən.

PAYIZ

Durna köçdü, lələk saldı,
Vida nəğməsini çaldı.
Yarpaqlar saraldo qaldı
Köçən nəğməli quşlardan.

Bağçalarda gül üzüyür,
Ağzımızda dil üzüyür,
Tənha qalıb göl üzüyür
Soyuq-soyuq yağışlardan.

Çöllər unudur gördüğün,
Yağış yuyur, qurudur gün.
Ağaclar yuyunur bu gün
Milyon-milyon baxışlardan.

Budaqlar baş əyib bara,
Nar içi siğmayıb nara,
Evə qayıdır mal-qara
Enişlərdən, yoxuşlardan.

Bir fəsilsən sən hər gündə,
Payız paltarı əynində,
Payız yoxsa ürəyində
Gözlərində yağış hardan.

BEZMƏ GƏL

Aralı gəzmə, gəzmə, gəl!
Özünü üzmə, üzmə, gəl!
Özün fikirləş bir görək
Səni kim sevər mənim tək.
Qədrini kim belə bilər.

Əlini üzmə, üzmə, gəl!
Gözlərindən qov bu kini,
Ömrümün imanı-dini!
Mənim tek sənin dərdini
Səninlə kim bölə bilər.

Sən məndən bezmə, bezmə, gəl!
Bu qaş-gözlə sən ki varsan.
Yüz bəh-bəh deyən taparsan,
Məni tapmaq deyil asan
Səninlə kim ölü bilər.

QAYITMAZ

Getdi haraylı günlərim,
Ulduzlu, aylı günlərim.
Dilimdə bir qızın adı,
Getdi o sevdanın odu
Bir də qayıtmaz, qayıtmaz.

Baharlı, yaylı günlərim
Qayıda geriyə dönə.
Cavanlıq düşdü könlümə,
Dəyməz bir ilim bir günə
Ürək yarıtmaz, yarıtmaz.

Başladı ayrı günlərim,
Yani bu Fikrət odumu?!
Soyuq çəkərlər adımı,
Yığsan canımın odunu
Kirpik qurutmaz, qurutmaz.

SEYTAN BALASI

Amandı, Allah, amandı,
gözümdə bəbəyim yandı.
Sən bir qabda odsan, susan
dur get şeytan qurğususan,
var get, a şeytan balası.

Demir yazıqdı, insandı.
Dilin şeker, dilin ağrı,
Gözlərin mənə göz dağı,
adam yoldan çıxartmağı
tərgit, a şeytan balası.

Əylənirsən nə zamandı.
Sən yandırdın imanımı.
Ya üz tamam gümanımı,
ya da gəl al bu canımı
ərk et, a şeytan balası.

Hər vədənin ömrü – andı.
Hər an sən girdin bir dona,
Buz olursan yana-yana,
insan dözə bilməz buna
dərk et, a şeytan balası.

Köynəyin oddu, ya qandı
Sinənin iki mələri
dartınırlar üzü bəri,
qıracaqlar düymələri
bərkit, a şeytan balası.

VURULSUN

Gözlərində yüz cəhənnəm odu var,
Dodağında yüz cənnətin dadı var,
Qəmzsəндə yüz cavan fəryadı var,
Bu bələni gətirən yol yorulsun!

Bu gözəli görməyən göz kor olar,
Kirpik çalar, qəlbində yüz qor olar,
Yaxın gəlsəm, qoynu mənə gor olar,
Ondan qaçsam ayaqlarım qırılsın.

Bu yoldan heç keçməyəydim keşkə mən,
Tale, necə oldu düşdüm püşkə mən.
Cavanlıqda dözməyirdim eşqə mən
Bu yaşında Fikrət necə vurulsun.

HEYFİNİ AL

Gərək subay vaxtı xəstələnəydim,
Biryolluq tapaydım həkimimi mən.
Ömrümün üstünə gül ələnəydi
Sənin nəfəsindən, sənin əlindən.

Gözüm səni gəzib güllər içində,
Heç aqla gələrmə, düşərmə yada.
Səni axtarmışam ellər içində,
Məni gözləmisən xəstəxanada.

Qəlbimdə göynəyir eşqinin yeri,
Mənə nə söyləsən halaldır, halal.
İlləri qaytara bilmərik geri,
Gəl sən iynəni vur, hayifini al.

XOŞBƏXTLİK

Əziz ata, əziz ana,
Göndərməyin məni
Göylə yer qovuşana.
Xoşbəxtliyim ordadırsa
yazıq olmuşam, yazıq.
Bu taleyi alnıma kim yazıb? –
Elə yer yoxdur,
heç harda yerlər göy
qovuşmur.
Onların bir-biri üçün
gözü uçmur
Ordan baxanda bura,
burdan baxanda ora
göylə yer qovuşındı;
hamı oranı axtaran,
oranı soruştandı.
Çıxardin ayağımdan
dəmir çarığı,
Çiynimdən götürün heybəni
Xoşbəxtliyimdən
eləməyin məni.
Əziz ana, əziz ata,
Mənim səadətim
ayağımızın altda,
bu torpaqdadır.
Onu qazib çıxartmağı bacaraq, –
vaxtıdır,
bahar gəlib,
gedək, əkək, biçək,
becərək...

GÜLƏR, QAN AĞLAR

Payız gələr, yarpaq düşər,
göylər qan ağlar, qan ağlar.
Günəş baxar gözüyaşlı
gülər, qan ağlar, qan ağlar.

Taleyin tarix yazanı
qələm çalar dərdim səni,
ürəyimin ağrısını
bilər, qan ağlar, qan ağlar.

Hicranın bir nalə başlar. –
Qanad salar göydə quşlar.
Durar qara-qara daşlar
gələr, qan ağlar, qan ağlar.

Ürək, sağalarımı yaran,
səni yarın qoydu viran.
Könlüm ona xoş güzaran
Dilər, qan ağlar, qan ağlar.

Payız da gəldi-gedərdi,
il yaz əkdi, payız dərdi.
Ağaclar mənnən bu dərdi
Bölər, qan ağlar, qan ağlar.

İNSAN XASİYYƏTİ

Binalar
qaçıb yiğilib şəhərlərə,
bomboş qalıb
çöl, düz, dağ, dərə.
Binalar qışılıb bir-birinə
məhəllə-məhəllə,

tin-tin, küçə-küçə,
dilim-dilim, qıça-qıça.
Üst-üstə,
yan-yana
ağız-ağıza,
eyvan-eyvana...
Kəndlər koma-koma
yol qıraqında tonqal qalayıb,
verib baş-başa evlər
Şəhərə gedən yollara
tamaşa eləyirlər.
İnsan, insan bolluğuna
can atır. –
Gündüz harda olsa dözər,
yatanda
insan qonşuluğunda yatır.
Evlərdə insan xasiyyəti var,
pəncərələr
oxşayır insan gözünə.
Qonşu pəncərə axtarır özünə,
qonşu işıq axtarır baxmağa,
Qonşu bina axtarır,
qoymasın bir-birini darıxmağa.
Pillələr əl-ələ verib
dairə vurur.
Eyvanlar dırmaşıb
bir-birinin çiynində durur,
dünyaya baxır.
Daşlar da bir-birindən
ayrı darıxır.
Daşlara hopmuş
insan xasiyyəti
üzə çıxır.

GİZLƏNPAÇ

Əsl oyundu,
mən yumdum,
sən gizlən.
Mən görməzliyə vururam
sən əzizlən.
Mən yumdum, –
sən oğurla,
mən görmürəm...
Sən keyfin istiyən
kimi böyü, bala
Mən yumdum,
sən işində ol.
Məni təftişində ol
Çal, oyna,
yan, qayna,
eşil, eşələn, ağına,
baxma bozuna, ağına.
Bərk ayaqda
mənə de ki,
sən yum!
Yaxşı, mən yumdum,
mən – sənin əlində mum!
Ey səmum!
Görək sən
nə edəcəksən.
Görək sən
hara gedəcəksən.
Yaxşı, mən yumdum,
Ətəyindən tutub
gedirəm hara çəksən.
Tutaq ki, mən
ərəbi ölmüş dəvəyəm,
sahibsiz evəm...
Apar məni
oğlum, balam, nəvəm.

QOCA AĞACLAR

Yazıq,
yazıq ağacların
qocasına.
İldirim axtarır yana,
külək axtarır sina.
Koğuşunda dovşan yatar,
ot bitər
belə həyat ölümən betər.
Qabığı
saxlayır onu birtəhər.
Yazıq,
ağacların qocasına yazıq.
Ağac da tapmir
sığına yazıq.
Gözü görə-görə
yanına əkildi
cavan pöhrə –
yeri boş qalmasın deyə.
Məhkumdu ölməyə,
utanır yaşadığına.
Meşəbəyi də
qiymir ona.
İnsan deyil özünü
qayadan ata,
ağacdan asa.
Necə olsun
qurumasa,
yixilmasa.
Yazıq ağacların qocasına.
İldirim vura yana,
Tufan qopa sina.
Təki ağaclar arasında
şam kimi əriməsin,
qurumasın,
yixılmasın, çürüməsin.

TUT AĞACI

Ətəyini tut,
silkələyim tut ağacını,
tökülsün tut.

Tökülsün şirin xatırələr,
Tökülsün başımıza
ötən aylar, illər,
ağlar, gülər
uşaqlıq çağlarımız.
Meymun balaları kimi

gəzərdik budaqları biz.
Ağacda yeyərdik,
çayda çimərdik,
evdə süfrə başında
mürgüləyərdik.

Yuxuda da
xar tut yeyərdik doyunca.
qaçardıq,

ayağımızı yerə vurub,
uçardıq
çöllər boyunca
Silkələmə budaqları.

Orda uşاقlar var,
budaqdan yixilar
balaca Fikrət, Vaqif, Səhət,
Qırılar söhbət.

Yaxşı bax,
tut dəyibəsə
budaqlarda
uşaqlar olacaq.

NƏNƏM

Oğul, qız
pərvazlanıb uçdu,
şəhərə köcdü.
Quşlar qayıdır baharda;
doğulduğu yurda
insan qayıtmağı xoşlamır.
Əlacı olanda
heç nəyi qayıdıb
təzədən başlamır.
Nənəm kənddədi,
demirəm yaşıyır,
hələ nəfəsi var nənəmin.
Bir dəstə oğlu, qızı
düzün-düzün nəvəsi var nənəmin.
Məhləyə burulan
cığırı da qaçıb, yox olub.
Doqqazının basdırması
yorulub yixılıb,
Doqqazında ot
dizə çıxıb.
Nənəmin təkliyi
yaprıxmış çəpərimizə çıxıb, –
ağrı deyir.
Nənəmin təkliyi
damını ot basmış,
suvaşı qopmuş
ev kimi inildəyir.
Nənəmin canına yatmış
şəhərdəki evlər,
şəhərdəki su,
balalarının şəhərdəki qayğısı.
Gələn kimi azarlayır,
kənd deyib zarıyr.
Kənddə də təklik

Tavandan hörümçək toru
                  kimi sallanır.
Təklikdən evin işığı
                  gecə-gündüz yanır.
Təklikdən evin
                  pilləkəni sıñıb.
Bir dəstə oğul-qız anası nənəm
yaşayır kənddə
                  təkliyə siğınib.
Səhər – tək,
axşam – tək;
                  bir gecə
təkliyin qolları üstə
                  can verəcək...

ÖMRÜN İLLƏRİ

Dünyada sevincdən bol
Olsa, gün işığı olardı.
Sevinc hər yerdə vardı.
Əlimə sapand keçməyi,
qarmağıma
                  balaca balıq düşməyi,
səhərin açılmağı,
                  gülün rəngi,
nənəmin kəməri,
babamın tūfəngi vardı;
Günəş, gül
                  şəlalə, duman, çən...
bir sözlə,
                  başına sevinc yağırdı göydən.
İllər ötüşdü,
                  güzərim toylara düşdü.
Hər yaz,
                  hər payız toy.

Elədi bizim də
tayımız toy,
dəyişdik danışığı, yerisi.
Olduq toylarda
bəyin soldışı.
Uşaqlıq bizdən qaçdı,
şit zarafatlar yığışdı.
Sevgi məktubu idi
bütün məktublar,
kağızlar.
Dünyada yalnız toy vardi,
bir də toyu olası
oğlanlar, qızlar...
Keçdi illər...
Ömrümdə neçə dəfə
açıldı gullər,
soldu gullər,
başladı payızın soyuq hökmü.
Nazim demiş
“Başladı nəslimizin
yarpaq tökümü”.
Hər adna
rəhmət oxuyuruq
neçə tanışa, dostun adına.
Get-gedə bəd xəbər
tez-tez çalır zəngimizi.
Öyrəşmişik,
adamın bərkiyir üzü.
Yas yeri nə qədər olarmış,
dünyada nə qədər ölən varmış...
Uşaqlıqda sevinc olan qədər!
Cavanlıqda toy olan qədər!
Qocalıqda ölən qədər...
Yaxşı ki, dünyada çox
doğulur körpələr.

YAŞA HƏYAT

Fırlanmasa
yer kürəsi,
onu toz basar.
Fırlanmasa,
ulduzların səsinə
necə qulaq asar?
Yer kürəsi
fırlanmasa
axmazdı sular.
Yer kürəsi
fırlanmasa,
dirilib, çiynimizdən
uçmazdı arzular.
Yer kürəsi
fırlanmasa
dənizlər – dalğasız,
insan – nəfəssiz,
külək – səssiz...
Yer kürəsi
fırlanmasa,
belə tez
yayılardımı söz?
Yayılardımı: Həvvanı sevir Adəm.
Doğulacaq
adam balası adam.
Məhəbbətin gücündən
Adəmin başına dolanıb
yer kürəsi.
Yer kürəsi fırlanmasa,
aləmə yayılardımı
bir dənə buğdanın səsi.
Təzə xəbər eşitmək üçün
dirilib cana gəlib həyat.
İndi dilə tutmayın ki,
qayıt, yat!

Xeyri yoxdu,
nə qədər ki,
yer firlanır
dünənki günündən qaçırlar,
Günəş gözünü
yumur, açır,
Su axır,
külək uçur, –
həyat olacaq,
səsi də yayılacaq.

ADİ İNSAN

Bir içimlik su deyiləm, içiləm:
bir aşırım yol deyiləm,
birnəfəsə keçiləm.
Düzdü, adı insanam,
sənin boyda deyiləm ki, kiçiləm.
Adı insan olmaq özü
böyüklükdür, qardaşım.
Bu adı daşımaq özü
bir insan ömrü üçün
böyük yükdür, qardaşım.
Öz ailəm var,
öz uşağım,
öz çörəyim, həyatım.
Öz nəslim,
öz ocağım,
öz adım.
Yaxşı qonşum,
pis qonşum var.
Dostum var, düşmənim var!
(Siyasətə düz gəlsə də, gəlməsə də.)
Mənim var!
Mən ki adı bir insanam,
nə kiçiyəm, nə böyük.

Adı insan olmaq özü,
ağır yükdü, ağır yük.

Dosta açıq öz qapım var,
dosta açıq ürəyim.
Dostlar üçün süfrəmdədir
həmişə
duz-çörəyim.

Mən ölümlə
kişi kimi
görüşməyə hazırlam.
Bacardıqca vuruşmağa,
güləşməyə hazırlam.
Amma onu zərrə-zərrə,
gilə-gilə
qarşılıaya bilmərəm.
Mən düşməni gülə-gülə
qarşılıaya bilmərəm.
Mən diplomat deyiləm ki,
adi insanam, adı.
Böyük işdir mən qorusam
axıracan bu adı.

YAĞIŞ

Axşamdan bəri yağış yağır.
İslanıb sinəmdə ürəyim,
ürəyimdə sözlərim.
Yuyulub
kədərsiz, sevincsiz qalıb
gözlərim.
Pəncərəmizin şüşəsi kimi
açıq, soyuq,
“Yox”u yox, “hə”si yox.
Küçələr ölü balıq kimi
ışıldayır.

Dünəndən məlakələr
Məscidlərin günbəzini yuyur.
Axşamdan yağış yağır,
    islənib nənəmin
        sandığında gəlinlik paltarı.
Bu yağışda
    yuyulub qurtarib qarı.
Yağışdan gülüşlər
    islənib, soyuyub.
Yağış, dodaqlardan
    sözləri yuyub.
Bir yandan da
    qapılar taybatay.
Yağış az imiş,
    bir yandan da dünəndən nənəm zariyır,
        bala vay, bala vay!

ÜRƏYİMİN HEYRƏTİ

Ürəyim
    bomboş boşalıb
sinəmdən
    asılı qalıb. –
Uşaqlar
atıb getmiş
yelləncəkdi elə bil.
    Heç mənim də deyil,
arzuları
    düşüb pərən-pərən,
nəğmələri
    uçub diyar-diyar.
Saçlarımda
    dən,
baxışımda
    qar...
Nə dodağını dişləmir,

nə də qoparmır
haray.

Qapıları
taybatay,
içində yel vurur,
yelkənlər oynayır.
Nə çığırmır,
nə də yanından
qovmaya.

Qalib bu dünyaya
baxa-baxa.
Ürəyim görmək istəmir daha.
görmək istəmir
nə yalani,
nə də həqiqəti,
ürəyimin qurtarıb heyrəti...

QALİB

Sinəmdəki neçə dağım,
öz içimdə qaynamağım,
hərdən odla oynamağım
atəşpərəstlikdən qalib.

Dodağında alov izi,
qara saçı, yanar üzü,
göz yaniğı – qara gözü
atəşpərəstlikdən qalib.

Ürəyimin darıxmağı,
gözümdə şimşek çaxmağı,
torpağımdan od çıxmağı
atəşpərəstlikdən qalib.

“Eşq oduna yandım” – demək,
gözlərindən od ələmək,

alov rəngli gül iyələmək
atəşpərəstlikdən qalıb.

Hirsin suynan soyumağı,
od yurdunda suyun dağı,
sərhədimin su olmağı
atəşpərəstlikdən qalıb.

DOSTUM ABBASIN QƏBİR DAŞINA

Çox cavan oldum mən... torpaq yığını
Min-min görüləsi işlərim vardı.
Mənim həyatımın ağırlığını
dünyaya yükлəsən, qozbel olardı.

Heç kəsin dərdinə gülməmişəm mən,
Mənə ağlamayın, nə də gülməyin.
Bura öz xoşumla gəlməmişəm mən,
əgər bacarsanız siz də gəlməyin.

GECƏLƏR MƏNİ...

Dünyanın ən ağır yolu gecədir,
dünyanın ən böyük sevinci səhər.
Mənim çətinliyim mən ölüncədir,
sonrası?.. Sonrası hər şey düzələr.

Ən yaşlı adam da gecə uşaqdır,
Tənhalar ölümlə vuruşur hər an.
Gecələr zülmətə qərq olacaqdır,
Tənhalar getsələr əgər dünyadan.

Tənhalar əvvəldən olub utancaq,
Mən də tənhalardan biriyəm, varam.

Siz məni gecədən qoruyun ancaq
sizi axşamacan mən qoruyaram.

Qoruyun deyəndə, mənə zəng edin,
söyüň, hırslaşdırın, yata bilməyim.
Yuxumu qaçırib məni dəng edin, –
ölüm yuxusuna bata bilməyim.

ŞÜKÜRLÜYÜK

Torpaq milyon illər yaşayar, susar,
üstündə hər nə var qoynuna gedər.
Bir budaq üstündə yaşıł yarpaqlar
yaşayar payızdan bahara qədər.

Artıqdır bizim bu həyəcanımız,
yarpağa öz ömrü əzizdir, əziz.
Torpağı baxanda – heyif canımız,
yarpağı baxanda şüklüyüük biz.

GƏMİLƏR

Gəmilər həmişə sahilə gedər,
dözər yollarının çətinliyinə.
Sevinər sahilə çatana qədər,
görər ki, bu sahil o sahil deyil,
başqa bir sahilə üz tutar yenə.

Bilməzlər nə qədər yolu qalıbdır,
həyatları sudur, ölümləri su...
Sahildə gəmilər ölü balıqdı,
dənizin dibində gəmi ölüsü.

QOCALIQ

Qocalığın itir
dostları,
taqəti,
gəncliyi.
Nə işi-güçü olmur,
nə də olmur dincliyi.
Hara
nə atılsa
Gəlib qocanın xətrinə dəyəcək.
Dilinə nə gəldi deyəcək.
Bir gözün
həmişə üzündə
ola gərək.
Yüz nəvəsi,
nəticəsi olsa da,
qocalıq olur
kövrək, tək.
Dağa qalxa bilməz
dağ arzular.
Gecəli, gündüzlü
səfərdə olmaq
arzular.
Neyləsin adam qocalır,
qocalmır arzular.
Qocalıq –
dar qılıq;
yaxşı yaşamışansa,
nə olar,
qocalıq üz ağlığdı.
Qocalıq adamın
ikinci uşaqlığıdı...

ÖKÜZLƏR

Ayaqlarım
bir cüt
yorğun öküzdü.
Qamçılayıram, –
yatmayın;
Nə də tələsməyin,
yolu qısaltmayın.
Çəkin mənim
qızıl öküzlərim.
Gileylənməyin,
təkcə siz yorulmamışınız,
yorulub gözlərim,
əllərim, ürəyim.
Yorulub,
əyilib kürəyim.
Çəkin ayaqlarım,
çəkin,
dözəm
gərək.
Yükümüz arzudu,
xatırədi – kövrəkdi.
Çəkin,
yükümüz
axırıncı dayanacağa kimi
gərəkdi.
Sızıldayıb,
gileylənirsiniz arada.
Sızıldayır kürəyim də,
qollarım da,
Sızıldayır
bu köhnə araba da.
Sızıldamaq asandı,
dözmək çətin.
Yaxşı ki, diliniz yoxdu,
çəkin öküzlərim,
çəkin.

MƏN ADƏMƏM

Mən Adəməm.
Məhəbbət acısı,
çörək dərdi,
ağlı-qaralı günlər olmasa,
adam doğulmasa, adam ölməsə,
darixaram,
rahatlıqdan ölərəm,
İşsizlikdən çürüyüb tökülərəm.
Ütülü, kraxmallı məlakələrin
əsnəyə-əsnəyə oxuduğu nəğmələr,
bülbüllərin cənnətin şərəfinə
vurduğu zəngulələr, nalələr
meyvə bolluğundan dadsız olur.
İnsan ölümsüz olanda
həyatsız olur, adsız olur.
Mən Adəməm.

Nə Allaham,
nə də Allahın oyuncağı.

Mənə torpaq
sığınacağı lazımdı,
Prometey odu,
insan ocağı.

Mən əkməliyəm, –
boylu qadınlar kimi
zəmilər yırğalansın.
Əkdiklərim gül açsın,
sünbüл açsın,
dil açsın.
mən Adəməm,
cənnət adlı konslagerindən
qov məni;
yoxsa özüm qaçaram.
Mən Adəməm,
özüm bütün kilidlərə açaram.
Şeytan məni aldatmayıb,

Mən şeytanı aldatmışam.
Elə iblislər yaratmışam, –
fitnə göyərdər daş içində,
dərya dibində.
Fitnələrin lap son dəbində.
Aləmi elə qarışdırar ki,
di gəl, yaxşıyla, pis şeyi tanı.
Öz fərsizliyindən utanıb
baş götürüb qaçar
Allahın şeytanı.
Mən Adəməm,
yarı sevincəm, yarı qəməm, –
bir üzdə iki göz kimi,
gecə kimi, gündüz kimi.

BALALARA

Oğlum, mən sənə aşiq olmaqla məşğulam

N.Hikmət

Balam,

uşağın insan olması
uzun işdi.

Bu vuruşdu, döyüşdü.
Lap od içində də
ata-bala fərqlidi;
Biri qurudu, biri höyüştü,
biri o saat od alır,
biri qovrulur;
ütülür, qaralır.

Ata-ana

özlərinin də bir vaxt
uşaq olduqlarını unudublar
o illəri qoyub qaçıb,
yeyib, udublar.

İndi düşünməmiş
danişa bilmirlər,

Tez coşa bilmir,
daşa bilmirlər.
İndi özlərinə qala olub
öz başları.
Sevinci, kədəri
başlarından aşa bilmir.
Balam
böyük olmayıb heç vaxt.
Danışır talehi-baxt.
Dopadoludur,
ləpələnə-ləpələnə gəzir.
Gəzmir, qucaqdan-qucağa kimi üzür.
Sevinci fəvvarə kimi
qalxır çilənir evə,
kədəri çıskın kimi
ələnir evə.
Balam,
çox qəribə iş bölgümüz var bizim.
Sənin borcundur cıgallıq eləyəsən,
mənim borcumdur dözüm.
Çörəyini qazanım gərək,
ayaqların altına
körpü kimi uzanım gərək.
Bəbəyimdədir yerin,
ürəyimin içindədir yerin;
nə qulunam sənin,
nə də əsirin.
Atam da mənim kimi
cani-dildən çalışmış...
Alqış!
Bizi bağlayan məhəbbətə
alqış!
Bu da mənə böyük hörmət imiş...
Sən varsan yer üzündə,
özümü öldürürəm sənin üçün,
heç nə gözləmirəm əvəzində...

Hamı insan balasıdı.
Hərə bir ananın, atanın
özünü övlad üçün oda-suya atanın
gözünün nurudur,
başının bələsidi...

Kainatda
balaca bir mənzildir
Yer kürəmiz.
Bilmirəm niyə, ey insanlar
ata-bala məhəbbətiylə
yaşaya bilmirik biz.

YUXUMDA BALIQ OLMUŞDUM

Yuxumda, pulları
işim-işim işildayan,
gözü sudan doyan
balıq olmuşdum.
Zərif-zərif qanadlarıımvardı,
üzürdüm
mavilikdə, sərinlikdə.
Qorxudan, qayğıdan
kənarda, dərinlikdə.
Yox idi
adamların “mənəm” deyəni,
adamların adamyeyəni,
heç nə hədələmirdi məni.
Yuxumda balıq olmuşdum,
qorxudan, qayğıdan yuyulmuşdum.
Sən demə,
balıqların da
özünü öyəni var,
Balıqların da balıq yeyəni var.
Balığın düşməni oxşadıb özünü
ağaca, daşa...

Bir də gördüm ağaç da balıq yedi,
daş da balıq yedi.

Di gəl yaşa...

Bir yandan da
balıqçı torları...

Torlar gün işığı kimi
sərilib dənizə,
torlar su kimi,
dalğa kimi

sarılaceq bizə...

Sonra da sahil.

Di gəl, balıq olub
salamat qala bil.

Öyrəndim ki,
balıqlar
çox az-az özləri ölüür. –

Tutulur,
cavani cavan,
qocası qoca yeyilir.

Darıxdım...
çapalayıb balıq kimi
yorğan-döşəkdən çıxdım.

Gözümü açıb
ışıklı dünyaya baxdım.

Çox şükür ki,
balıq deyiləm.

Ürəklə durub
şəhərə getdim
Əşı, balıq deyiləm ki,
yeyiləm.

İnsanam, güclüyəm,
varlıyam.

İnsanam – vüqarlıyam.

DARIXMIŞDIM

Bu gün doğma yerlerdən keçdim,
qar əvəzinə
şorəni ağaran – aran.

Salam!
Salam yovşanım,
yulğunum,
şaxtikanım;

Mənim haysiz-küysüz
şöhrətim, şanım.

Sizdən ötəri burnumun
ucu göynəyir,
bəhanə tapıb gəlirəm

Mən sizi görəndə
kövrəlirəm.

Mən də şaxtikanam,
gözəl çıçəyim,
acı tikanım var.

Şoranlı çöllərdə
mənim də şaxtikan adım-sanım var

Sizdən yoğrulub
sümüyümün iliyi.

Yurdumun
dağı var, dərəsi var.

Şəlalə hörükleri var,
dağkəli bərəsi var.

Çinarları var, –
buluddan şimşək tutar
budaqları.

Yamaclar var, –
bayatı deyir bulaqları.

Mən gözümü açıb
yulğun görmüşəm,

Yulğuna oxşayıram
boyda, dözümdə.

Bil ki,

səni də sevən var
bu yer üzündə.
Sən demə, bu gün üçün darıxmışam,
boynumu dalayan
bürkün üçün darıxmışam.
Şaxtikanım,
yulğunum,
şoranım, –
gözüm, canım darıxmışam.

MİNGƏÇEVİR ŞƏHƏRİNDE

Bir nəğməli quş olaydım,
kækliklərə qoşulaydım...
Mingəçevir dağlarında
Bağ – meyvənin, çöl – çəmənin
Su – balığın, dağ – qarındı...

Boz dumanı yaylıq olar,
yayda bura yaylaq olar.
Adam dönüb balıq olar
səhər-səhər dan üzündə
Mingəçevir dənizində.

Dalğaları şirin sözlü,
küçələri gülər üzlü,
gecələri qara gözlü...
Ağ günüm – al səhəridi,
Mingəçevir şəhəridi.

Adam gətir bura qardaş –
gözləri buz, ürəyi daş...
Bir gözəlin baxışından
əriyəcək yavaş-yavaş,
vurular ilk səfərində
Mingəçevir şəhərində.

PAYIZ

Budaqdan yarpaqlar uçub gediblər,
birinin xətrinə dəyiblər, qalıb.
Günəş – gülöyşə nar gəzalı kimi,
içinin odunu yeyiblər, qalıb.
Yaman doluxsunub qara buludlar –
“Bir az da möhlət ver” – deyiblər, qalıb...

KƏNDİRBAZLAR

DƏLİ ÜRƏYİM

Dəli ürəyim,
qışqırsana bir gecə,
yatmadığımı hamı bilsin.
Elə qışqır
şəhərdə heykəllər dirilsin
Asfaltın altında
səksənsin qara torpaq.
Dəli ürəyim, bəri bax,
partlama, qışqırancaq.
Sənin dəliliyindən
coşmuşam, çağlamişam,
Sənin ağrılarından,
uşaqlı kimə ağlamışam.
Mən səni daş hasarda
saxlamışam.
Ayağımın altı daş,
başımın üstü daş,
dörd yanım daş.
Sən ki daş deyilsən, qardaş!
Nə istəyirsən axı?
Yerin xamlığını əlindən aldıq,
göydən qovduq Allahı
Sən ətri qoxulanmamış
çiçək axtarırsan.
Dodaq dəyməmiş söz,
Xal düşməmiş ürək axtarırsan.
Sinəmdə od qalayırsan.
Sinəmdə dil qanmaz körpə kimə
çapalayırsan.
Maşınların arasından
salamat çıxmaga gümanım olmaz,
işiqlar gəlməsə köməyə.
İsteyini üzüm gəlmir deməyə.
Gərək cilov boşaltmayaq sözə.

Vallah, gülərlər bizə.
Dəli ürəyim, qışqırsana bir gecə,
yatmadığımı hamı bilsin.
Elə qışqır, heykəllər də dirilsin...

DEDİM

Dedim: ayaq saxla, dayan bir görək,
baxışın ruhumu aldı, apardı.
Dedi: lap dayandım, nəyimə gərək,
xəstəsən, iynəni vurdum, qurtardı.

Dedim: ürəyimdə bir sizilti var,
dayan, gözlərinə qoy baxım bir az.
Kövrəyəm, baxaram, könlüm xoş olar,
sənin gözəlliyyin qorxma, azalmaz.

Dedi: qızdırımda yanırsan sən ki,
siz allah, siz buna bir qulaq asın.
Dedim ki, xəstəyəm, ölməmişəm ki,
baxışım boynunu qucaqlamasın.

XƏSTƏXANADA

Hardan gəldi qulağıma
bu durna səsi.
Hələ ömrümün
payızına qalıb.
Bir-iki xəstə yarpaq,
yarpaq tökümü deyil.
Hələ əllərim
uzana qalıb.
Borclu-borclunun
sağlığını isteyər. –

Dünya, sənə vallah,
borcum var.
Körpəcə qızlarımı
hələ yaşamaq borcum var.
Hardan gəlir qulağıma
bu durna səsi.
Hələ ürək dolusu sevilməmişəm.
Nə də avara kimi söyülməmişəm.
Nə də Nəsimi tək soyulmamışam.
Bu ömürdüsə
hani bəs,
döyülməyim,
söyülməyim,
sevilməyim.
Nə tez yadınıza düşdü ölməyim
Hardan gəldi qulağıma
bu durna səsi.
Hələ gözlərimdə
yaşıl-yaşıl arzular pöhrələyir.
Göz-göz açılır ürəyimdə
körpə-körpə yarpaqlar.
Saçlarım gözləyir ki,
əllər qonacaq ona –
saçlarımın qaranquşu.
Saçlarımın qaralmaq ümidi var.
Gözlərimin vurulmaq ümidi var.
Öz nəfəsimdən ağızım qarsalır.
Hələ qızınan vaxtım deyil
yarpaq sarısına,
qızıl sarısına
batan günəşin sarısına...
Hardan gəldi qulağıma
bu durna səsi.

DİPLOMAT ARVADI

Ağır işdi yola vermek
qəbulları, görüşləri, –
Qram-qram ölçülübdü
gelişləri, gedişləri,
geyimləri, gülüşləri.
Hər ikisi bir işçidi
ər-arvaddı,
sevir-sevmir dəxli yoxdu.
Bir səngərdə
onlar iki döyüşcüdü
İkisinin ciynindədir
bir ölkənin ağır adı.
Naməlum bir qəhrəmandı
əsl diplomat arvadı.
Nə ərindən keçə bilir,
nə işindən bezə bilir,
nə də gözəl qadın kimi
deyib, gülüb gəzə bilir.
İstəyini, iştahını, tamahını
unudubdu.
Ürəyindən gələn sözü
min yol qaytarıb udubdu.
Ondadır ki, böyüklüyü
dözə bilir, dözə bilir,
özündən də güclü olub
dözməkdədir istedadı.
Naməlum bir qəhrəmandı
əsl diplomat arvadı.
Qərib eldə öz ərinə
arxa olur, kömək olur.
Yorğun vaxtı, gərgin vaxtı
dönüb zərif ipək olur.
Bəzən onun bircə sözü
ikinci bir ürək olur.

Bir doyumluq ağlamağa,
gülməyə də həsrət bacı.
Gözündə də görünməyir
bu yorğunluq, ağrı, acı.
Yerişini, duruşunu
özü baxıb, görüb seçər.
İçkini də qram-qram
əzbər bilər, əzbər içər.
Dodağında hiss olunar
sözün yükü, sözün dadı.
Naməlum bir qəhrəmandı
əsl diplomat arvadı.

ZƏNCİ QIZ

Batan günəşin
son şüaları kimi
ürəyimin əynindən
cırıb atmışam
məhəbbətini;
atmişam yer kürəsinin
o üzünə.
Sənsiz bu boş dünyanın
Məhəbbəti də qalsın özünə.
Bu axşam
ürəyim çılpaq qalacaq.
Ürəyimə gecə dolacaq.
Gecə dolacaq gözlərimə.
Gecə hopacaq sözlərimə.
Damarımda qan əvəzinə
gecə olacaq.
məhəbbətsiz qara,
qaraların ən qarasıdır.
Gecə özündən qaranı
görüb qorxacaq.

Dışlərimin üstünü örterəm.
yumaram gözümü;
gecəyə qatıb,
yox elərəm özümü.
Gecə çəkiləndə
eben ağacından yonulmuş
qadın heykəli kimi
düşüb qalaram gecədən.
Ehey!
Məhəbbəti sönmüş,
daşdan soyuq,
qaradan qara!
Məni də məhəbbətsiz heykələ döndərdin
İndi apar sat
əcnəbi səyyahlara.

QOCA FİL

Heyvanxanada qoca fil var,
dərisi
susuz torpaq kimi
cadar-cadar.
Gözləri həmişə yumulu,
xəyalında Afrika meşəsi,
meşənin fil qəbiristanlığına
gedən yolu.
Gülünc olub çaqqala,
qaraqlağā;
tülkürlər də qoyur onu lağa.
Ərinir milçeyini qovmağa,
başını bulamağa.
Başını bulamır ki,
dağıdar xatirələri, –
başı xatirələrlə dolu.
Xəyalında fil qəbiristanlığına
gedən meşə yolu.

Xəyalında gedir, gedir.
Ölümünü an-an sürüyür, ləngidir,
Tənhalığa çəkilmək üçün
fil kimi xəlvət ölmək üçün
xəyalında gedir, gedir,
Yenə gözünü açanda
görür ki: yenə heyvanxana...
Tamaşaçılar düzülüb
ətrafına,
Baxır tülkü, dovşan...
Gözünü yumur,
pərişan, pərişan,
Birtəhər ayaq üstə dayanır, donur –
yıxılmasın deyə...
Utanır bunların yanında
yıxılıb ölməyə.

ODLA SU ARASINDA

Saçları ağ ipəkdi,
gözləri mavi dalğa,
yerişi elə bil ki,
xoş ətirli küləkdi
Görüb mat qalmışam mən, –
insandı, ya mələkdi.
İstədim yaxınlaşım,
yadıma düşdü yaşam.
İstədim dönüb gedim,
nalə qopardı ürək.
Sancılıb yol yanında
axşama kimi qaldım
bir işiq dirəyitək.
Qız baxdı, güldü, getdi
naz-qəmzəsi üstümə
odtək töküldü getdi.
Yerə dikdim gözümü

danladım öz-özümü:
“Baxmağa utanırsan,
baxmayırsan, yanırsan,
Durma yol ayricında
Ya buza dön, ya da yan,
Ya qoca ol, ya cavan”.

BU QIZDA SÖZ VAR

Gördüyünə sataşır,
qaynayır aşır-daşır,
ayaqları rəqs edir.
Dodağı nəğmə qoşur,
vallah, bu qızda söz var.

Dörd başlıdı hər sözü,
yandırır gülər sözü
gözündə cin çirağı.
Dodağı şeytan gözü,
vallah, bu qızda söz var.

Ana çəşib qalıbdı,
bacı xəbər alıbdı.
Bir saatın içində
min bir hava çalıbdı,
vallah, bu qızda söz var.

Burnunda gül qoxusu,
çəkilibdi yuxusu.
Ürəyi içinə sığmır,
açılıbdı yaxası,
Vallah, bu qızda söz var.

İŞDƏN QAYIDIRAM

Yaman yuxusu gəlir
ayaqlarımın,
əllərimin.
Ayaqlarım yeridiyi yerdə
mürgü döyür.
Əllərim cibimdə mürgüləyir.
Onları işlədib
bərk yormuşam.
İşin kürəyini
yerə vurmuşam.
Amma özümdə də
qalmayıb
bir hal.
Qələbə halaldır, halal.
Amma hələ nə sağ ol de!
nə də bir söz
xəbər al!
Hələ yorğunam,
evə gəlirəm,
arvad hey...
yerimi sal.
Yatım dincəlim,
özümə gəlim.
Bu gün
tərpətməyin məni,
sabah bayram edərik qələbəni.
Ayaqlarım durduğu
yerdə rəqs eləyər,
dodaqlarım nəğmə deyər.
Dünənki günü salar yada,
əllərim ağaç budaqları kimi
Fərəhlə yellənər havada.

PƏLƏNG ARZUSU

Təlimçi

pələngi eylədi
oyuncaq.

İşarə eləsən

uzanacaq,
atılacaq,
dal ayaqları üstə qalxıb
oynayacaq.

Pələng oldu oyuncaq. –
Qaytarıb atdı cəngəlliyə,
yaşa deyə.

Gövdədə pələnglərdən
yekə,
səsdə pələnglərdən heybətli,
dişləri iti,
pəncəsi nəhəng
pələng

Meşənin şahı oldu.

Pələnglərin
pənahı oldu.
Nərəsindən titrədi

göy, yer
heyvanlar nədi,
yüzillik ağaclar titrədi
tir-tir.

Amma ürəyini
güvə kimi yedi bir qəm:
nə ola

təlimçini bir də görəm,
işarə eləyə
atılam,
uzanam,
dal ayaqlarım üstə
qalxıb rəqs eləyəm.

SU DA SÖNDÜRMƏDİ HEYRƏTİ

Uşağı yalan deyib
    yekə bir kişi,
üzü-üzünə,
    gözü-gözünə.
Uşaq iki gündü çəşib,
    uşaq gəlmir özünə.
Qalıb baxa-baxa...
“Ulduza bax ha,
Aya bax ha...
Dünyaya bax ha...”.
Yuxusunda da
    yekə kişi vardi,
    yekə biğı vardi.
Ağzında da
    Ay boyda yalan
    yanındı.

Uşaq qışqırıb
    yuxudan oyanındı.
Mat qalmışdı uşaq,
biğa bax,
    yalana bax.

Papağa bax,
    saqqalı ağ
    ağsaqqalda
    ağ yalana bax!

Qorxmuşdu Xədicə xala:
    – Qurban olum, bala,
    su iç, su,

suynan sönür od,
    suynan soyuyur hirs.

Suynan yuyulur
    adamin qorxusu.

Su iç, su!
Quduran itin,

qəzəbin, kinin
qızmış dəlinin
üstünə su çıləmişəm.
Süst eləmişəm.

Su iç bala, su,
yuyulsun gözlərinin
heyrəti, qorxusu,
dili qurusun
gopçu Məhəmmədin.
Adam tapdı yalan danişmağa,
su da təsir eləmir uşağa...

KÜÇÜK

Çöldə bir küçük var totuq, balaca,
bayırda soyuqdu, bayırda qardı.
Qiş baxmir çılpağı, qış baxmir aca,
qışın qərarı da soyuq qərardı.

Nə qədər qorxu var qara gözlərdə,
qapıya sığınib yazıq, qorunur.
Yalın ayağından qalan izlər də
qar üstə elə bil üşüyür, donur.

Qapı dabanında, künçdə büzüşür,
gözü yaşıla dolur, küçük ağlayır.
Bəzən də üstünə lopa qar düşür,
qışqırıb qapını o, cırmaqlayır.

Evə girsin deyə qapını açdım,
çəkilib qar üstdə kənardı durdu.
Gəldim ona sarı, ona yanaşdım,
baxıb yazıq-yazıq boynunu burdu.

Deyirlər, murdarsan, elə olsa da,
körpə taleyinlə əzizsən, küçük!

Elə murdarlar var qoca dünyada,
onlardan min dəfə təmizsən, küçük!

Ay küçük mən səndən pis gün görmüşəm
Sən öz it gününə çox pis gün demə
Elə adamlara çörək vermişəm
Yeyib çörəyimi hürüb üstümə.

İstəsən şeir də oxuyum sənə,
nə olar, ay yazıq, adın küçədür.
Elə adamlara şeir demişəm
Onlar qanacaqda səndən kiçikdir.

Zarafat həddini bəlkə aşırıam,
xilqətin dözümlü, igid küçüyü
Elə sən susursan, mən danışırıam,
Tutur söhbətimiz, ay it küçüyü!

GƏL BÖLÜŞƏK

Şerilərimin tərsi mənim,
düzü sənin.
Balalarımın səsi mənim,
özü sənin.
Ürəyimin içi mənim,
üzü sənin.
Apar qaval çəkdir, –
yaxşı qaval olar;
Fikir vermə,
çalanda ağlayır-ağlasın,
gülür-gülsün!
Həmişə içindən döyülüb,
bir az da üstündən döyülsün.
Ömrümün xoş günləri sizin,
dərdləri mənim...

Dillərin balları sizin,
 ödləri mənim.
 Dostlarımın yaxşılırı sizin,
 bəndləri mənim.
 O dostları da
 mən qazanmışam...
 Qazandıqlarımın
 yaxşısını da,
 pisini də
 əzizlədim. –
 Yaxşılırı sizin,
 pisləri özümlə aparım...
 Torpağın altında gizlədim.

GİLEYLƏNMƏYİR

Taleyə uzanır narazı əllər
 Dinən: “mənim payım az oldu” – deyir
 Yəqin bircə ağılı düz bölüb dülər,
 Heç kəs öz ağlından gileylənməyir.

QARSİA LORKANIN SON ANLARI

*(Qarsianın səhər alaqqaranlıqda, yağışlı havada
 güllələnməyə aparırlar)*

Zabit dedi:
 – Çıx, şair! –
 Vaxt çatdı, zindandan çıx.
 – məni azad edirsiz?
 – O dünyada üzünə
 Bütün qapılar açıq.
 Güllələnmə vaxtındı...
 Qarsia deyindi ki:
 – Hava yağış, yer palçıq,
 Elə bil qəhət olub

Bu günlər, aylar, illər;
Heç belə havada da
Adam gülələyərlər?..
Zabit dedi:
– Xoşbəxtsən.
Sən deyinə bilirsən,
Biz qanunun ləliyiq.
Sənə nə var, biz hələ
Geri qayıtmalıyiq.

QAÇQIN GƏLİNƏ

Yayda yaylağşa gedərlər,
Səni sürdülər arana
Yayın circirama çağrı
Mən də duz basdım yarana.
Xəyalın dağlar qoynunda,
Yarpızlı dovğa bulayır.
Dağda sənsiz qalan yurdun
Axşam qurd olub ulayır
Evi viran qalan bacım,
Gözü-könlü talan bacım.
Ala gözə bulud qonur,
Göz yaşın qəlbiniə axır.
Sinəni yandırır, yaxır,
Yuxarıdan Tanrı baxır,
“Yaxan düymələ, düymələ”.

* * *

Yollar uzun, dağlar uzaq,
Bu dərd varaqlara siğmaz,
Bu dərdi yollara yazaq.
Evvanda qalan kitabı
İndi külək varaqlayır.
Siz dərəyə qaçan yerdə,

Hələ də bulaq ağlayır.
Məhlədə qalan yüyrüy
Hansı xəyal yırğalayır?
Ağzı açıq qalan evlər
Axşam qurd olub ulayır.
Xəyal zəncir qırar qaçar,
O səsdən ürək çapalar,
Ürəyin sinəndən uçar,
“Yaxan düymələ, düymələ”.

* * *

Bir gün köçün dönər geri,
Gözündə ümid işığı,
Ürəyində yanıq yeri...
Yurd üçün susuz dodağın,
“Oxqay” – deyib öpər yeri.
Darvazasız məhlələrin,
Divarı, daşı kövrələr.
Ürəyimdə daşa dönmüş,
Gözümün yaşı kövrələr,
Susub qəlbimdə inlərəm:
“Bəndləri ucuq ellərim,
Yaxası açıq evlərim,
Yaxan düymələ, düymələ”.

TƏNHALIQ

Adam bolluğunda elə boğuluram hərdən,
Qaçmaq istəyirəm
evdən, şəhərdən
Qohumdan, dostdan, tanışdan.
Özümün özümlə o qədər
söhbətim var,
Əgər vaxt tapıb danışsam.

17.11.1999

TƏNHA AĞAC

Yol yanında tənha ağac
Yorğun yolcular üstündə
Allahın yaşıl əlisən
Düzəndə tənha qaralan,
Qarşılıyan, yola salan,
Yüz illər bir yerdə qalan,
Səbir, təmkin heykəlisən.
Nə çoxdu ağac meşədə,
Hər ağacın öz adı var,
Bu çılpaq, sonsuz guşədə,
Bir yaşılıq fəryadı var –
– Adı da tənha ağacdır.
Niyə meşələrdən qaçırdı?
Niyə düzdə, səhralarda
Yaşıl fəvvərə tək daşdır.
Yol yanında tənha ağac,
Təklik Allaha yaraşır.
Barı bir yol qəlbini aç!
Daniş, hönkür, hicqır, bağır.
Qoy görsünlər göz yaşaların,
yaşıl yarpaq olub yağır.
Yol yanında tənha ağac
Yaradan da təkdi, haqdı.
Bəli, elə əsl səfər
Özünə sadıq olmaqdı,
Bir kökdə də dayanmaqdı.
Qaçan hara qaçır axı,
Taledən qaçmaq olmayar!
Uçan hara uçacaqdı
Taledən uçmaq olmayırlar.
Doğulduğun əzəl gündən
Özünə doğrudur səfər.
Zaman boyu fasiləsiz
Qaçır gecə, qovur səhər.
Yarandığı əzəl gündən

Yer dolanır, göy dolanır
Öz oxundan çıxan çıxır,
Uçan uçur, yanın yanır.
Bu kainat yaranandan
Təklər dilində danışır.
Yol yanında tənha ağaç
Təklik Allaha yaraşır.

BİR YANDAN DA BELƏ...

Dayanıb gözləyir,
Hər ciyində bir mələk.
Başının üstündə
Ulu Tanrıının damı.
Barmağı tətikdə,
Göz nişangahda,
Gözləyir öldürüləsi adamı.

Öldürüləsi adam gəlir.
Arxasında ömür yolu,
Irəlidə arzuları, yolu.
Heç nədən xəbərsiz
Zülmə eleyir adam oğlu.
Ciyinlərində
Xeyri, şəri yazan mələklər,
Başının üstündə
Ulu Tanrıının damı.
Bilmirəm yaşışdı.
Yoxsa taleyin göz yaşlarıdı
damır...
Biz doğulan gündən
Ölümə məhkumuq
Ulu Tanrıının hökmü ilə,
Bir yandan da belə...

GÖZ YAŞI DEYİL

Yox, bala, bu göz yaşı deyil,
Şəhərimizin damından damır.
Yeqin göyə nəsə olub,
Allah bizim günümüzə ağlamır.

MƏCBUR OLMAYAQ

Mərhəmət eyləmək, şirin söz demək.
Odu qorumaqdı kül arasında.
Tanrıya əyilmək, haqqı baş əymək.
Ucalıq sayılır el arasında.

Barı haqq olmaqdan bezməsin haqq da,
Ayaqlar altında yorulmasın yol.
Bu ağır zamanda, bu bərk ayaqda,
Ya rəbb, xalqımıza özün kömək ol!

Beşikdi, məzardı anamız bu yer,
Şərəfli övladdı bizim barımız.
Düşmənə insaf ver, bizə səbir ver,
Qəddar böyüməsin balalarımız.

Ya rəbb, məhəbbətsiz gültək solmasın,
Mələklər mələyi, insan uşağı.
Bizim qəlbimizdən əskik olmasın,
Məhəbbət, mərhəmət, həyat işığı.

İmkən ver, olmayaq yamana-yaman,
İnsanlıq gözlədik, insan itirdik.
Hər yandan əlimiz üzülən zaman,
Sənin dərgahına pənah gətirdik.

Dumana dirənir ömrün yolları,
Sil bu dumanları ağıldan, gözdən.
Bizə bir yol göstər, ey ulu Tanrı.
Sonra utanmayaq tariximizdən.

SEVGİ GÖZƏL BƏLADI

Sevgi gözəl bəladi,
Bəlası mənə gəlsin.
Onsuz həyat zülmət idi,
Zülmətli günə gəlsin.
Yazığı gəlsin mənə,
Dolansın, yenə gəlsin.
Ən qədim dindi sevgi,
Bu dünya dinə gəlsin.
İnsandan bu dərd qalır,
Ömür gəldi-gedərdi...
Ya rəbb, heç vaxt nadana
Qiyma bu gözəl dərdi.

Ulu vətən sevgisi
Sevgilərin tacıdı.
Şirinlərdən şirindi,
Acılardan acıdı.
Onun zülmünü çəkmək
Ruhun ehtiyacıdı.
Bu sevginin töhfəsi
Zindan, həsrət, ölümdü.
Ölümə hazır olmaq
Özü dərin elmdi,
Bunu sevənlər bilir.

Azadlığın sevgisi
Varlığın sevgisi
Bu azadlıq deyilən
Gözəllər gözəldidi.
Azadlıq ulu Tanrı,
Tanrı bəşərin yarı...

Vətənimin bayrağı
Xalqımın başı üstə
Ulu Tanrı əlidi.
Məcnunam desəm azdi,

Könül bu məhəbbətdən
Divanədi-dəlidi.
Xoşbəxtlikdən uludu.
Mənim bu əziz dərdim.
Heyif bircə canım var
Bu sevginin yolunda
Yüz min dəfə ölürdim.

QOCALIRAM

Oyuna gendən baxıram,
Axara düşüb axıram,
Təklənirəm, darıxıram,
Elə-belə qocalıram.

Daha üzüm o yanadı,
İşim hamısı miyanadı,
Hər an bir addım yanadı,
Gilə-gilə qocalıram.

Öz qarnını güdə-güdə,
“Kişi” oldu gədə-güdə,
Onlardan gen gedə-gedə,
Gələ-gələ qocalıram.

Yamanca tərsdi qocalıq,
Yolumu kəsdi qocalıq,
Bilirəm pisdi qocalıq,
Bilə-bilə qocalıram.

Arvad-uşaq, bacı-qardaş,
Yola salın yavaş-yavaş.
Saçında qar, kirpikdə yaş,
Gülə-gülə qocalıram.

Gedən cana nə gələcək
Fikrət Qoca gözünü çək,
Görən deyir düzələcək!
İldən-ilə qocalıram.

YAŞAYIR

Doğan günəş, yağan qar
Bu ilk bahar, son bahar,
Acı-şirin ağrılar,
Ömürdü keçər gedər,
Bu dünyada hər nə var,
Ömürdən keçər gedər.

Yolun əyrişi, düzü,
Dostun, düşmənin sözü,
Günün gecə-gündüzü,
Ömürdü, keçər gedər.
Yolların dağı-düzü
Ömürdən keçər gedər.

Zəhmətdən, qorxudan tər...
Nə əkmisən onu dər.
Qorxaq oğul, igid ər,
Zamanla ötər gedər.
Xatirəsi yaşayar,
Torpaq ömrü üyidər,
Ömürdən keçər gedər.

YAŞAMIŞAM

Ürəyimin hökmü ilə
Dolanmışam, yaşamışam.
Sellər kimi bulanmışam,
Durulmuşam, yaşamışam.
İllərimdə bahar olub,
Qış olubdu, olan şeydi.
Yollarında eniş olub,
Yoxuş olub, olan şeydi.
Ölüm-ölüm arasında
Bir körpü tək uzanmışam.
Baba, ata itirmişəm,

Övlad, nəvə qazanmışam.
Olan olub, keçən keçib,
Dünya yalan deyil daha!!!
Bir də bunlar mənim üçün
Təkrar olan deyil daha...
Nə qədər dost itirmişəm,
Nə qədər düşmənim gedib.
Burda mənim kölgəm qalıb,
Onlar ilə canım gedib.
Bundan belə yolum yoxuş,
Yüküm yüngül, mənzil yaxın.
Ömür bir göz qırpmıdır,
Gəldim, gördüm, gedim, baxım.

TƏSƏLLİ

İki sözü var dünyanın,
Biri doğru, biri yalan.
İki gözü var dünyanın
Biri gecə, biri gündüz.
İki yolu var dünyanın
Biri əyri, biri də düz.
Dünyayla bir yaranıbdı,
Bu çekilər, bu bölgülər.
İki günü var dünyanın,
Biri ağlar, biri gülər.
Bir təsəlli var dünyada,
Biri gedər, biri gələr...

İNSAN NƏĞMƏSİ

Hələ söz yox ikən nəğmə var idi,
Sonra sözə döndü insanın səsi.
Elə əvvəlkitek səslənir indi,
Küləyin, yarpağın, suyun nəğməsi.
Solo oxuyurdu böyük bir xorda,
Bütün canlılarla verib əl-ələ.

Səsin gözəlini itirib insan.
Sözün yaxşısını tapmayıb hələ.
İnsan nəğməsiylə oyatdıq vaxtı,
İnsan nəğməsiylə əridi buzlar,
Sellərə çevrildi, düzlərə axdı,
O nəğmə hələ də çöllərdə sızlar.
Sızlar yamacların minbir gülündə...
Sızlar bulaqların şirin dilində.
İnsan nəğməsindən düşüb qalandı
Dünya dediyimiz bu insan bağı.
Sərçənin qohumunu bülbül eyləyib,
İnsan nəğməsini yamsılamağı.
Əl-ayaq dəyməmiş, yerdə, diyarda,
Özünü axtarır insanlar indi.
Hələ söz yox ikən, nəğmə var idi...

BULUDLAR GETDİ

Buluqlar getdi dənizə,
Dəniz çıməcək bu gecə.
Dənizə düşən damcını
Balıq əməcək bu gecə.

Ürək dolub bulud kimi,
Bu bir köhnə bayatıdır.
Ağlamağa ən xəlvət yer,
Leysan yağışın altıdır.

Balıq deyiləm mən susam,
Dəniz içində susuzam.
Ömrüm dönüb yuxu ola,
Mən onu tərsinə yozam.

Buluqlar gedir dənizə,
Hər daması bir sözüdür.
Buluqların ağlamağa,
Xəlvət yeri dənizidir.

İNSAN SƏVİYYƏSİ

(poema-düşüncələr)

Salam, Kainat!
Salam, ey böyük həyat!
ey sükutla dolu
səyyarələr akvariumu.
Piçiltimi eşidib
Məndən soruşma ki,
“haqq varmı?”
Məni görə bilmirsən deyə
Boylanma öz dibindən dərinə,
göyündən yuxarı göyə.
Mən o qədər kiçiyəm
zərrələr arasından gözlərin məni
tapıb yığa bilmir,
O biri o qədər böyükdü
kainatın da göyünə
sığa bilmir.
Görə bilməyəndən sonra
sənə nə fərqi var
kiçikdi, ya böyükdü.
İkisi də götürə bilmədiyin yükdü.
Qaranlığın sükutundan üzən
yaşıl bir adadı səyyarəm.
Kainatın böyüklüyünə qərq olan
bir səsdi, sədadi səyyarəm.
Milyon, milyon günəşlər yanır
Ətrafında səyyarələr
qızınır, üzür, dolanır.
Günəşləri kimdi alışdırın?
Kainat ulduzlar burulğanıdı,
Bu qazanı kimdi qarışdırın?
Mən yer kürəsində
zərrədən kiçiyəm.
Məndən də kiçikləri var qat-qat.
Bu gecə yarı
məni dəli saymasın deyə yanında arvad,

Səninlə ürəyimdə danışıram.
Eşidərsənmi məni, kainat?!
Deyəcəklər “bu da ağıllı” necə eşitsin,
kainat ürəyinin səsini.
Mən kainatın qaranşlıq qüssəsini
eşidirəm.
Ulduzların işığının səsini eşidirəm.
Fəzanın nəhəng sükutunun
züzməsini eşidirəm.
Ürəyimin səsi də qoşular o səslər dalğasına
uçur o sonsuzluğa gedən sona...
Eşidirəm
mənə gülən var,
özü yaman gündə üstümə gələn var.
– Ay rəhmətliyin oğlu
bağıra-bağıra qalmışam
səsimi eşitmirlər evlər idarəsində.
Eh... Sən də...
tutulub evimdə ayaqyolu.
– Günah özündədi!
Nəyi çeynəməmiş udmuşdun,
ay zalım oğlu?
Mən kainata uçmaq,
ulduzlar arasında üzmək istəyirəm,
sən ayağımdan tutub dartırsan aşağı.
Arvad böyrümə dürtmə vurur
– Ay kişi göylərə köcmüsən?
Deyir – əlini kəsib Günayın uşağı,
A kişi, bir dəqiqə en aşağı.
İndicə mələk idim,
arvad qanadlarını qayçıladi.
Romantikanı reallıq qamçıladı.

* * *

Göyün ulduz göz yaşı var,
Göyün də göy gülüşü var.

Hər səyyarə ailəsinin
öz çırığı-günəşi var.
Hər ailədə, hər ulduzun,
öz dolanmaq yolu var.
Hər səyyarənin öz peyki var
hər peykin o səhnədə
öz rolu var.
Bu kainat ailələrdi
çadır-çadır.
Kainatda qaçqın olmur,
hər kəsə öz yeri çatır,
hər kəsə öz yurdu çatır.
Səyyarələr bir-birinin
hüduduna keçə bilməz.
Səyyarələr bir-birinin
ışıq payın içə bilməz.
qanun-qayda.
Hamı birdir, bir ailədir,
hər kəs ayrı-ayrı ada.
Hər kəs təkdi, müqəddəsdi.
Hamı birdi kainatda,
bir ahəngdi, bircə səsdi.
Ulduzların zaman boyu hərəkəti,
nizamlı bir axını var.
Onlardan da öz həddini aşan olur.
Ona görə göydə
ulduz yığını var.
Yağan yağır, uçan uçur,
Öz yerində qalan olmur,
hamı haqqa doğru qaçıր.

* * *

Allahsız yaşamaq mümkün deyil,
Allahsızın ömrü, günü də
bir gün deyil.
Uşaq vaxtı ata, ana üstünə

qaçdıği tək
Bir qaçan yeri, ümid yeri
olsun gərək
İnsanın.
Çətinlikdən, əməlindən,
həyatından usanan,
Ağlasın-sırtqasın, yalvarsın.
Bu hərislik
oldu bütpərəstlik.
Hərə öz Allahını yaratdı.
Kimi Allah yaradıb satdı.
Kimi də Allahını aldı,
evin bir küncünə atdı.
Kasıbin Allahı taxtadan,
o birininki gildən,
birinin Allahı da misdən.
Bunlar hamısı eyni vahimədən,
ümiddən, məhəbbətdən,
eyni hissədən
yaranmışdı.
Çörəyi çətin çıxanda,
bir-birinin evini yıxanda
lap ele-belə darıxanda
Qaçırdı üstünə Allahın insanı.
Taxtanın, gilin, misin ürəyi yumşalırdı,
Günahını yuyurdu, könlünü alırdı
İnsanın.
Allahsızlıq eşqi yaratdı Musanı
İsanı.
Dandılar Odları, inancları,
büt Allahları.
Geyimli, lüt Allahları.
Rədd olsun Allahlar – dedilər!
Allah var! – dedilər –
Təkdi, uludu, müqəddəsdi,
görünməzdi.
Allah qeybdən gələn səsdi,

onu elçisi eşidir ancaq.
Bu bütler,
Allahlar,
oyuncaqdı, oyuncaq.
Asimana bax,
ulduzlardan yuxarıdadı haqq;
Musanı didərgin saldilar,
çarmixa çəkdilər İnsani.
Eşq olsun İnsana
Allah özünə çağırır İnsani.
Məhəmmədi öldürdülər,
Kəsdilər nəvələrinin başını.
İndi min üç yüz ildi
tökürlər göz yaşlarını.
Ümməti qanı yumaq istəyir əlindən,
Bir yandan da
yenə əl çəkmir öz əməlindən.
haqq yolunda hər kəs
bir dəfə də olsa
haqsız olur.
Allah yolunda hər kəs
bir dəfə
Allahsız olur.

* * *

İnsan məhəbbətin işığı,
Kainatın yaraşığı,
Yer kürəsinə
səmadan düşüb aşağı,
Asiman uşağı İnsان
İnsanın xəmiri yerdən deyil,
Hamısı İnsandı, hamısı bir dən deyil.
Sarıdı, qaradı, ağdı.
Milyon ildi gözləyirik
Qaynayıb qarışacaqdı.
Min illər keçir

Məzar yerləri unudulur.
Şumlanır, əkilir.
Çörəyi bir torpaqdan çıxır,
Suyu bir quyudan çekilir,
Yenə dünyaya,
qara qara gəlir, ağ da ağ gəlir.
Kainat genişdi.
Bu qaralar, sarilar,
Yer üzünə Allahın əlindən
Sürüşüb düşdü.
Yaradan özü bilir
bunların xəmirini
Hansı səyyarələrdən götürmüssü.
İnsan Allahın dodağından düşən
işiqli bir kəlmədi.
Kainatdan ulduz kimi axıb,
İnsan yer üzünə gəlmədi.
Təbiət onun öhdəsindən gəlmədi.
İnsan təbiəti çaldı, çapdı, taladı.
Ağacını qaladı,
heyvanını parçaladı.
İnsan təbiətə
göydən gələn bəladı.
Bu torpaqdan yarananlar
təbiətlə ana-baladı,
Meşəyə sığınan pələng kimi,
Suya sığınan bir balıq kimi,
Budağa sığınan bir quş kimi.
İnsan təbiət üstündən keçir qarğış kimi,
Ayağı altındakılar ölü qalır,
Ətrafindakı ağacların külü qalır.
Quşlar şışində gedir
Yeməlilər dışındə gedir,
Dovşanlar minaya düşür partlayır,
Canavar tələyə düşür ulayır,
Pələng qəfəsdə tula kimi quyruq bulayır.

İnsan keçib gedir yer üzündən
Bəlkə yenidən qayıdacaq kainata
sakitlik çökəcək həyata...
Yaxşı, qonaqsan!
İnsan abırlı qonaq olar.
Uçmağı öyrənmisən,
hara desən uçmaq olar.
Adam da onu yaradanın üzünə ağ olar?
Allah yaradıb səni də,
Yer kürəsini də.
Yer kürəsinin də öz doğma adamı var.
Gözdən irağa qaçıb belələri.
Afrika cengəlliklərində gizlənir
qəbilələri.
Dirmanıb ən uca dağlara
Nəhəngi, avamı.
Olub qar adamı.
İzini görəndə Adəm ovuna çıxmaq
isteyir hamı.
Bu İnsan deyil.
Dişi silahdı, ayağı, əli silahdı.
Yaratığının ən kamili silahdı.
Min il qonşu olub yer üzündə
Yenə bir-birinə düşməndi.
Kim deyir ki, bunlar göydən düşmədi,
Bu xasiyyətlə bunlar göydən qovulandı.
İnsan olduğu da yalandı.
Bunlar iki zəhərli ilandı,
Qış yuxusundan oyanıb
Unudub özünün kimliyini, keçmişini.
Üz-üzə dayanıb
Qıcıyb bir-birinə zəhərli dişini.
Allah cəza verib onlara
Bir-birinin gününü eyləyiblər qara...
Özlərini öyürlər,
Çörəyindən kəsib silaha verir,

Sonra döşlərinə döyürlər,
Allahın yaratdığı torpağa
“Mənimdi, mənimdi” – deyirlər.
Torpaq onları yeyir,
onlar da bir-birinin gələcəyini,
keçmişini yeyirlər,
Ayaqsız qalanların yerişini,
Atasız körpələrin gülüşünü,
Analaların yuxusunu oda qalayırsınız,
Siz çapıb talayırsınız.
Bu heç talamaq da deyil.
Quduz kimi bir-birinizi dalayırsınız.
Dayanın gəlmələr
artıq siz gəlib çatmışınız.
Allahın dediyi cəhənnəm budur
Onu siz özünüz yaratmışınız.
İlk günahkar kimi
özünüüzü ora atmışınız.
Cəhənnəm odu öz içinizdəki
məkrdi, kindi.
İnsan-yaradan, quran yaşadandı,
bəs bunlar kimdi?..
...Amerikada da gəlmələrdi,
İnsan sözdürsə,
onlar da kəlmələrdi...
Ağalıq iddiasını
hər kəs soxub öz qarnına,
hamı qulluq eləyir
müqəddəs qanuna.
Qanun qarşısında
milliyət, irqilik yoxdu,
hamı İnsandı.
Ona görə işləyənlər toxdu,
yaşamaq asandı,
gördükəri də gündü.
deməli, belə də mümkünü.

* * *

Bir daşın üstündə oturmuşam
qarmaq atmışam dənizə
Dayanmışam dənizlə üz-üzə.
Qarmağıma balıq özü gəlir
Ən uzaq yerdən, üzə-üzə.
Balıq qarmağıma düşməyə də bilərdi
düşür səbrimizə.
Küləklər dalğaları qovur,
Dalğalar sualtı axınları,
axınlar balıqları.
Zəncircənd olub hamısı bir-birinə
Üstdən aşağı, altdan yuxarı.
Bir daşın üstündə oturub
Qarmaq atmışam dənizə.
Səyyarələrin üstündə oturub
Kainatdan qarmaq atıblar bize.
Allah ulduzları qovur
ulduzlar taleyimizi,
taleyimiz bizi.
Mən də qarmağıma
bənd eləmişəm dənizi.
Səhər-səhər, bu dan üzü,
Hamımız bir ipdən asılıyıq,
Bu ip kimi nazikdi haqq
ipimizi kəsmə Allah...
Yaradan bir sapa düzüb
bütün kainatı.
Hamının həyatı
bir sapdan sallanır.
Udan çox sevinməsin
uduzanla bir sapa şərikdi.
Əslində aldadan
özü də aldanır.
Yazığın qisası yaman olur.

Udmaq üçün insan min oyundan çıxır
Axırda udan zaman olur.

* * *

Bu küləklər, mehlər
İnsan nəfəsidi.
Yaşayıb gedənlərin
harayıdı, səsidi.
Qayalar da daşa dönmüş səslərdi
qalıb bərkiyib qat-qat.
Səsdən yaranıb ilkin həyat.
Ol! – dedi,
Oldu hər şey.
Bir-birindən doğuldu hər şey.
Zəncir halqaları kimi törədi, artdı.
Yarananlar da başladı, yaratdı.
Dartdılqca uzandı, uzandıqca dartdı.
Hər şey nəhayətsiz elm oldu...
Allahın ən böyük kəşfi ölüm oldu.
Ondan sonra sualının
cavabını bildi.
Arxayınlışib görünməzə çəkildi.
Allahın bir zərrə ruhudu
bizi daşdırın, qaynadan
danişdırın, qaynadan
“Mən-mən” – demə, ey nadan.
Ruh yenə qayıdacaq sahibinə.
Yediklərinin hamballığı,
tullantısı qalacaq sənə,
Ruhun, beynin, əlin varkən
Yaxşı işin, elmin, əməlin olsun.
Xatırələrdə heykəlin olsun.
Zamanın ətəyində əlin olsun.
Verdiyini alır zaman
Ruh əmanətdi Allahdan.

Kainat ağızıbağlı sandıqdı.
Səyyarələr bəlkə də
Ruhların qoyub getdiyi
qəbiristanlıqdı,
Mənim min illərim
kainatda bir anlıqdr.
Səyyarələrin özləri göz qabağındadı,
yolları qaranlıqdı.
Eləsi var, hələ heç cana gəlməyib
Eləsi var, hələ ölməyib,
Zaman heç nəyi doğmaya, yada
bölməyib.
Zamanın karvanını çəkib gedir.
Bir sapa düzülüb hər şey
hamının zamanı gəlir bir-bir.
Səyyarələr də
əvvəl beşik olur,
sonra qəbir,
Səbir lazımdı,
Hər şey axırda düzəlir.
Allahın bir adı da
səbirdir, səbir.

* * *

Yaradan bütün yaratdıqlarının
sahibidi, yiyesidi.
Allah yanında ən uca mərtəbə
İnsan səviyyəsidir.
O mərtəbəyə kimi
bütün ömürlər
yaşanır, keçilir,
İnsan olur, İnsan.
Bu mərtəbədə lap gözünü yumsan
Yenə görə bilərsən
Ağlının gözü ilə.

Ən keçilməz qapılardan
girə bilərsən
ağlinın gözü ilə.
Bu mərtəbədə bir din var
sahibi Allahdı.
Bütün peyğəmbərlər din qardaşındı
Bir insan var Adəmdi
bütün millətlər
sənin qardaşındı.
Bu mərtəbədə bir ağan var
o da sənin öz başındı,
bəlkə belə demək günahdı,
amma günah olsa da sözüm haqdı.
Başının içindədi dostun, düşmənin.
Elmi dildə adını bilmirəm
Qafandakı beynin-düşünənin.
Odur ömrün boyu
başına ip salıb hərləyən.
Səni meymun kimi oynadan,
it kimi hürdürən,
at kimi yəhərləyən.
Axırda da cənnətə,
cəhənnəmə atan –
– Öz başındakı ağıldı,
ondan başqa
nə desələr nağıldı.
İnsan beyni –
kainatın eyni
modelidi.
Beyində mərkəzlər
kainatda ulduzlar
Onlar da mənasını bilmədiyimiz
sözlərdir, sözlər.
İnsan öz beynindəki
milyard ulduzlardan
beş-onunu tanıyor.

Soruşsan kainatdan da
beş-on ulduz adı sanayar.
Beynimizdə mərkəzlər
mürgülü, yuxulu,
Kainatda sükut içində yatır
ulduzların yolu.
İnsan beyni kainatdı,
gələcəyi uludu İnsan.
Neyləsin ki, özü hələ uşaqdı,
beyni yuxuludu İnsan.
Hansı nəhəngin beynidi kainat?
Bəlkə məndən o cavandı,
beynimizdən yenidi kainat.
Mən insanam beynimizdə kainatın
xəritəsi
Məni çağırır
uzaq ulduzların səsi.
İnsani çağırır kainat
çağırıır geri
Allah yanında
boş qalıb
İnsan mərtəbəsi,
boş qalıb
İnsan mərtəbəsi,
İnsan yeri.
Ona görə biz öz içimizdən
ucalmalıyıq.
Öz nadanlığımıza,
qalib gəlməli,
zəfər çalmalıyıq.
Beynimizin İnsan mərkəzi o,
yanmalıdır.
Oyanmalıdır!
günəş olub oynamalıdır
Onun nuruna
bütün varlıq boyanmalıdır.

O zaman yuxuda uçduqlarımız
çin olacaq.
İnsan göyərçin olacaq.
Ulduzlar mayak,
günəşlər ocaq.
Ömür zamanla uçacaq
yanaşı,
min illərlə ölçüləcək
insanın yaşı.
Yoxsa elə yaranandan
oturmuşdun cənnətdə
sənə daha nə gərək idi,
cənnət meyvəsi bəhanə idi.
Səni yaradana bəhanə idi.
Səni cənnətdən qovdu ki,
Desin get, Adəm, böyü, ucal, ol İnsan.
Yolunu gözləyir Yaradan,
Adəm, gözləyir ki, sən İnsan olasan.

ADİ HƏQİQƏTLƏR

Gördüklərim gözümün qərəlidi.
Görə bilmədiyimə yoxdur demirəm.
Onlar da görənlərə bəllidi.
Bu kainatda gördüğüm
bir zərrə də
mənə təsəlliidi.
Bir ömrə bu da bəsdi.
İnsan ömrü ani bir səsdi.

* * *

Ülvə məhəbbətin ölməz sözü var.
Dönər əfsanəyə min illər yaşar.
Leylinin, Məcnunun oğlu-qızı var,

Nakam məhəbbətdən deyər, danışar.
Bütün cavanların üzünə qonur,
Bizi bu dünyaya gətirin deyir,
Bütün gözəllərin gözünə qonur,
Siz bu əfsanəni bitirin deyir.
Leylinin, Məcnunun oğlu, qızı var.
Min ildir yol gələn ruhdular onlar,
Qanana deməli dərdi, sözü var.
Görə bilməyənə yoxdular onlar.
Allah ən əvvəl
Leyli, Məcnun əfsanəsini yaradıb.
Əfsanədən xoşu gəlib
Sonra, insan, səni yaradıb.
Əvvəl sözdü...
Yaradan əvvəl bu sözü yaptı,
Az sonra Adəmlə Həvvani
yoğurdu yaptı,
Onların içində nur qoydu,
özünə oxşar yaratdı.
Onlar cütdü
həm də hər biri təkdi.
Görüş, ayrılıq
həyatın iki üzüdür,
ikisi də gərəkdi.
Biri dünyaya gəlişdi,
biri dünyadan gedmişdi.
Onlar vüsal, hicran, sevinc, kədər deyil,
adi işdir.
Hər kəs doğulanda
ölümü ilə əkiz doğulur.
Görüşün içində doğulur hicran,
hicranın sonunda görüşdü.
Onların arasındaki vaxta
ömrə deyirik,
Əslində bu ömrə dediyimiz də
adi bir işdi.

Əsl ibadət
Yaradana oxşamaqdı.
Yaradıb yaşamaqdır.
Gözəl arzularını
gerçək elə sən,
Səhrani çicək elə sən,
Fikrini qanadlandır,
Adsızı adlandır,
Piyadanı atlandır.
Balaca bir həyətin olsun,
Həyətin kainatı olsun.
Həyətində toyuq-cücən, mal-qaran,
atın, itin olsun.
Su verəndə ağaclarının yarpaqları,
Şirin-şirin meyvəsi, barı,
piçıldayıb ibadət edəcək sənə,
Həyətinin daşı torpağı adət edəcək sənə.
Gözəl nemətlər yaradacaq
ətrini dəmət edəcək sənə.
Bu həyətin yaradını sənsən.
Səni sahib sayan mal-qara,
sənə yalan deməz.
Sənin atın
heç sənin padşahına da
yalman verməz.
Sən də etibarlı atı,
Həyəti qoruyan iti,
Yumurta yaradan toyuğu,
Süd yaradan inəyi,
daha nəyi, nəyi...
Yaxından izləyirsən
Daha çox əzizləyirsən.
Hər ayağa gələn ayaqqabı –
– Minışgil yabı,
Banlayan toyuq,
Hamıya yaltaqlanan köpək,

Ağız artığı yeyir,
bir də kötək.
Özümüzə kötək dəyəndə,
Tale bizi döyəndə.
Günahkar sayırıq
qonşunu, milləti,
rəhbəri, dövləti.
Bərk ağrıyanda yarası
Allaha da olur ası,
özü heç nə yaratmayan insan
Özün də heç nə olursan.

* * *

Evim, xanımım, uşağım var,
Öz pəncərəm
pəncərəmdə öz işığım var,
Qəlbimdə bir sonsuz səhra var,

Ruhum o səhrada Məcnundu,
Leylinin adı gizli.
Bu eşqin odu gizli-gizli,
Qara saçlarımı yandırdı,
ağ külə döndərdi.
Günlərimi ilə döndərdi.
Ömrüm birdi,
yaşadığım başqa-başqa
iki həyatdı.
Ruhum qəlbimdəki səhrada
Məcnundu,
Leylim İbni Səlamı da aldatdı, atdı.
Evim, xanımım, uşağım var,
Öz pəncərəm,
pəncərəmdə öz işığım var
Hələ məzarımın da yerini
indidən bilirəm,

gəlirəm, gəlirəm...
Yazıq Məcnun ruhum
gecə-gündüz ürəyimin içindən
qapımı döyür.
Ağlayır, gülür, yalvarır, söyür.
Kainat dediyimiz
Allah yaratdığı bu bağın
hər kəsə yaxından-yaxın.
Hər kəsin ürəyində,
beynində pıçıldayan
Allahın səsidir.
Yaranan gündən
səndə Allah nuru olur.
O yaşadır səni həyatda.
O nurun adına ruh da deyirlər,
duyuş da,
altıncı hissiyyat da.
Aləmlərin ən uzaq nöqtəsindən
dayanıb sənə baxır Allah.
heç kəsi Allahsız qoymur,
heç kəsi tək buraxmir Allah.
Bir zərrə Allah nuru var
hər kəsdə
yaşayan da, yaradan da odur.
Allahın Adəmə üfürdüyü nur
bütün canlıları qızdırır,
o nurun bir zərrə odu.
Bu odun min bir adı var.
Amma hər şeyin canında
Allah odu var
yanan ocağın odu
yanmamışdan harda idi?
Kül olandan sonra
hara yox oldu?
Ürəyimin başındakı
odsuz, ocaqsız daimi hərarət,

Canımdakı hürriyyət,
Beynimə düşən niyyət.
Bu fikirləri beynimə salan
Hərdən məni məndən alan
Bəs kimdi?
Mən başqa bir şeyəm
ruhumdakı hökm
başqa bir hökmdü.

* * *

Keçib gəlmışəm,
Ulduzlar arasındakı uzaq bir yolu,
Mavi şəhralar keçmişəm
sükutla dolu.
Adəm cənnətdən qovulandan
Zamandan zamana keçirəm.
Pərvanələr kimi
günəşdən günəşə uçuram.
Biz gün işığına
yetişirik,
bişirik,
qovruluruq.
Deyəsən, hər birimiz
doğulanda cənnətdən qovuluruq.
Bəlkə cənnət yaratmağa gəlmışik,
gələcək illərə.
Gələcəkdə gələcək,
imani kamillərə.
Bəlkə cəhənnəm bu dünyadı.
Özümüzdəndi odunu, odu,
Özünsən çömçə bulayan,
od qalayan,
Özün də bala-bala yan,
Yan bala, yan!
Həmişə keçmir zor, bala yan!

Bəlkə də insan olardin,
Oddan və qandan başqa,
bir şey görsən,
bir şey tanışan,
Bura cəhənnəmsə
sən Allahın,
bura qovduğu şeytanısan.
Yandır, yan, bala yan!

* * *

Tavandan yuxarıda insan,
Döşəmədən aşağıda insan,
Divarların arxasında insan.
Evdə oğlun, qızın arvadın insan.
Özünün də adın insan.
Özün də köks qəfəsinin içində
tək tənha olasan.
Bax bu böyük dərddi.
Dərdi dərd yanına qoyub
kiçiltmək də bir adətdi.
Allahın dərdi daha böyükdü.
Onun dərdi kainata yükdü.
Ondan aşağıda
ondan yuxarıda Allah yoxdu.
Sevəni, aşiqi çoxdu,
sevgilisi, uşağı yoxdu.
Keçmiş, bu günü, gələcəyi yoxdu.
Doğuluğu, ölücəyi günü yoxdu.
Yaratdıqları acgözdü,
özünün gözü həmişə toxdu.
Aləmləri yaşadır eşqinin odu,
Əvvəllindən tək tənhadı.
Tənhalıq bütün dərdlərin
sərhədini aşır.
Tənhalıq bəlkə elə təkcə

Allaha yaraşır.
O tək-tənhadı, yalqız deyil.
O boyda təkliyə dərd demək
bəlkə heç düz deyil,
Özü tekdi
Amma əkdiyini cüt əkdi,
Yaratdığını cüt yaratdı,
Kainata dağdı, səyyarələrə atdı.
Taleyini də yazdı
ovcuna, alnına,
Ağıl adlı olmazına, olanına.
Həyat verdiyinə ölüm də verib.
İkisini də bir əlində verib.
Deyib özün bilərsən
nə çəkdirsen, nə çəksən,
Amma mən deyən ölümə
özün gələcəksən.
Ölümsüz bir Allahdı,
Ölümsüz olan təkdi, haqdı.
Bilirdin ölcək atan, anan,
Bu həqiqəti qanırdın,
qanırdın, həm də inanırdın.
heç nə qanmayan, hər şeyi qanan,
Bilirdin ölcək bacın, qardaşın,
Özün dünyanın xaqanı olsan da,
Bir gün ölüm ayağına
əyiləcək başın.
Bilirdin,
bilə-bilə dünyaya gəlirdin,
Onda dərd sözü nədi?
Ölüm hamının bildiyi
adi həqiqətdi.
Bəs dərdin özü nədi?
Tez ölü?
Gec ölü?

Onu da Allah bilir.
Yaradanla bu barədə söz olmayıb.
Aramızda müqaviləmiz olmayıb.
İnsan! Axı nə düz olmayıb!
Bir əzizin öləndə
Böyük dərdim var deyib,
Özünü içəridən
Qabıq, qabıq soğan kimi soyursan.
Hamının gözünü yaşarda-yaşarda,
Hamidan əziz olan Allahi
haqsız sayırsan.
Tutaq ki, haqlısan,
Nə olar soyuyarsan bir az ağlasan,
Amma gərək yanmağın yandırmasın
ışiq olsun.
Yanmağın da insan ömrünə yaraşıq olsun.
Yanırsan şam kimi yan,
Batan günəş kimi, düşən axşam kimi yan.
Bəlkə elə bu da o tək-tənhanın
Qurduğu oyundu, əyləncədi.
Onun mətləbi çox böyükdü,
Həqiqəti görünməzdi,
zərifdi, incədi.
Bu dünyaya gəldiyimiz
yolu unutmuşuq.
Bilmirik burdan hayana üz tutmuşuq.
Əlimizdə əvvəli sonu olmayan
yarımcıq bir yazı...
Soruşmaq ayıb olmasın
biz nədən narazıyıq,
nədən razı?!

* * *

Atam getdi,
Məndən kiçik qardaşım getdi.

Neçə dostum, yoldaşım getdi
Bu günlərdə uçdu uçmaq öyrədir.
Mən ayağı yerə bağlı insanam,
İndi inanmışam,
indi xeyli ürəklənmişəm.
Sizlər uşub getdiyiniz budağ'a,
indi mən də enmişəm.

* * *

Kərtənkələ sülaləsindən biri,
Allaha yalvardı ki,
məni qaytar geri.
Arvadlı, kişili,
erkəkli, dişili,
ikimizi bir canda yarat.
Onda biz çox yaşayarıq qat-qat.
Nə Leyli Məcnun məhəbbətini,
Nə də etibarsızlığın nifrətini,
vermə mənə.
O artıq əzabları
rəva görmə mənə.
Balam da bir olsun,
bir olsun bəbir olsun,
Mənə dəxli olmasın
Od olsun, ya şir olsun.
Deyirlər yer üzündə
Bir növ kərtənkələdir,
Övladı öz ömrünə
Qurulmuş bir tələdir.
Nə erkəkdir, nə dişi,
Hissiz, duyğusuz, işsiz,
Yatıb durmaqdı işi.
Ömrünün sonlarında,
Qarnında maya olur
Mayası bala olur.

Canına bəla olur.
Ananın qarnında,
Açıılır buta kimi,
Ananı içindən yeyir,
Yeyir yumurta kimi.
Yeyir, yeyir ananı,
Canını alanacan.
Bala yeyir ananı,
Qabığı qalanacan.
Sonra qabığı deşib,
Çölə üz qoyur bala,
Çönüb baxmır da dala.
Qarşıda anasının,
Taleyi gözlər onu,
Ana-bala gedirlər,
Bir-birinin yolunu.
Onu görk yaradıbdı,
Görk də yaşadır Allah.
Onu axtarmaq üçün
Çölə-düzə düşməyin.
Anasını pis günə
qoyan oğula, qızə bax.
Olan-olmazın alır,
Varını satır gedir,
Ananı, ya atanı,
Qocaldır, atır gedir.
Ata-ananı atır,
Ya qocalar evinə,
ya tale umuduna.
Ata-analar yanır,
Yanır övlad oduna.
Kərtənkələ axtarma,
Dönər sənə deyər ki,
Nə gəzirsən, ay axmaq
Səni qoca yanında
atan övladına bax.

Ey aləmi yaradan,
Nurunla qızınır kainat,
Bir zərrə nurun ruh olur,
Həyat verir, həyat.
Bu aləmdə milyonlarla yer kürəsi var,
hamısında da canlı səsi var.
hər canlıda Allah zərrəsi var.
Adı ruhudur.
Adəmin Həvvanın soyuq canına,
Allahın üfürdüyü odu – ruhudur.
Sonra da onları atdı yer üzünə,
Yeni bir təsərrüfat yaratdı özünə.
Adəmlə Həvva örədi, törədi,
Altı milyardı keçir indi.
İki zərrə ruh vermişdi,
Milyonlarla ruh içir indi.
Kainatda yer kürəsi,
Milyonlardan bir həyatdı,
tullantısız bir təsərrüfatdı,
özü-özünü nizamlamağı var.
Yaradanın kainat adlı bir bağlı var.
Səyyarələr arasında,
Həmişə qaçıqaçıdı-qovhaqovdu,
Allah cənnətdə adəmlər, həvvalar
yaratdı.
Sonra səyyarələrə qovdu.
İnsan da yaradanın
dediyi bir kəlmədi,
Kainatdan gəlmədi.
Doğulanda xəyal adlı
əlvan qanadları olur.
Mələk kimi görünməz yaranır.
Nur kimi təmiz doğulur.
Xəyalı qanadlarını açır.

Yuxularında uçur, uçur,
Yer nemətlərini yedikcə,
Nemətinə şükür, ya rəbb, dedikcə
Kainat səyyarəyə parçalanır.
Səyyarə vətənə,
vətən şəhərə, kəndə, həyətə,
həyət toyuğa, mala,
ata, itə parçalanır.
Xəyalında uçan insanın,
qanadları qayçılanır.
Bal arısı kimi
gecə-gündüz çalışırıq,
İşləyirik, vuruşuruq,
küsürük, barışırıq.
Torpaqda nə varsa,
dadlı, ləzətli, yaraşıqlı,
işiqli.
Yığıb doldururuq,
bədənimizə, canımıza,
gödənimizə,
boyumuza, enimizə.
Bədənimiz dəyib yetişəndə,
sapımız, saplaşımız,
qırılıb biz düşəndə.
Düşürük torpağın açılmış ağızına.
Adı çoxdu
məzar da, qəbir də deyirlər ona.
Özü də əzizlərin bükür gətirir səni.
Deyir cənab torpaq buyur götür,
Nuş olsun,
əzizlərin də üstün örtür,
torpaqlayır.
Sonra da oturub ağlayır.
O yaradan kişi
Gör nə məharətlə qurub firmani.
Necə məharətlə gördürür işi.

Bir zərrə ruh qoyur cana.
Bədən çalışır, böyüür, şışır,
Sonra Allah öz zərrəsini alır.
Bədəni yetişmiş meyvə kimi,
Torpağın açılmış ağızına salır.
Elədi haqdı,
Amma unutma ki,
səni də yaradan Allahdı.
Ruh dediyin zərrə də onundu.
Tale dediyin ömür də.
Ölüm dediyin sonuncu əmr də.
Bir də ömürdən əvvəl,
ömürdən sonra,
bir də...

* * *

Leyli Məcnunlar dünyada olanda
Yaradana Məhəbbət,
qalardı ikinci planda.
Yaradan özüdür canı, məhəbbəti,
verən də, alan da.
Ona məhəbbətdən böyüyü,
məntiqsizdi, yalandı.
Allahın verdiyi ruh olmasa,
o hansı məhəbbətdi.
İnsan ruhsuz bir parça ətdi,
sonra da bir ovuc torpaqdı.
Allah yaratdığı əfsanəyə baxdı,
Dedi ki, elimin altındakı gildi,
torpaqdı,
Adəmlə Həvvəni gildən yoğurdu.
Duz vurdı, su vurdı, qurdı,
yaratdı.
Yaxşı bilirsınız bir-birinizin
tamın

Əlbət ki, şiti var, duzlusu var adamın.
Onları da tamahı aldatdı.
Oğurluq yedilər,
Onları cənnətdən,
Allah yer üzünə atdı.
İnsan örədi, artdı.
Yarımız haqlıyıq,
yarımız haqsız,
Allahlı,
Allahsız.
Ruhumuz Allahdandır,
Adəmdən, Həvvadan
oğurluq var qanımızda.
Birində bir az çox,
birində bir az az.
Bizdən Leyli Məcnun olmaz.
Tamah şeytандı, bizimlə əkizdi.
Ruhumuz Allahdandi, təmizdi.
Böyük təsəllimiz budur.
Bizi də Allah yaradıb,
Ona öz yaratdığı əzizdi.
Kainatda ulduzların karvanı
öz köçündədir.
Biz də bu qaranlıqda işıldaquşlarıq.
Hər kəsin düşməni öz içindədi,
adı tamahdı, iblisdi,
Özümüzə qalib gələk
olaq mələk.
Leylinin Məcnunun,
oğlunu, qızını,
dünyaya gətirək.
Əfsanəni bitirək.

MÜNDƏRİCAT

Fikrət Qoca təsəllisi	4
Müəllifdən	12

ŞEİRLƏR

Xirosima	15
Azəriyəm	16
Üçüncü adam	16
Mən kiməm	18
Şair ölümünə mən inanmiram	18
Səhər	20
Ağrı	21
Axşam bütün yollar	22
Gözünüzə su verin	23
İnsanam	23
Mənimdir	24
Dünən biri mənə yalan deyirdi	24
Arvad sözünə baxan	24
Xəstə və həkim	25
Evim – avtobuslar	25
Özünüüzə kömək edin	25
Kamçatka vulkanları	26
Qorxmuram və qorxuram	26
Heç açmayaq bu sirri	26
Yer kürəsi fırlanır	26
Səkilər	27
İnfarkt	27
Baxıb uzaqdakı xatirələrə	28
Xəncər kəsmir qınımı	28
Qanundan kənar	28
Ulduzlara doğru yürüş	28
Gecə yaman uzundur	29
Bu gün xoşbəxtəm	29
Gecənin nəğməsi	30
Quzu	31
Hardasa, nə vaxt	32
Qara geyimmə	33
Qara dəniz	34

Günah yoldadır	35
Dənizdə ay çıməndə	35
Balıqçıyam	36
Mənim məsləkim	37
Payız	37
Yaşamaq eşqinə, həyat eşqinə	38
Dilin bələsi	38
Kömək	38
Xəzər	39
Bir vaxt	40
Vals	40
Çiçəklər	41
Qızıma	42
Papiros çəkirəm	43
Ümid	44
Yaman dili gileyliyəm ömürdən	44
Qurbağa və mən	45
Hünərin var, bala böyük	45
Dənizdə susuz	46
Təvazökar	46
Qaraçı qız	47
Günortadan sonra duran	47
Rəqqasə	48
Heç ağlıma gəlməyib	49
Ölüm-dirim arası	49
Kuba leysanlarında	50
Havana gecələri	51
Könlüme düşdün	51
Ərəb qızına	52
Dədə Qorqud	54
Yoxdur	54
Yarımçıq iş	55
Ürəklə	55
Yapışmaz	56
Qara rəng	57
Üzü o yana	57
Xoş gördük, İnsan	58
Səni gördüm bir bayati çağırıldım	59
İnsan	59
Gəlin	60
Başa düşdüm	60
Kökdən düşmə	60

Qaranlıq adam	61
Xoş görmüşük	62
Ömrün yükü	63
Satıram	64
Sükut səs salma	65
Ərköyün	65
Qürbətdəki həmvətənlərimə	66
Ağlama	66
Təpər istəyir	67
Risk	67
Ehey dayan!	69
Yaxşı ki, gələcək var	71
Xalq	71
Ağlama	72
Acgöz arvad	72
Ağlayar	73
Quq-quq quşu	73
Dözüm ver	74
Şaxta kəsir, qar çırpılır üzümə	75
Görüşə gələnlərə	76
Neyləsin	77
Həmişə cavanlara	77
Gözəl dərd	78
Güllərin nə günahı	78
Qoşma	79
Təslim oldum	80
Qalx ayağa	81
Yükümü çəkirəm	82
Enən deyiləm	83
Qurtarsın	83
Qadın	84
Budur	84
Biz gəldik üz-üzə, qərara gəldik	85
Dözürük	85
Xəbərin yoxdu	86
Dayandı	88
Görəndə... Görməyəndə	89
Sənsiz	90
Gileyli	90
Məhəbbət	91
Gizli sevgi	91
Sənin hökmün	92

Unutdum	92
İnsan kızı	94
Yadıma sən düşən zaman	95
Sən deyən olsun	96
Dünyanı sevindir	96
İnanma	97
Qınama	98
Əgər olmasaydın	98
İlk bahar	99
Torpağın nəğməsi	100
Gel bir nəğmə oxuyaq	100
Vərdiş	101
Keçib gedəcək	102
Ehtiyac	103
Balalarıma	104
Biz gedərik, yaşıdlarım	104
Yaşayacaqdı	105
Nə vaxt?	107
A dünya!	107
Qara Qarayevin əziz xatırəsinə	108
Cavid gəlib, aç qoynunu	109
Bilmərəm	110
Keçib gedəcək	111
Gülün gözəlliyi	111
Həmsöhbət	112
Yazlıq Musa	112
Şahmat	113
Bəsdir	113
Xoş gördük	114
İş belə düşdü	115
Yarpaqlar quşlara qoşulub gedib	116
Balta səsi	116
Ağlayırımı görəsən	117
Gözlərim	117
Ağaclar	118
Əsgər məktubu	119
Möcüzə	120
Səni sevəndən	121
Sərhəd boyunca	122
Yaxşı ki	123
Uşaq olmaq istəmirəm	124
Bu gün	124

Salam, Rəsul Rza!	125
Ömür	126
Yağış yağacaq	127
Çilğın baxışların dönərdi oda	128
Özümlə mübahisə	128
Qızlar dayanarlar yollar yanında	129
Yol verin!	130
Dünya mənə tanış gəlir	132
Sabah bayramdı	133
Ölülər qorxmur	134
Bu da belə bir nağıldı	134
Dodaqların	135
Məni oda tullasalar	135
Yatmağa qorxuram	136
Yaş o yaş deyil ki	136
İkinci görüş	137
Vaxtında golirsən görüşə hər gün	137
Dünyada xoşbəxtlik yaşayır	138
Təki ürəyimdə bayramım olsun	139
Oğluma layla çalıram	139
Qatar	141
Təyyarədə	142
Rüşvətxorlar	143
Quru çinarın nəğməsi	144
Titrəmək yaraşmir insan səsinə	145
Yalançı Məhəmməd	145
Mən qanım, ya qanmayım	146
Ərkəc	147
Uzaq Şərqiñ üfüqlərində Cəvidi xatırladım	148
Qranit qayalarda	148
Yazılıq adam yoxdur!	149
Bildirəcək	150
Xəbərci	151
Diktor	152
Leyli Məcnun rastlaşdı	153
Bağışlanmaz	154
Bir Əli vardı	154
Qoca ərəbin səhər namazında duası	156
Nazım Hikmətə	156
Payız	157
Bezmə gəl	157
Qayıtmaz	158

Şeytan balası	159
Vurulsun	160
Heyfini al	160
Xoşbəxtlik	161
Gülər, qan ağları	162
İnsan xasiyyəti	162
Gizlənpac	164
Qoca ağaclar	165
Tut ağacı	166
Nənəm	167
Ömrün illəri	168
Yaşa həyat	170
Adı insan	171
Yağış	172
Üreyimin heyrəti	173
Qalib	174
Dostum Abbasın qəbir daşına	175
Gecələr məni	175
Şükürlüyü	176
Gəmilər	176
Qocalıq	177
Öküzlər	178
Mən Adəməm	179
Balalara	180
Yuxumda balıq olmuşdum	182
Darıxmışdım	184
Mingəçevir şəhərində	185
Payız	186
Kondirbazlar	186
Dəli ürəyim	187
Dedim	188
Xəstəxanada	188
Diplomat arvadı	190
Zənci qız	191
Qoca fil	192
Odla su arasında	193
Bu qızda söz var	194
İşdən qayıdırám	195
Pələng arzusu	196
Su da söndürmədi heyrəti	197
Küçük	198
Gəl bölüşək	199

Gileylənməyir	200
Qarsia Lorkanın son anları	200
Qaçqın gəlinə	201
Yollar uzun, dağlar uzaq, ...	201
Bir gün köçün dönər geri, ...	202
Tənhalıq	202
Tənha ağac	203
Bir yandan da belə...	204
Göz yaşı deyil	205
Məcbur olmayaq	205
Sevgi gözəl bələdi	206
Qocalıram	207
Yaşayır	208
Yaşamışam	208
Təsəlli	209
İnsan nəğməsi	209
Buludlar getdi	210

POEMALAR

İnsan səviyyəsi	213
Adı həqiqətlər	226

Buraxılışa məsul: *Əziz Gülvəliyev*
Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*
Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*
Kompyuter səhifələyicisi: *Emil Məmmədov*
Korrektor: *Ceyran Abbasova*

Yığılmağa verilmişdir 09.06.2004. Çapa imzalanmışdır 18.12.2004.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 15,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 237.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.